

Yeésu Kristo-déε Laabááru kifeŋgi Maatéwu waanmáa ki né.

*Yeésu ijaájaanáa
(Lúk. 3.23-38)*

¹ caajáanáa yirá ndó: ge Yeésu ijaajáanáa ijaabika ge Đáwudá ijaajáanáa ija.

² Ibrahim waalóru , Isaáka ulóru Yaakúbu ulóru Yúúda na igoobíya. ³ Yúúda ilé waalóru Faaréesi na Zará (belé boɔɔ ge Tamáaru), Faaréesi waalóru Esiróoni, Esiróoni ulóru Aráamu ⁴ Aráamu waalóru Aminadáabi, Aminadáabi ulóru Naasóoni, Naasóoni ilé waalóru Sulemáana; ⁵ Sulemáana waalóru Bóozu, ilé igoo ge Ráabi. Bóozu waalóru Obéedi, ilé igoo ge Ruwétu. Obéedi waalóru

⁶ Yesée waaloróná wúro Đáwudá. Đáwudá waalóru Sulemana (ilé igoo fongéena Uríi dgeló) ⁷ waalóru Robowáamu, Robowáamu ulóru Abiyáa, Abiyáa ulóru Azáa. ⁸ Azáa waalóru Yozafáati, Yozafáati ulóru Yoráamu, Yoráamu ulóru Oziyáasi. ⁹ Oziyáasi waalóru Yowatáani, Yowatáani ulóru Akáazi, Akáazi ulóru Ezekiyáasi. ¹⁰ Ezekiyáasi waalóru Manasée, Manasée ulóru Amóoni, Amóoni ulóru Yoziyáasi. ¹¹ Yoziyáasi waalóru Yokoniyáasi na igoobíya. Bidée saati ge baagba Israyéeli bíya beɔɔena Yomti laadóo-daá.

¹² Beedʒena Israyéeli biya Babilóoni wóro né, Yokoniyasi waalóro Salatiyéeli, Salatiyéeli ilé ulóro Zorobabéeli. ¹³ Zorobabéeli waalóro Abiwúudi, Abiwúudi ulóro Eliyakíimi, Eliyakíimi ulóro Azóori. ¹⁴ Azóori waalóro Sadóoki, Sadóoki ulóro Akíimi, Akíimi ulóro Eliwúudi. ¹⁵ Eliwúudi waalóro Eleyazáari, Eleyazáari ulóro Matáani, Matáani ulóro Yaakúbu. ¹⁶ Yaakúbu waalóro Ísifu Mariyáma weení waalóro Yeésu weení bánʒaa yi sɪsɪ né ɪwaaló.

¹⁷ Kogboɔ Ibrahim ngóni Ðáwɔɔa, caajaanáa waalí ge ákízaaló naáru féyí; bika kogboɔ Ðáwɔɔa ngóni sáati beedʒena Israyéeli biya Babilóoni yomíti né, caajaanáa waadálí ákízaaló naáru féyí. Kogboɔ sáati kɪmí ngóni baalóro Yeésu Kɪsto né, caajaanáa waalí ákízaaló naáru féyí.

Nhíni bulá ge baalóro Yeésu né.

(Lúk. 2.1-7)

¹⁸ Ibée nhínítáa baaloróna Yeésu Kɪsto né. Bánv́aa igɔɔ si ukpóɔ. Ina yi bodoyoozítá bɔcɔɔ ge Mariyáma weeyéé fuwá na dóni-daá. ¹⁹ Ísifu weení baava yi né, kée uró weení izuzéé né, ɪɔsɔ́ólí si ɪhmati ti uráa zamóɔ ɪní bika bɪfɔ́rɔ́si Mariyáma yíɔe, bi-iyéle wɔɔzɔ́ólí sɪsɪ ina yi batára sɪmúú-daá. ²⁰ Iwe wánmaazí bilé né, nge Ðádóu Isóɔ-dée naáru waadɔ ulí urɔ ɔoɔzire-daá ɪtó yi sɪsɪ: «Ísifu Ðáwɔɔa kutoluú-de bú, nkaní nundáare si ngbóɔ Mariyáma né, káma na Kezeɔa Ðacɪrɪ-cɪrɪ-ńga-dée yiko-daá ge weeyena fuwá kana. ²¹ Wánloróu bú abaaló na nva yi yíɔe

sisi Yeésu, káma umó si ɔɛ ná ɔ́dée zamóo kídee alaháacíwá-daá.»

²² Biríŋa bulá bulé ge na wentí Đádóu Isóo waanmatiná nɔ́o sisi:

²³ «aléeré waasi abaaló né wénýeé fuwá ɔ́lɔɔ bú abaaló

na bafa yi yíɔe sisi Emanuwéeli» né ikóodi.

Yíɔe ɔ́mí ɔ́gutulúu ge sisi: «Isóo we ɔ́jɔ.»

²⁴ Isífu weevé né, waalá níŋináa Đádóu Isóo-dée malááyika waanmáti yi né nɔ́o ɔ́kpóo Mariyáma ɔ́bisi ɔ́ɔeló. ²⁵ Amá ina yi bodoyóózi háli ɔ́kóni ɔ́lɔɔ bú abaaló weení Isífu waava yíɔe sisi Yeésu né.

2

Tilíɔa túbu-dínáa beɔɔgóni bokúu bú Yeésu téédí.

(Lúk. 2.8-20)

¹ Baalóɔ Yeésu Betlehém tee-biyá kɔwe Yudée laadóo-daá né-daá ge, sáati wenkí wéndji kowúróo né. Baalóɔ yi wóróo né, nge tilíɔa túbu-dínáa beɔɔbélém wílasi-dée boɔé né baagálíiná wísi yaagalíɔé farándí batála Yerusalém téédí-daá. ² Nge boɔbóózi sisi:

«Yahúúɔwá-dée wúro baalóɔ yi né, ɔwe lé? Káma ɔ́agáná ɔ́dée wílóo ɔ́oo wísi yaagalíɔé farándí né ge ɔ́óɔgóni si ɔ́kúu yi téédí.» ³ Wúro Eróodi waaní bulé né, nge ɔ́laakáari waagoró ina Yerusalém zamóo ríŋa. ⁴ Nge woodúúzi -dée kóɔnáa ríŋa na ɔ́bóózi we sisi lé ge si balóɔ ? ⁵ Nge belé boobúsi yi sisi: «Betlehém, Yudée

laadóo-daá, káma beε wentí Isóo waanmatiná
noó né ndó:

⁶ «Nyóó Betuléhem Yudée laadóo-daá,
ndékée tεε-biyá buɔɔɔɔɔɔɔɔ ke Yudée laadóo-dáa
né,

káma nyóó nyádaá ge wúro

weení si ikéti médeε zamóo né si uliná.»

⁷ Nge Eróodi weeyéle bayáa tulíɔa túbu-dináa
beεgbélem wílási-dée boɔé né súmúú-daá,
ibóɔzi we sáati wenkí déyi-déyi wuloó waɔɔ
kalí né. ⁸ Nge weeyéle beɔéε Betuléhem bika
ító we sisi: «ibó ibóɔzi utilí bú umó ɔɔɔɔɔɔ
déyi-déyi. A míiná yi iyéle mandilí, na móo
ɔɔɔo mobó mogóguu yi tééɔ.»

⁹ Wúro waanmáti we bilé bité né, boɔgbóo
níbaáwu. Nge baana wuloó wenká baaganá ke
wisi yaagalɔɔé né baazá-daá kéndéε. Kaadála
lénlé bú we né, nge kaazím. ¹⁰ Baana wuloó
bilé né, nge bubá bulá we níini. ¹¹ Nge baazóo
ɔaána-daá boɔɔɔɔɔɔɔɔ bú na ɔɔɔo Maryáma. Nna
ge baagá baɔɔɔná-ro bokúu bú tééɔ, bobóɔi
bagbɔná-daá balízi siká, bánvooɔí né, na tu-
laari banjáa ki sisi né. ¹² Nge Isóo waabási
wé ɔoɔzire-daá sisi bákábisi Eróodi-jó; nge
boɔgbóo níbaáwu nakíri babísi balaadóo-daá.

Isífu wɔɔgbóo bú na ɔɔɔo bese beɔéε Mísira

¹³ Beεɔéε wóro né, nge ɔaáɔo Isóo-dée waɔɔ
ɔlɔ Isífu-ro ɔoɔzire-daá itó yi sisi: «kooɔ,
kooɔ bú na ɔɔɔo ise ɔɔéε Mísira. ɔoɔ nína
háli sáati wenkí si moɔó nya sisi ngábisi né,
káma wóngoní ɔcáa bú si ɔkɔ yi.» ¹⁴ Isífu

waaguró ikpóo bú na igoo nuvoowú bedéé Mísíra. ¹⁵ Wóojóo nna hálí Eróodi ikóni isí. Bulá bulé ge na wentí Isóo waanmatiná nọọ sísí: «Mááyáa mebiyaaló sísí ílú Mísíra» né ikóodi.

Wúro Eróodi weeyéle bakv bíya abaaláa.

¹⁶ waadílí sísí tllíqá túbu-dínáa beegbélem wílási-dée bodé né boodúúli yi né, nge waabá iyéé baaná. Nge waava wéde sísí bákó bíya abaaláa ríña bowená bízi nasíle ngbóo ngédi né Betlehém na kídee farándíwá-daá. Bízi sím sídaá ge tllíqá waawílí sísí bánlórúú bú imó. ¹⁷ Bulá bulé ge na wentí Yeremíya waavónhmati sísí:

¹⁸ «Baaní lowú nakírí Raamáa téédí-daá, wíidi na meedire ge bigéé. Rasííla wénwii kv ídee bíya, idánjaa bebéélí yi, káma íbíya waazí» né, ikóodi.

Isífu na Maryáama na bu baagábísi Nazaréeti.

¹⁹ sím wóró ge Isóo-dée waadú ulí Isífu-ro doozire-daá Mísíra laadóo-daá. ²⁰ Nge wóodó Isífu sísí: «Kúró, kpoo bú na igoo nbísi laadóo-daá, káma wenbá bánvónjádí sí bakv bú né baazí.» ²¹ Nge Isífu waaguró ikpóo bú na igoo íbísi Israyéélí laadóo-daá. ²² Amá waaní sísí Aríkelawóósí Eróodi biyaaló wéndjii kv kowuróo íjaa wóró Yudée laadóo-daá né, bulá yi nundááre nna bodé. Nge Isóo waanmatiná yi doozire-daá ídée Galilée farándí-daá. ²³ Nge woobó ícáo téédí bányaá tí sísí Nazaréeti né tídaá. Bulá bulé ge na wentí waavónhmati sísí: «Sí bayáa yi ge sísí » né, ikóodi.

3

Yaayá wánlám iráa waázu Yuudée tɛwɔlɔ́-daá.

(Maa. 1.1-8; Lúk. 3.1-18; Yoh. 1.19-28)

¹ Bowóró ge weení wénlíríi iráa lím-daá wónzóo we túúbá lím né waadɔ ulí Yudée tɛwɔlɔ́-daá wánlám waázu sisí: ² «Igéé mílákási, káma Isóo-déé waajóo.» ³ tóm ge Esáya waavónnɛmáti sisí:

«lowú nakírí wɔwɔ tɛwɔlɔ́-daá sisí:
"Igbírí Dádóo-déé níbááwɔ,
izízi idéé níbéyísi."»

⁴ Raakúm-déé fónɔ tóko ge Yaayá sóóna bika tónɔɔ-ɔanbára nyaarée idinɔ́-daá. Buɔga né, igídjím ge cíbáání na tóóní. ⁵ Yerusalém na Yudée ríɛa, na Yɔwɔdáání buwá fárándí-daá iráa wóngóní ɔjɔ ⁶ bánlám túúbá iráa-daá bika wénlíríi we lím-daá wónzóo we túúbá lím Yɔwɔdáání buwá-daá.

⁷ Yaayá waana sisí ɔabata na wóngóní ɔjɔ sisí ilírí we lím-daá ɔwɔ we túúbá lím. Nna ge wɔwɔ́o we sisí: «Míi bɔwɔ́a ana ɔjɔ! Weení waawilíná míi sisí ísé ulí Isóo-déé tóm fɔwɔnáa tɔjɔ́o né tɔdaá? ⁸ Ulá lakási sínwílí sisí mílálá túúbá ikée né; ⁹ Ikamáází mídaá sisí míjáajáa ge Ibrahim né buidé. Káma ménveerím míi sisí Isóo wánbuzi ikpóo bó ana ɔjɔ ɔbɔsíná Ibrahim kutoluú-de bíya. ¹⁰ Bánɔgbírí kpenbíyá sí bebelína tíni tigutolíni-dé né. Tɔwɔ́o wenkí ríɛa kíɔándɔ́o bíya kazóo níba né, bénbelí kɔ baɔɔo nimíni-daá. ¹¹ Lím-daá ge móó ménlíríi míi mónzóo míi túúbá lím na bɔwílí sisí mílálá túúbá ikée, amá weení ɔgerɛɛe mówóró né waagílí ma. Mádátála

malizí yi takamíwá. Ilé si ilíriná mí na nimíni.
 12 Idókiná kífalanáku inóózi-daá, si ilizí tolá fòlòò bika ukpóo milá ibiri igbeewú-daá, na ukpóo tolá ibiri nimíni idándimí né idaá biđe.

Yaayá weeliri Yeésu lím-daá.

13 Bidée sáátí ge Yeésu waagáluná Galilée ikóni Yaayá-jó Yoro dááni buwá-jó sisi iliri yi lím-daá. 14 Wójóólí yi itó yi sisi: «Móó mómóóna ku mógóni nyójó nliri ma lím-dáa nzo ma túúbá lím, na nyóó ngúti nyóngoní mójó?» 15 Amá Yeésu woobúsi yi sisi: «Yele dila bilé leleedó, káma bilé ge bumóóna dila wenbí ríña Isóo wóobóózi né.» Nna ge Yaayá weedísi iliri Yeésu lím-daá. 16 Weeliri Yeésu lím-daá ilí né, bidée sáátí kímí ge waadoló, nge Yeésu waana wéngedim nyazi duvóore kófólómíde déére kókóni kosóm iwóózi. 17 Nge baaní lowú nakíri isóódáá sisi: «Ceení ge máábá mózóólée yi né. Iro ge máádú médée soólím ríña.»

4

1 Nna ge Isóo-dée Kezeña wooboná Yeésu tsewóloó-daá sisi iyí yi kóósi. 2 Wójóo wé neéle nuwoowú na idaawó idedji idonyóo wóró né, nge nyóósi waalá yi. 3 Nge woogódúu ijó kitó yi sisi: «A nyéggé , to bó ana abísi kíjíim ndi.» 4 Amá Yeésu woobúsi ki sisi: «Baanmáa Isóo-dée tóm tákaridá-daá sisi bidékée kíjíim riké ge uró wéndii na ícío weezuú-daá, bínwóózi nmatire ríña dínlunáa Isóo nóó-daá né dšdš.»

5 Nna ge wooboná Yeésu Yerusalém Isóo-dée téédí-daá, idée dāána kojsoó-daá. 6 Nge kiudó yi

sisi: «A nyégéé Isóo Biyaaló, tó nyádi nzúu ade, káma baanmáa Isóo-déé tóm tákaridá-daá sisi: "Isóo wánváa idée malááyíkawá wéde sisi bekpéki nya banóózi-daá na nyánovó ikótuúli bó"».

⁷ Nna ge Yeésu wóodó ki sisi: «Baadánmáa Isóo-déé tóm tákaridá-daá sisi: "ndándáází Nyádóú Isóo nbée sisi wánbuzí?"»

⁸ waadási kiboná yi búú kóbóngi nakiri kojúú-daá, nge kiwíli yi dúúlinya ríña na kídée ásícé, ⁹ nge kiwíli yi sisi: «A nyaágá nyádóná-ro ngúu ma téédí, mánváa nya biríña.» ¹⁰ Nna ge Yeésu wóodó ki sisi: «Laná ma bolíni, Sitááni! Káma baanmáa Isóo-déé tóm tákaridá-daá sisi: "Nyádóú Isóo riké ge nyónguú téédí, bika iriké ge nyánlám bówotá."» ¹¹ Nna ge sitááni wēedéé kiyéle yi. Nge malááyíkawá woogódúu Yeésu-jó balá yi bówotá.

¹² Yeésu waaní sisi bóodo Yaayá sáráka. Waaní bulé né, nge waalí nna idéé Galilée.

¹³ Amá idokúti ísóo Nazaréti, wēedéé ísóo Kapernawúm lúré kóbóndé-jó, Zabulóni na Nefitalí bedée ladási-daá, ¹⁴ na wenti Esáya waanmáti sisi:

¹⁵ «Zabulóni-déé laadóo na Nefitalíi-déé laadóo mídíláána tenkú, na yóodááni buwá-déé fólóú kuganáa né,
Nyóó Galilée, iráa bedekée Yahúdíwá né bedée téédí,

¹⁶ Zamóo kiwe temeenuú-daá né
kina dnyem kóbóngi,
bika dnyem idú kilí

sím-dée temeenuú téédı-daá» né, ikóodi.

¹⁷ Bıdıŋa-ro ge Yeésu waabáázi waázu lám sııı: «İgée mílakası, kama İsóo-dée waajıoná.»

¹⁸ Waadála Galilée tenkú noó-jó né, nge waana uráa nowóle uró na igoobú bónláo biruú, kama begée birini looráa ge; uráa bemı bayırá ge Simóonu weení baava yi yıde sııı né, na Andirée.

¹⁹ Nge Yeésu woódó we sııı: «İgónú ma bıka mabııná mı wenbá bánýaa uráa sııı bófu ma né.» ²⁰ Nna-rına ge beeyéle birini bofu yi.

²¹ Woodúu bolını né, nge waana koobıya nowóle: banáábıle Yaakúbu Zebedée biyaaló na igoobú Yuháanı bowe bedée kpírıı-daá, bána bajaa Zebedée bónnyoozı bedée birini. Nge waayáa we. ²² Nna-rına ge beeyéle bedée kpírıı na bajaa bofu yi.

²³ Nge Yeésu woobó wéngilım Galilée laadó rıŋa-daá wánwılı uráa İsóo-dée tóm , wénveerım we İsóo-dée -dée Laabáaro Kifeŋgi bıka wánwaazı uráa-dée kudomını baa wentı na bedée madáfıyadı. ²⁴ İráa waanı bánŋmatı Yeésu-dée tóm Sirii téédıwá rıŋa-daá, nge bónngoná yi wenbá barıŋa benýelém né, na kudondınáa na wenbá zıınıwá wánjaarı we né, kazála-déedı-dınáa na gaala-gáalası, bıka Yeésu wánwaazı we. ²⁵ Zamóo kóbongı fóona ku yi. Badaá nebere waagalına Galilée na téédıwá fuú tıdamáa né, na Yerusalém na Yudee na Yorodanı buwa-dée folóo kuganáa.

5

¹ Yeésu waana zamóo né, nge waagba búo-daá

ukójó. Nge woogódúu ɲ́. ² Nna ge waabáázi we wɪlɪ sɪsɪ:

³ «Wenbi-niini-dɪnáa ge wenbá banyɪ bewenbé-daá sɪsɪ begéé kadanburósi né,

káma badɪná Isóo-déé .

⁴ Wenbi-niini-dɪnáa ge wenbá bojójó dɹ́kúru né, káma Isóo wénbeelí we.

⁵ Wenbi-niini-dɪnáa ge wenbá bojójó dɹ́oyoyoyoyó né,

káma Isóo wánlám we laadóo kɹ́oyoyoyoyoyó.

⁶ Wenbi-niini-dɪnáa ge wenbá bocóo wenbí Isóo soolée ɪró ɪcɹ́oná né, cɹ́oo na we nyóosi na dɹ́olójó né,

káma babokááta wánzím. ⁷ Wenbi-niini-dɪnáa ge wenbá banní baranáa konyomí né,

káma Isóo wánní bagonyomí.

⁸ Wenbi-niini-dɪnáa ge wenbá bewenbé-daá cɹ́o né,

káma bannáa Isóo. ⁹ Wenbi-niini-dɪnáa ge wenbá bánjaaná bána we né fεεzɪre né,

káma sɪ bayáa we ge sɪsɪ Isóo-déé bíya.

¹⁰ Wenbi-niini-dɪnáa ge wenbá bannáa wahála káma bovóo Isóo-déé níbááwu na toovonúm né,

káma badɪná Isóo-déé kowúrójó.

¹¹ A bigée bándóodi míí, bannaazí míí bika bónbuunáa míí tómwá ndi-ndi mórójózi, mínyójó ge wenbi-niini-dɪnáa. ¹² Mínyójó ɪváari bika ɪcɹ́o wenbi-niini-daá káma mídée kɪverewo wónɹ́ójó . Bilé dɹ́odɹ́o ge baanáázi baavónídeé míí níbááwu né.

¹³ Μίνυόό μίγγέενα δύύλίinya-dée δóm. A δóm waazí niini, ηηίνί γε bánlám bí na bitálám niini? Asée bókpro bí γε bebédí asu bíka iráa inóm bí.

¹⁴ Μίνυόό μίγγέενα δύύλίinya-dée dnyem. Téédí baama tí bós kójúó-daá né, tidánmósí.

¹⁵ Ngó bódónzómí fitíla na bókpro gbégidi bofu kuro. Amá bóngbowó kí γε batíní isóódaá na bíka bilósi báa weení qaána-daá. ¹⁶ Bilé dudu γε mídée dnyem mósna kilósi báa weení ina mílakási kazóó nízi na basá mijáa we né.

¹⁷ Ikamáazí sísí móógóní sí mandí Múúsá-dée na baaganáa-dée ημάádi. Móóókóní sí mandí tí, amá móógóní γε na tibízí tikóodi. ¹⁸ Ménveerím mí toovonúm sísí: háli dýúliinya íkoró γε Mará-daá báa ημάádi-bú yáá tomka tándúó.

¹⁹ Bilé né, weení idofu Mará amó adaá kóqomíde báa dígée kúmuudé, nge weeyéle baaganáa ikízi de né, sí bayáa yí kúmúu γε Isóó-dée -daá. Amá weení woovu tí nge waawíli tí iranáa né, sí bayáa yí kóbóní γε Isóó-dée Kowúró-daá. ²⁰ Ménveerím mí sísí a mídée toovonúm fáa tódóó bíkíli na , mídánzúu isóó-dée Kowúró-daá.

²¹ Mííní sísí baanmátí dájáajaanáa sísí: «Ndángúú nyórowó, weení waagu írúwó né, bánvounáa yí.» ²² Amá móó ménveerím mí sísí: weení weeyená írúwó baaná né, bánvounáa yí; weení wóóó írúwó sísí ivéyína lomaazé né, bánvounáa yí; weení waadúú írúwó sísí díjinde né móóna badú yí . ²³ A bígée sísí nyáádála Isóó sí nlá saróó, nge nyóódóózi sísí nyórowó yéena nya káma nowóya we mílówótáá, ²⁴ yele saróó

ńna nbó nnyóózu nyána nyórɔwó mílówótáá naaní ngábisi nlá nyázaróo.

²⁵ A nyána naáru tóm, caaru nyádi unyóózu ti míléení míwe níbaáwu-daá né, na íkókóni iboná nya tɔm-vuoráa-jó, belé bokpóo nya becéle sóójawá bɔto nya sáraka. ²⁶ Toovonúm ge ménveerím nya, a ndeferetá háli bikpedína fárám kegbiirinóo ńgi, belé bedénjemí nya.

²⁷ Mííní sɪsɪ bɔɔdó sɪsɪ: «nkacáa naáru dʒeló nyána yi ífíní». ²⁸ Amá móó ménveerím mí sɪsɪ: ɪró weení waana naáru dʒeló ɪcílí yi sɪsɪ iyuú yi ína yi bafíní né, ítílí sɪsɪ waayɪsɪná Isóo iwenbiré-daá. ²⁹ A bɪgée nyaazíre kíđíiwú wényèlíi kɔ ge nyánlám alaháací, lɪzɪ-dé nɔo bolíni, káma bɪjɔó sóńcí nbéđɪ nyédée dʒelí na nyáríŋa nzóo nimíni-daá. ³⁰ A ngó nyanóóní kíđíiwú wényèlíi kɔ nyálám alaháací, ce yi nbéđɪ bolíni, káma nbéđɪ nyanóóní kóđóm cɔó sóńcí na nyáríŋa nzóo nimíni-daá.

³¹ Bɔɔdótóm dʒɔɔ sɪsɪ a naáru weegizi ɪdʒeló, ícéle yi wasíika kɪnwílíi sɪsɪ weegizi yi né.

³² Móó ménveerím míí sɪsɪ weení ɪrɪŋa weegizi ɪdʒeló bɪdekééna sɪsɪ waalí ɪwóró naáru ɪcáa yi né, waadɔná aló ɪmó wásangarítɪ a woobó ɪsáa naáru; ngó bilé dʒɔɔ ge weení wɔɔgbóo aló weení naáru weegizi yi né, waalá wásangarítɪ.

³³ Míídání dʒɔɔ sɪsɪ bɔɔdó dʒájáa-jáanáa sɪsɪ: a ɪró nyóóđúúná Isóo ɪzá-daá sɪsɪ nyánlám wenbí né, asée nlá bɪ ge. ³⁴ Amá móó ménveerím míí sɪsɪ íkóđuuná nabóru. Íkóđuuná káma Isóo-dée kowuro-gbelé ge bɪgée, ³⁵ cáńfáná ade laadóo káma kegée Isóo-dée novó yaazɪdʒé ge,

cáńfáná ndjuuná Yerusalém téédí, káma tígée Isóo wúro kóboní-dée téédí ge. ³⁶ Ngó nkojuuná nyágojsoó, káma ndánbíizí nlá nyagójsó-daá nyoká kóqómóo íbísí kófólómóo yáá kíkpédóo. ³⁷ Wenbí sí ulá né ge sísí a boobóózí míí tóm, a mínyí tí, idísi sísí: Íín; a míisí tí sísí: Aayí. Wentí bóńzuurí né wánlunáa Sitáanı-jó ge. ³⁸ Mííní sísí boodó sísí: "A ıró woojó nyáázíre, waazíre ge bóńyóm beféere; a weebelí nyégéle, bénbelí ıdée-ńđe." ³⁹ Amá móo ménveerím mí sísí: a ıró waalá míí bidaavé, íkéfere yí. A ıró weejé nya kadaŋa nyédéegbeluú kidjiiwú-ro, keezi kuganáa njéle yí. ⁴⁰ A naárus sí íboná nya tóm-vosoró-jó ibuuná nya tóm na ikpóo nyédée qaazíki, yele ikpóo bikpedína kpáyí. ⁴¹ A naárus waagba nya dóóle sísí nzóos yí súsú nboná kadası nasıle, sos nboná nasınáázá. ⁴² Fa weení wánzolóo nya né, bıka ngí weení ızoolée ngí yí né.

⁴³ Mííní sísí boodó sísí: sooli nyórowó bıka nlızı weení ıdánjaa nya né báqááre. ⁴⁴ Amá móo ménveerím míí sísí: ızoolı menbá badánjaa míí né, bıka ısólo wenbá bánváa míí fúkúmsı né booro, ⁴⁵ na íbísí toovonúm mıjaa weení ıwe ısóodáá né ıdée bıya. Káma Isóo waalá wısí ge sínlosı ıráa-venáa na badaavé né barıŋa, wényelii tééwo wánnı ıráa-venáa na badaavé né bedée fási-daá. ⁴⁶ A wenbá bozoolée míí né beriké ge mízoolée, kiverewo wenkı ge mıdamáa Isóo-jó? Bıle ge tikée musıraa dıdı wánlám. ⁴⁷ A bıgée mıgóbıya riké ge mınzée, we ge maamáacı mıılá? Bıle ge wenbá baası Isóo né

ḡḡḡ wánlám. ⁴⁸ Wenbí n̄n̄n̄n̄á m̄j̄áá weení ɯɛ ɯḡḡ-daá né ɯbáázi ɯziɯz̄éé né, m̄inyóḡ ḡḡḡ ɯziízi bilé.

6

¹ ɲkalá m̄íd̄éé ad̄j̄ini ɯráa-daá s̄isi na balaakáaru ɲkáb̄isi m̄iró. Tífa m̄ín̄ȳína k̄iverewo nak̄iru m̄j̄áá weení ɯɛ né ɲj̄ó. ² A biḡéé nyóḡ nyánv̄áa kadanborósi nabóro nkalá háli ɯráa laakáaru ɯb̄isi nyóro n̄n̄n̄n̄á munaáavikiwá wánlám na níbáán̄i-daá né; belé bánlám bilé ge s̄isi na ɯráa ɯsá w̄e. Ménveerim m̄íi toovonúm s̄isi belé bánm̄óso bedéé k̄iverewo nbilé. ³ Amá nyóḡ, a si nva kadanborósi nabóro, nyánóonu niɯɯwó ɲkát̄ilí wenbí kíḡj̄iwú waava né, ⁴ na bilóḡ nyána weení nyáává yi né m̄íl̄ówót̄áá, na njaa weení wánnáa s̄úm̄úú-daá né, ɯfére nya bidéé k̄iverewo.

⁵ A si ɯs̄éé ɲsóḡ, ɲkalá nyazi munaáavikiwá wánlám né, belé bánḡuróso ge baz̄iḡéé yáá níbáadará na b̄uḡo ɯráa r̄iḡa ɲna w̄e. Ménveerim m̄íi toovonúm s̄isi baaj̄an̄ bánm̄óso bedéé k̄iverewo nbilé. ⁶ Amá nyóḡ a biḡéé si nzéé ɲsóḡ, s̄uḡ nyáḡam̄-daá ndo tará na nzéé ɲsóḡ n̄na s̄úm̄úú-daá, na njaa ɲsóḡ weení ɯb̄éena s̄úm̄úú-daá né, ɯfére nya bidéé k̄iverewo.

⁷ A si ɯs̄éé ɲsóḡ, ɲkók̄p̄óḡ n̄m̄ature tomm bidéndem̄i b̄ika m̄íl̄áana tóm k̄óḡom̄ti tiv̄ȳína f̄óḡz̄ure né busi n̄n̄n̄n̄á wenbá baasi ɲsóḡ né wánlám né. Belé bedéé lomaazé ge s̄isi, as̄éé ɯró waan̄m̄át̄i b̄uḡo na ɲsóḡ ɯm̄o ɯd̄éé solón̄di.

⁸ ɲkamáázi w̄e, káma m̄j̄áá ɲsóḡ nyi wenbí

bijaarée míi né naaní ɪbóózi yi. ⁹ Iníi nḡníní
bimóona ɪsée ɪsóódáá né;

Ḑájáa weení ɪwe ɪsóó-daá né,
báyáa nyáyíḑe na ḑaciri-ciri;

¹⁰ íkédi ade laadóo-ro,

bála nyózoolím ade laadóo-ro nḡnínáa ɪsóódáá.

¹¹ Fa ḑáa sinje wíre-dée kíḑím.

¹² Ce ḑáa ḑéḑée yiḡítiwá,

nḡnínáa ḑénjém wenbá baayisíná ḑáa né.

¹³ Nkeyéle ḑáa ḑísála ɪbére-dée kodósi-daá,

amá laná-ḑáa bolíni na Sitááni.

[Káma nyanaa kowúróo na yíko ríḡa, na kpoo
leleedḑ hálí bikpóo biḑée. Amí.]

¹⁴ Bilé né, a biḡée mínjém míranáa bedée
yiḡíti, míjáa weení ɪwe ɪsóódáá né wénjém míi
ḑḑḑ, ¹⁵ amá a míḑénjém míránáa bedée yiḡíti,
míjáa ḑḑḑ ténjém míi míḑée-ndi.

¹⁶ A biḡée sisi mínókíná, íkóóo cómím nḡnínáa
munáávikiwá wánlám né. Belé bónvorósi
baazá-daá ge bika bódónnyoozi badí na baa
weení ina sisi bónókíná. Ménveerím míi
toovonúm sisi belé bánmóo bedée kiverewo
nbulé. ¹⁷ Amá nyóó, a biḡée sisi nyónókíná,
ko nyáázá bika nzaári nyágojoo tulaarí, ¹⁸ na
baaganáa íkátílí sisi nyónókíná; amá yele
bulóo nyána ɪsóo mílówótáá na bika ɪmó
weení wánnáa súmúú-daá né, ɪfére nya biḑée
kiverewo.

¹⁹ Íkácáa ḑóóle ɪmáári ade laadóo-roozí lénlé
sizé na koróo wánbuuzí buforósi ḑe yáá ḡmuláa
wánbuuzí banmííli ḑe né. ²⁰ ɪjáa ḑóóle ɪmáári
, káma nna sizé na koróo tánbíízi buforósi ḑe
cánfáná ḡmuláa ɪyó basóo banmííli. ²¹ Káma

lénlé nyédéé dǫóle we né, ńna doḍo ge nyálaakaári we.

²² Izíre ge tǫnsó-déé fitíla. A nyáázíre na dǫdi, bínnáa nyáríḅa ge kazóo riké. ²³ Amá a nyáázíre féyí dǫyí-dǫyí, nyáríḅa nyówe temenuú-daá ge. A ngó bilé ge dǫnyem kiwe nyóró né kéé temenuú, yaatá bínbá binyóózǫ bilá temeenuú ge.

²⁴ Naáru féyí wánbuzí ulá kóbonáa nǫwóle bǫwotá: wónzoolí kóḍomí, ikizi lííní; yáá wánmalanáa ɪdi kóḍomí bika ɪkpeená lííní. Mídánbízǫ ulá Isóo na liideé bǫwotá.

²⁵ «Bǫwózǫ ge móódó míí sɪsɪ íkáyítǫ mídi kíḍjím sɪ ɪḍǫ na ɪcǫo weezuú-daá né, na kúsúúdi-ro. Weezuú waagíli kíḍjím bika tǫnsó ɪkíli kúsúúdi, yáá bidekéé bilé? ²⁶ Ibemná simsi sínguróo né: sídónḍuu, sídángomí; ngó sídánjaa kíḍjím simáári kpéeni-daá, amá míjaa weení ɪwe né wénjelí sɪ. Mínyóo mívéyína fóózíre bikíli simsi? ²⁷ Mídáá weení wánbuzǫ kɪ ɪdéé ɪdi yítǫ-daá itúúzi iweezuú?

²⁸ Tóo ngbaalá ge mǫnyítǫ mídi kúsúúdi-roozí? Ibemná nyídi na ɪdéé féédítǫ-déé kazóo, ɪdánlam ɪméré, ɪdánlɪsɪ, ²⁹ amá wúro Sulemáana ɪtǫḅa na ɪdéé, ɪdéé kúsúúdí tacooná ɪtǫ. ³⁰ A Isóo wónzóo nyídi tǫwe sinje bika céré sɪ bǫsǫ ɪtǫ nimíni né lím ńḅunáa dǫ, ɪdónzóo míí bikíli bilé? Yaraḍá bumísi-dúnáa míí. ³¹ Bilé né íkáyítǫ mídi sɪsɪ: «We ge dǫéndjǫ. We ge dǫónnyóo yáá we ge dǫónzuú.» ³² Wenbá baasɪ Isóo né mǫóna kɪ balá bilé. Mínyóo míjaa Isóo nyɪ wenbí bǫjóo míí takáásí né. ³³ ɪjaa kaḍaa-déé,

Isóo-dée kowúróo na wenbí bizuzée yi né. Biya wenbí ríŋa né, wánváa míi bi. ³⁴ Bulé né, ikáyiti mídi ceré-róozí sinje. A ceré-dée níbi wóogóni, uró wánnáa wenbí si ikpóoná né. Báa wíre wéndé na dídée dīwure ge.

7

¹ «Ikáfusoná naáro, na badánvusoná míi; ² káma wenbí míivóoná míránáa né ge si bafusoná míi, bika kímáazúó wenkí míimáázíná míránáa né ge si bamaazíná míi. ³ Ngbaalá ge nyébééna keyiká kowe nyórówó izíre-daá né bika ndánnáa daagbetumuú kowe nyédée-ńđe-daá né? ⁴ Nhiní ge nyánbuzí ndó ngoobú sisi: «yele malizí keyiká kowe nyáázíre-daá né,» bika daagbetumuú ge nyédée-ńđe-daá. ⁵ Munáávikí, lizí daagbetumuú nyáázíre-daá naaní na buco nya nna kazóo nlizí keyiká kowe ngoobú izíre-daá né.

⁶ Ikokpóo wenbí baalizí bi basí Isóo né ifa fáázi; Ikokpóo kejisi ilo afawá na tókókóni tinóm si bika fáázi ifaná míi izá sinyási míi.»

⁷ «Ibóozí, bánváa míi; ijáa mínýuú; igóti bándolóo míi tará. ⁸ Káma weení iríŋa wónbóozí né bánváa yi, weení wánjáádi né wónýuú bika bándolóo weení wóngotí né tará. ⁹ Mídáá naáro we a ibú wóobóozí yi kpónó, wánváa yi búore? ¹⁰ Yáá a wóobóozí yi tińđe, wángbáa domí icéle yi? ¹¹ Na biríŋa mídáávé né, mínyi mínváa míbíya wenbí bijóóo kazóo né. Bínlám nhíní na míjáa weení ure né idánváa ibíya kazóo níbi wenbí bónbóozí yi né?

12 «Ulá míránáa wenbí ríŋa mízooléé sɪsɪ bála míí né, káma bilé ge Múúsá-déé na baaganáa waawíli.

13 Izooná ɖám wɔnɔ́ kadawála né, káma ɖám wɔnɔ́ kaawála né, na níbááwɔ kiwála kurɔɔzɪ féyí káále nɔŋé né wéndɛé nimíni-daá ge. Nge kilé ge iráa ɖabata wánmɔnáa. 14 Amá ɖám wɔnɔ́ kadawála né, na níbááwɔ kidawála kirɔɔzɪ ɔ́ɔ́ káále nɔŋé né, wéndɛé weezuú-daá ge. Iráa ɔ́kɔ wónghooná kɔ kilé.»

15 «Iguná laakáari na bubɔtináa. Bónɔnɪ míjɔ né, bogozóona ge nyazi . Amá badaá, káwɔ-káwɔwá ge hegée. 16 Balakási ge míndilína we, káma bɔdɔngorí furúu bíya sozózɪ-daá, yáá kijicílɔs bíya buvóm-daá.

17 Tiwó kazóo níŋi wándɔ́s bíya kazóo níba ge, bika tiwó kidaavé né idɔ bíya badaavé né.

18 Tiwó kazóo níŋi tánbuzi kidɔ bíya badaavé né, yáá tiwó kidaavé né idɔ bíya kazóo níba.

19 Tiwó wenkí ríŋa kidándɔ́s bíya kazóo níba né, bénbelí kɪ ge baɖɔ nimíni. 20 Bilé né andébiwá bubɔtináa, balakási ge míndilína we.»

21 «Bidekée wenbá ríŋa bánŷaá ma sɪsɪ Ðádóo, Ðádóo né sɪ basooná Isóo-déé -daá, amá wenbá bánlám majaa weení we né idée soolím né ge.

22 Tóɔm fóodɪ wíre wándalí né, ɖabata wóndóm ma sɪsɪ: «Ðádóo, mányi sɪsɪ na nyáyíɖe-daá ge ɖáánmáti iráa Isóo-déé tóɔm, ɖiɖóo zíiniwá ya. Na nyáyíɖe-daá, ɖáálá maamáaciwá ɖabata.»

23 Na mobúsi we sɪsɪ: «Ketengerɛ mádatílí míí; ulaná ma bolíni, mínyóo wenbá mínlám bidaavé né.»

24 «Iró weení waaní tóm mán̄matí míí ti ɔ́ó né, nge woovu ɪlá wenbí t̄inb̄oɔz̄í né, ɔ́oɔ ge nyazi iró ásé̄nsi-d̄ōo weení waama ɪɔ́o bítángbaluó-ro né. 25 Téé̄w̄o waaní búúzi isu siyelí, fefelimá kób̄oná ɪf̄é̄ti na ɔ́oni bir̄īna bikur̄óna ɔ́o kemí; amá ɔ́o kemí kadasála, káma bítángbaluó-ro ge baagáa kedé̄e ade-bó. 26 Amá iró weení waaní tóm mán̄matí míí ti ɔ́ó né, nge ɪdalá wenbí t̄inb̄oɔz̄í né ɔ́oɔ ge nyazi iró kuj̄ō fé̄yí-d̄ōo weení waama ɪɔ́o kanȳīna-daá né. 27 Téé̄w̄o waaní, búúzi isu siyelí, fefelimá kób̄oná ɪf̄é̄ti, nge ɔ́o waazála konúúdi.»

28 Yeésu waan̄matí tómwá t̄im̄ bité né, nge ɪdé̄e w̄ilí waalá zamóo bití. 29 ɪdánw̄ilí nyazi bedé̄e wánw̄ilí né, amá wánw̄il̄n̄áa ȳiko wenkí ɪsoo weejéle yi né ge.

8

1 Yeésu weedí b̄ōo né, zamóo kób̄on̄gi woovu yi. 2 Nna ge neké̄e woogóduu ɪj̄o kokúu yi tééd̄i kotó s̄isi: «Kób̄oní manyi s̄isi a nyó̄z̄ó̄l̄i, nyánbuzí nyéle mawáa malá .» 3 Nge Yeésu weedekiná yi na ɪn̄ōon̄i ɪtó yi s̄isi: «Mééd̄isi, waa nb̄isi ɔ́ac̄iri-c̄iri-d̄ōo.» Nna-ńna ge iró ceení-dé̄e cen̄iti waawáa. 4 Nge Yeésu woɔdó yi s̄isi: «welesi nní ma kazóo. Nkefé̄eri naáru wenbí bulá né. Amá bo ɪna wenbí nyó̄j̄o né, na n̄lá wenká An̄d̄ebi Múúsá woɔdó s̄isi bála né, na báa weení ɪtilí s̄isi nyááwáa.»

5 Yeésu si ɪs̄ōu Kapernawúm né, nge Róóma ɪsōja kób̄oní naáru woogóduu ɪj̄o ɪtó yi s̄isi:

6 «Kób̄oní, médé̄e t̄imé-land̄o lewáa ɔ́aána biilí

yi ɪbá wénjɛlém.» ⁷ Nge yeésu woobúsi yi sɪsɪ: «Mónbodé mangáwáázi yi.» ⁸ Nge sóója kóbɔní woobúsi yi sɪsɪ: «Kóbɔní, mádátála nzóu mádáána-daá, amá ηmatɪ tóm-bú kóɔum, médéε tɪmé-landó wánwaá. ⁹ Mádítɪja mówená médéε kóbɔnáa, bɪka mówená sóójawá médéézi médéε tɪmére-daá. A móódó médéε yomí sɪsɪ: ɔεε, wéndεé ge, a mááyáa weení né, wóngɔní ge, a móódó naáro sɪsɪ la ɔó, wánlám ge.» ¹⁰ Yeésu waanɪ ɪró ceení-déε ηmatɪre né, nge bulá yi máádé ɪtó wenbá bovóó yi né sɪsɪ: «Toovonúm ge ménveerím míí, mádánááta toovonúm-fáa ηñɪnáa ɪró ceení-déε ηɪ taká Israyéelɪ bíya-daá. ¹¹ Ménveerím míí sɪsɪ ɪráa ɔabata wángalɪnáa wɪsɪ yaagalɪɔdé na sɪyaagazaláɔé fárándí bána Ibrahim, Isaáka na Yaakúbu boyóózi bɔcɔɔ beɔɪ Isóo-déε -daá. ¹² Bɪka wenbá báta basóu kadaá né, bebédɪ we asɪ temeenuú-daá bewíi balá mányɪ lé.»

¹³ Nge Yeésu woódó sóója kóbɔní sɪsɪ: «Bo ngbé, nyédéε toovonúm-fáa wénjɛlíi nyúú wenbí nyóóbóózi né.» Nge kóbɔní-déε tɪmé-landó waadáwáa sáátɪ kɪmí nóó.

¹⁴ Bowóró né, Yeésu woobó -déε ɔáána. Nge woɔmɔɔná nɔɔzɔɔ ɪvínéε wánnyaadí bɪka ɪɔɔnɔsɔ ɪbáázi kizoláa. ¹⁵ Yeésu weedekiná ɪnóónɪ, nge waawáa ɪkɔró ɪɔɔ yi kíɔjím.

¹⁶ ɔaanɪja waalá né, bɔɔɔɔná Yeésu ɪráa ɔabata zíiniwá wánjaarí we né, na ɪdéε ηmatɪre ge woɔɔɔɔná zíiniwá. Nge waawáázi kɔɔɔɔɔnáa bɔɔɔɔnɪ né barɪja. ¹⁷ Waalá bulé ge na wentí Ezáya waanmátɪ sɪsɪ: «Wɔɔgbóɔ ɔédéε

mádáfíyáti uto, bika umo dágódomíni ríŋa» né ikóodi.

18 Yeésu waana wenbí zamóo waalára kamulná yi né, nge sisi bédjééná luré kóbónđe-dée fúu lí ŋi-ro. 19 Nna ge naáru woogódúu ijó uto yi sisi: «Kóbóní, baa lé ge nyéndjéé mónóo nya ge.» 20 Nna ge Yeésu woobúsi yi sisi: «Sooléérási wená bóóni sínzósó, bika simsi wená djéndéla sínzósó, amá féyina lénlé si ifini iféézi né.»

21 Bowóro ge Yeésu-dée wanbaaraa-daá naáru woódó yi sisi: «Kóbóní, fa ma níbaáwo mobó megébi majaa naaní.» 22 Nge Yeésu woobúsi yi sisi: «Kovu ma bika nyéle utoáa ibi bedée utoáa.»

23 Bilé bowóro ge Yeésu waagba kpíróo-daá, nge waalázi yi. 24 Nna-ńna ge fefelimá kóbóná waabáazi feti luré kóbónđe-ro bika bíndańdi kpíróó hálí lím wánzósó kidaá. Amá Yeésu we wónđóm. 25 Nna ge ıwanbaaraa woogódúu ijó beféézi yi boto yi sisi: «Kóbóní, le dąa, dąnzím!» 26 Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Ngbaalá ge mįjóo ńndaáare bilé, yarađá bumisi-dınaa mí.» Nge waagoró ıkazı fefelimá na lím, nge aazála bicóo đefee. 27 Nna ge bulá ıwanbaaraa rıŋa bítı hálı bónboozı badı sisi: «İró ceenı ge weenı ge bıkpedına lím na fefelimá wánlám wenbí woóbózi né?»

28 Yeésu weedesıná luré kóbónđe-dée fúu li ŋi-ro Gadaraa téedi-daá né, nge uraa nowóle zıiniwá wánjaarı we né, waagalına boláanı-daá begegerenje si basıŋ yi. Bedée banlám uraa

bidaavé né weeyéle naáru tóngboóná, níbaáwo kumí. ²⁹ Nge iráa bemí baabáázi agogo sisi: «, we ge nyózóólée na d́áa? Yáá nyózógóni si nva d́áa fúkúmisi naaní aliwáátu Isóo waazíu kí né kí́tála?»

³⁰ Afawá natírí cóna we bolíni cókó, tilé tiwe tindji kídjím. ³¹ Nge zíiniwá waavíní Yeésu sisi: «A bigéé si nd́óo d́áa, yele d́áa d́isóo afawá fuúre d́ina d́idaa.» ³² Nge Yeésu waava ti wéde sisi: «Íbó id́éé!» Nge zíiniwá waalíu iráa nówóle bana boro tibó tisóo afawá. Nge afawá waalíu b́oyóo kujóo-daá na sewóo tisóo lúré kóbóndé-daá lím id́i ti tisí. ³³ Wenbá bengetí afawá tumí né beeze bobó téédí-daá batí wenbí bulá né befééri, na wenbí bumóóná zíiniwá-dínáa nówóle bana né. ³⁴ Nna ge téédí-daá iráa ríña waagalíu si bekéti Yeésu. Baana yi né, nge baavíní yi sisi ílu bemí balaadóo-ro.

9

¹ Nge Yeésu waagba kpírúo-daá itésí lúré kóbóndé íbísí id́éédí-daá. Nna ge boogóná yi gaalo-gáálóo kagavínéé kagígbéléwó-ro.^a ² Yeésu waana nḡíní baava yi toovonúm né, nge wóodó gaalo-gáálóo sisi: «Đokí nyádí móbú, mééjé nya nyédéé alaháácíwá.» ³ Nna ge Mará wíhíd́áa nebére wóodó badaá sisi: «Író ceení wánḡmatí wéngbreenáa Isóo.» ⁴ Yeésu waadílí wentí bánmaazí né, nge wóodó we sisi: «we-ro ge ḿnmaazí wenbí bidaavé né bulé?» ⁵ Ḿodó sisi: «beéjé nya nyédéé alaháácíwá, na koró nnóm

^a **9:1** 9.1 Kígbéléwó kumí kújóo ge nyazí d́oo tará bánzoonáa iró né.

bolowotáá, wenbí féyína káále? ⁶ Amá mózóólée utlí sɪsɪ wená yíko ɪcé ɪráa bedée alaháácíwá ade laadóo-ro cé.» Nge woódó gaalo-gáálóo sɪsɪ: «Kɔró ngbóo nyágɪgbéléwɔ ngbé nyédée.» ⁷ Nge ɪlé waagoró ikpé ɪdée. ⁸ Zamóo waana bulé né, nge kɪnɪ nɪndááre bɪka kɪnzám ɪsóo nɪɪnáa waava ɪráa yíko nɪɪnáa kɪna né.

⁹ Yeésu waalí nna wéndɛé né, nge waana abaaló naárɔ bánɣáá yɪ sɪsɪ Maatéwu, ɪjó wánmóu tikée ɪdée ɪméré-daá. Nge woódó yɪ sɪsɪ: «Kovu ma.» Nge Maatéwu waagoró ikónú yɪ. ¹⁰ Bɪgónɪ Yeésu ibó ɪsóo Maatéwu-dée ɔáána-daá kídjím djí. Tikée mɔuráa na alaháácí-dɪnáa, bɔógónɪ bɔcɔo ɪjó bána ɪwanbaaráa béndjɪ kídjím. ¹¹ Farízi-dɪnáa waana bulé né, nge bɔodó Yeésu-dée wanbaaráa sɪsɪ: «Bɪyáásí ge mídée kóbɔnɪ na tikée mɔuráa na ɪráa badaavé né booyóózi béndjɪ kídjím?» ¹² Yeésu waanɪ bánɣmatí bulé né ge sɪsɪ: «Kɔdɔndɪnáa wánjáadı kɔ lókóta, alaafɪya-dɪnáa baaféyina yɪ. ¹³ Ibó ɪcáa ɪsóo-dée tóm waanmátɪ sɪsɪ: "Kɔnyɔnɪré waagɪɪ ma fónɪ kpɪná míngóu sɪsɪ mílɪ ma saróo né" tugutoluú, káma módókónɪ sɪ mayáa wenbá bazɪzée né, amá alaháácí-dɪnáa-ro ge móógónɪ.»

¹⁴ Yeésu waanmátɪ bulé bité né, nge -dée Yaayá wanbaaráa woogódúu ɪjó bɔbɔózi yɪ sɪsɪ: «We-ro ge ɔjó ɔána ɔónɔkí nɔó ge nyédée wanbaaráa tónɔkí?» ¹⁵ Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Mɪnmaazí sɪsɪ wetáhárɔ ɔɔndɪnáa mɔóna bɔcɔo ɪzányɪɪre-daá sáátɪ bána wetáhárɔ né? Bɪdánlamí bulé. Sáátɪ nakírɪ wóngónɪ, bóngónɪ

bokpóo wetáháru bojó bed̄eena. Bidée sáati ge bónvokí nókí.»

¹⁶ Yeésu waadási itó we sisi: «Naáru féyí wóngbawóo bisaawó kedeyóo kífalóo itoná tóko kíbiŋgi. Tífa bisaawó kífalóo wánjirí tóko kíbiŋgi ge bawó inyóózi kiwála. ¹⁷ Ngó bilé ge bodónzuú solóm kífabi bidabutá bité né tónɗe furuú kíbiŋgi-daá, tífa kínyáa ge solóm ibiri ade tónɗe furuú ilá ásaráwó. Amá bónzuú solóm kífabi bidabutá bité né tónɗe furuú kífalóo-daá ge na biríŋa bicóo d̄eyí-d̄eyí.»

¹⁸ Yeésu bamáa ηmatire bilé né ge Yahúúwá-dée kóbóni naáru wawogóni iká idoná-ro inwó-daá itó sisi: «Λελεεκίνα ge mewelée weewéti. Amá koni ngádini nóoni uró, wénvém.» ¹⁹ Nna ge Yeésu waaguró ina batíni iwóró.

²⁰ Nge aló naáru azimá wéndináa yi biwená bízi fuú na nasíle nbilé né woogódúu itekiná Yeésu-dée tóko njóore na iwóró. ²¹ Aló umó waamáazi sisi: «A d̄e máábízi medekiná idóko, mánwaá.» ²² Yeésu weegéézi idi ibéém yi, nge wawóo yi sisi: «Đokí nyádi, mewelée nyédée toovonúm fáa weelée nya.» Sáati kumí nóo ge aló umó waaján iwáa.

²³ Yeésu woobó itála Yahúúwá-dée kóbóni umó idée. Nge wawawóná foyisi-dináa bángburí si bed̄ée uró bím, bika uráa zamóo we d̄aána-daá b́enwii b́ongóo.^c ²⁴ Nna ge Yeésu wawóo we

C 9:23 9.23 Bidée sáati, Yahúúwá-dée né, a uró waazí, b́ongbawóo wiiraa ge bokóni líiya-daá b́enwii, wiiraa beńi né, bána foyisi-dináa ge.

sisi: «Ili, kama alééré tasi, wóndóm ge.» Nge belé baamóm yi. ²⁵ Baalizi zamoo aso né, Yeésu waazoo dami-daá idoki alééré imo inooni-daá, nge alééré waaguro. ²⁶ Nge tom tumi tuni farandi kum kirina kidaa.

²⁷ Yeésu waali nna wendexe né ge njema nowole waali batini woro bongoo sisi: «, ni dagunyom.»

²⁸ Yeésu waadala daana né, njema woogoduu ijo. Nge wobbodzi we sisi: «Miva tovonum sisi manbuzi mawaazi mi?» Nge belé boobusi yi sisi: «Iin kooni.» ²⁹ Nna ge Yeésu weedekina baaza to sisi: «Bila mi njinaa wenbi miva tovonum né.» ³⁰ Nge baabazi naa. Nge waaba ibasi we sisi bekeyele naaru ini ti. ³¹ Ama belé boobó ge bekilina ti farandi kim kirina kidaa.

³² Saati wenki njema wani né ge boogona Yeésu uru naaru zini waabisina yi komoomuna né. ³³ Yeésu wooodo zini kum né, nge komoomuna waabazi nmatre. Nge bulá zamoo biti bika kindom sisi: «Ketengere dadanaata bina bidaka Israyeli teedi-daá ce.» ³⁴ Ama faarizi-dinaa belé sisi ziniwa-dée wuro wánvaa ku yi yiko wondoonaa ziniwa.

³⁵ Yeésu we wengilim teediwa na tee-bizi-daá waniwili ura Isoo-dée tom , wenvelim we Isoo-dée -dée , waniwaazi kodom baa wenki na madafiyati baa wenti. ³⁶ Waana ura zamoo né, nge bulá yi konyom, kama binni ura bika balaakari kuraa njinaa feeni tivenyina né. ³⁷ Nna ge wooodo iwanbaara sisi: «Kijim si bakó

né buđɔɔ, amá komɔ́áa tođɔɔ. ³⁸ Izolo fɔ́ɔ-dóo ikédiri komɔ́áa buđɔɔ bokóni bakó.»

10

¹ Nge Yeésu waayáa tɔndɔ́nɔ́a fuú na nɔwéle ɔfa we yíko sɔsɔ bɔ́ɔɔ zíiniwá bika bawáázɔ uráa-dée kɔdɔ́míni na gala-gáálátɔ. ² fuú na nɔwéle bem bayirá ndɔ́: kaɔaa níni ge Simóóni weení bánɔ́yáá yi sɔsɔ né, na igoobú andirée, Yaakúbu na igoobú Yuhááni Zebedée biyaalɔ́nɔ́a, ³ Filípu na Bartelemíi, Tomáa na Maatéwu tikée mɔsɔ́, Yaakúbu alfée biyaaló na Taadée; ⁴ Simóóni téédɔ́-bú na Yudási Isikariyóo weení sɔ ɔyá yi né.

⁵ Iráa fuú na nɔwéle bana ge yeésu weedíri, iféeri we sɔsɔ: ⁶ «Íkóbó wenbá bedekée Yahúúɔ́wá né bojɔ́, ngó íkásóo Samaariya téédɔ́wá-daá. Amá ibó Israyéeli biya-jó; bojɔ́ ge nyazɔ féeni tɔdelém né. ⁷ Níbaáawo-daá, ɔlá waázɔ iféeri iráa sɔsɔ: "Isóo-dée waajɔ́oná míi." ⁸ Iwáázɔ kɔdɔ́ndɔ́nɔ́a, ivéezi ɔsɔ́ɔ́a, ɔwáázɔ cenísi, ɔɔ́ɔ zíiniwá. Faala ge baava míi, mínyóo ɔɔ́ɔ ɔva faala. ⁹ A sɔ ɔɔ́e, íkádɔ́ siká, liidee yáa jɔ́ɔ́ míziba-daá. ¹⁰ Ngó íkókɔ́ɔ furuú níbaáawo kíɔ́ɔ́nákɔ, íkókɔ́ɔ tókowá natíle. Íkókɔ́ɔ takamíwá yáa ɔ́ɔ́nɔ́ a káma bínbɔ́ɔ́zɔ́ sɔsɔ weení wánlám tumére né ɔɔ́ kíɔ́jím.

¹¹ A míibó téédɔ́ yáa tee-biiyá nekére-daá, ɔjáa ɔbée sɔsɔ naáɔ we wéndisí ɔmɔ míi bika ɔɔ́ɔ ɔɔ́e háli wíre wendé sɔ ɔɔ́e né. ¹² A míízóo ɔ́aána wenká-daá né, ɔɔ́ sɔsɔ: "Isóo-dée fɛezɔ́re

^a **10:10** 10.10 ɔ́ɔ́nɔ́ bɔ́ndɔ́kí né ge.

ícóóná míi." ¹³ A bigéε baamo míi, Isóo-dée feezire wónjooónáa we. Amá a badamo míi, mídee kooríti wángabisi míi. ¹⁴ A bigéε míízoo qaána nekere yáá téedi natiri-daá, nge badamo míi ngó bedewelési míi, líi náa bika ikpiízi mínovó-dée buuruú italuná we^b. ¹⁵ Ménveerim míi toovonúm sisi wire wendé Isóo si ifooná uráa né, Sodóom na Gomóori-dée foonáa wánlám sónci na téedi timí.

¹⁶ Iwélési uní ma. Méndiríi míi dó né, bijóo ge nyazi bónbonáa féeni káwó-káwówa lowótáa né. Bilé né ulá laakáari, ulá denyem nyazi domáa bika nñináa avówa kófólomá cóo bi né, míwénbé-daá dudu ífólo bilé. ¹⁷ Ulá laakáari, káma uráa wánjáa míi wanási tóm-vuuráa-dée bako mídom, bamá míi agbáázá bedée Isóo ; ¹⁸ móo móróozí bónbonáa míi téedi níbaadeeráa na wúrowá-jó, náa né mínlizíu sériya bána wenbá bedekée Yahúúduwá né bojó. ¹⁹ A bigéε booboná míi tóm-vuuráa-jó, íkáyítí mídi sisi nñínítáa ge si uhmátiná, yáá wentí ge si uhmáti, káma sáati kumí nóo, Isóo titiŋa wénveerim míi wentí si uhmáti né. ²⁰ Káma bidékée mínyóo si uhmátiná, míjáa-dée Kezeŋa si uhmátiná na mínóo. ²¹ Koobúu wóngoní iyéle bakpa koobúu si bákó yi, caáwó iyéle bakpa ibú si bákó yi; bíya ukoró na bajaanáa bako bodóm sisi bákó we. ²² Móo móróozí, uráa ríŋa wánlizíu míi bádqáare. Amá weení wóodókí idi háli bikádóló né, Isóo wénléé yi. ²³ A bigéε sisi bánváa míi fúkúmsi

b 10:14 10.14 Yahúúduwá-dée, bekpíizi novó-dée buuruú bataluná iró cóo ge nyazi Tem-dáa bódóm sisi: máálízí mózóm nímini-daá né.

téédı natırı-daá, ize ıkée téédı. Ménveerım mıı toovonúm sısı mıdengılı Israyéelı téédıwá rıııa-daá ité na ıkónı.

²⁴ Wanbaaró tángılı weení wéngbelemı yı né, cáńfáná bowotá-dóó ıkılı idée kóbónı.

²⁵ Wanbaaró moóna ıjóó ge nyazi weení wéngbelemı yı né, bıka bowotá-dóó nyazi ıgóbónı. A baadóó ɔaána-dóó sısı Belizebúuli, mínyóó ɔaána-daá nıba, badándıı mıı bıcezi bılé?

²⁶ Bílé né, ıkanı banındááre, nabóı fıyı bımósée bıdánlı bana bı né, cáńfáná ásíırı badándılı kı né. ²⁷ Wentı ménveerım mıı nuvoowú né, ıımáı tı idaawó. Wentı bánzaazı mıı né, ıbóó tı ɔamını kojónı-ro. ²⁸ ıkanı wenbá bángóó tonó bıka badánbızi bako kezeıa né banındááre, amá ııı weení wánbızi ıkı kezeıa na tonó nimını-daá né ıındááre.

²⁹ Mányı sısı faram ge bánıám cıcısı nasıle ya? Amá na bırııa bılé, sıdaá nekere fıyı kanzalıı ade bıka mııjaa Isóó waası bıııó né. ³⁰ Nyáána mínyóó né, bırııa na mínyóózi, Isóó nyı sıgıııó.

³¹ Bílé né, ıkanı nındááre, mıwéna Isóó fıóıııe bıcezi cıcısı bırika.

³² A naarı waanıımáı zamóó ızá-daá sısı ımó ıgeé médeé níı, móó ɔıɔı majaa weení ııe ısóódaá né waazá-daá, máııımatı sısı bıdıı kée médeé níı. ³³ Amá a naarı wııdıı zamóó ızá-daá sısı waası ma, móó ɔıɔı móndóm majaa weení ııe ısóódaá né waazá-daá sısı máası yı.

³⁴ ıkámáası sısı fıezııe ge móógóná ade laadóo-ro; móóókóná fıezııe, amá yowú ge móógóná. ³⁵ Móógónı ge sı madára ııı na ıjaa,

aléere na igoo, awónboolú na iwóní. ³⁶ Iráa wánlízí bogoobiya báqááre. ³⁷ Weení woozóólí igoo yáa ijaa bikíli ma né, tekée médée níí, weení woozóólí iwelée yáa ibiyaaló bikíli ma né, tekée médée níí. ³⁸ Weení idokpóo idée dǵenu abelí akóo ikónú ma né, tekée médée níí. ³⁹ Weení woozóólí iweezuú né, wénbedí ki; amá weení wénbedí iweezuú móróózí né, wóngoyuú ki.

⁴⁰ Weení waamɔ míí igónǵi né, móó ge waamɔ bilé; ngó weení waamɔ ma né, waamɔ weení weegédíri ma né. ⁴¹ Weení waamɔ igónǵi nííniáa biibóózí sisi bámó né, kiverewɔ biibóózí si béfere né-dée nóó ge bénverí yi. Weení waamɔ iró tovonúm-dóo igónǵi sisi káma wenzewóo Isóo né, kiverewɔ biibóózí si béfere tovonúm-dóo né-dée nóó ge si befere yi. ⁴² Ménveerím mí tovonúm sisi: weení iríja báa lím-gaanijá kagbóo ge waava médée wanbaaráa-dáa báa kúmuú sisi igée médée wanbaaró-ro né, wángamóo idée kiverewɔ.»

11

¹ Sáátí wenkí Yeésu weedé tómwá tina wílí né, nge weedé téedíwá-daá Isóo-dée tómwá wílí, na waázu lám.

² Anǵébi Yaayá we idée sáraka-daá né, waaní bánímatí tumé wánlám ye né adóm. Nge weedíri iwanbaaráa biibóózí yi sisi: ³ «Nyánáábílé weení sisi wóngóní né yáa dándasí dídám naáro?» ⁴ Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Ibó iféeri Yaayá wenbí mííní na wenbí mííná né. ⁵ Njema

wáannaá bika gala-gáálási wánnoné, waawáa sílá ɗaciri-ciri, ndamáa wánní, isɗáa wénvém, bika bènveerim kadanburósi Laabáaru Kifeŋgi. ⁶ Wenbi-niini-dóu ge weení ɗebedi toovonúm waava ma né.»

⁷ Sáati wenki Yaayá-dée wanbaaráa weedée né, nge Yeésu wɔɔgbɔ wánnmatí zamóo Yaayá-ro sisi: «Wé ge míibó ikébéém teewólóo-daá? ɗigeré fefelimá wónyúudi ɗe né? Aayí. ⁸ Bilé né wé ge míibó ikébéém? Iró izóona tókowá kifeŋdi né? Wenbá bónzuú tókowá kifeŋdi né bɔwe wúrowá-dée kowuro-ɗéézi-daá ge. ⁹ Bilé né we ge míibó ikébéém? ? lín, bilé ge ménveerim míí, háli waagíli . ¹⁰ Káma Yaayá-dée tóm ge Isóo-dée tóm tákarɗá waanmáti sisi: «Méndirii médée tɗndóu ite nya bɔzá inyóózi nya níbaáwo.»

¹¹ Ménveerim míí toovonúm sisi iráa-daá, naáru tɔcɔo waagíli Yaayá. Ngó nbéém né, weení igée kúmúu Isóo-dée -daá né waagíli yi.

¹² Kɔgbɔo Yaayá-dée sáati ngóni leleedó, Isóo-dée kowúro-ɗɔo wánnáa fúkúmsi, fúkúmsi-dínáa wánjáadi si belée ke. ¹³ Káma anɗébiwá ríŋa na Múusa-dée waanmáti Isóo-dée kowúroo tóm háli Yaayá. ¹⁴ A mízóolée iní ge, Yaayá kééna weení baanmáti sisi wángabisi né. ¹⁵ Weení ɗená nɔgbamíni né, iní.

¹⁶ Weení ge mánbuzí megeeziná zaamáanu kina kidée iráa? Bɔjɔo ge nyazi bíya bɔjɔo wɔnɔo kóboŋga-daá bóndóm baranáa sisi: ¹⁷ «Dáávóló míí foyisi, amá mídábaa. Déedée líiya yéŋdi, mídémeédi iwíi» né. ¹⁸ Káma Yaayá wɔɔgóni né, ideoɗi ɗɔnyóo, nge boodó

sisu: «Iwenaá zíini.» ¹⁹ wɔɔgónu né, wéndji wónnyóó. Nge boodó sisu: «Ibée ceení, diirú na solóm nyɔɔrú ge igée; na alahaáci landáa ge idɔndinaa.» Amá bilé umó bidaá ge bannanáa Isóo-dée ásénsí.

²⁰ Nna ge Yeésu waabáázɩ téédɩwá wentí waalá mamááciwá tidaá ɔabata né yoonáa, káma tɩdekée tɩlakási tɩlá túúbá. ²¹ Yeésu wɔɔdó tɩ sisu: nbusú ɔamáa na nya Korazíini! Nbusú ɔamáa na nya Betɩsayidáa! Káma mamááciwá tɩlá mídée né, a baraalá tɩ Sɩdóonu na Tíiri téédɩwá-daá, belé baraajóó líiya bosúu kpetekini tókowá bofuná badɩ toolumá bɩwɩlɩ sisu baalá túúbá bekée lakási. ²² Buro ge ménveerim míí toovonúm sisu tóm fúúdu wíre, bedée fɩɩnáa wánlám sóncí na míí. ²³ Buga nyóo Kapɛernawúm, nyánmaazí sisu nyángbáa Isóo-jo yáa wé? Béndisi nya hálu ɩɩɔáa-daá. Káma maamááciwá tɩlá nyédée né, a bayaalá tɩ tééde-daá, téédɩ tum tífónwe hálu na sinje. ²⁴ Buro ge ménveerim nya sisu: tóm fúúdu wíre, Sodóom-dée tóm fɩɩnáa wálám sóncí na nya.»

²⁵ Bidée saátɩ ge Yeésu wɔɔdó sisu: «Majaa, Mádúo Isóo ade na ɩsódáa landó, ménzée nya kɩzɛɛwo níɩnáa nyáámósi tɩlɩɔa na ásénsí-dinaa wentí né, nyéeyéle biya ɩtɩlɩ tɩ né. ²⁶ Ín. Bilé ge nyóózóólɩ né, burɔ ge bulá bilé.

²⁷ Majaa weejéle ma báa wenbí. Naáru féyí unɩ Biyaalóo, asée Caáwúo riké, ngó bilé ge naáru féyí unɩ Caáwúo asée na wenbá wɔɔzóólɩ sisu batɩlɩ yɩ né.

²⁸ Mínyóó wenbá míríɩa bínníu míí bɩka mízówáana né, igónu mójó mánváa míí fɛɛzɩre.

29 Igbóo médéé itíni míró bika ikóni megbélém mí; káma médéé fúu còó níni bika mójóo dɔyɔɔyɔɔ. Nna né, mín̄yúú fɛezire. 30 Ín, médéé d̄éni kíkáwó f̄éyí káále s̄ó bika médéé s̄óti f̄éyí ȳini.»

12

1 Bidée sáati kímí, wíre fɛezire wíre nedéere ge Yeésu wéndésí bilée a fási. Nyóosi wánjáárí iwanbaaráa né, nge baabáází bilée kpéé b́ndɔẃẃs kibíya. 2 -d̄ináa waana bilé né, nge b̄odó yí s̄isi: «Bee nyédée wanbaaráa wánlám wenbí d̄édée Mará tafa níbááwɔ s̄isi bála fɛezire wíre né.» 3 Yeésu woobúsi we s̄isi: «Mídákála wenbí Đáwɔɔa waalá sáati wenkí nyóosi waagu ina iwanbaaráa né? 4 Waazó Isóo-dée b̄isaagéréne-de, nge wɔɔgógbóo kpónówá baalá tí Isóo saróo né b̄otóo. Ngó b̄idafa níbááwɔ s̄isi umó Đáwɔɔa yáa iwanbaaráa b̄otóo tí, asée riké. 5 Yáa mídákála Múúsa-dée Mará-daá s̄isi fɛezire wíre b́nlám timéré -daá né b̄odónvúu fɛezire wíre-dée Mará bika badán̄ȳisi? 6 Ménveerim míí s̄isi wenbí b̄owe cé né, b̄ugíli Isóo-dée d̄aána. 7 A miyaaníli Isóo w̄odó s̄isi "Konyonuré ge m̄ózólée b̄ideké sarási" né b̄ugutoluú, mítáko iráa bana badayísi né b̄odóm. 8 Káma wenána k̄u yíko fɛezire wíre-ɔ.»

9 Waalíi nna né, nge wɛɛd̄ɛɛná b̄edée d̄aána f́arándí ibó is̄ús kadaá. 10 Abaaló naár̄u we nna biilí unóóni. Iráa wánjáádí sí bayí Yeésu

a 12:1 12.1 bilée còó ge nyazi n̄maawó

noó-jó na bako idóm né, nge boobóózi yi sisi: «Buiwa níbaáawo sisi bawáázi uró fεεzire wíre?»

¹¹ Yeésu woobúsi we sisi: «Mídáá weení ge a fée kódom ge iwená, nge fée umó waazála boowó-daá fεεzire wíre, idéndim íkálízí yi?»

¹² Ngó uró wená fóózire bicezí fée. Bilé né dédée Mará waava níbaáawo sisi bála kazóo níbi fεεzire wíre.» ¹³ Nna ge Yeésu woódó abaaló umó sisi: «Fó nyánóóni.» Ilé woovó nóóni, nge nóóni waawáa íbisi nyazi lííní. ¹⁴ -dínáa waalí náa né, nge boobó balá sááwóra nñíní báta balá na bako Yeésu né.

¹⁵ Yeésu waaní bilé né, nge waalí dídáare dím dídaa. Zamóo kóboŋgi woovu yi, nge waawáazi badaá wenbá ríŋa bannyaadí né.

¹⁶ Nna ge waabási we sisi békéyéle iráa itilí weení umó igée né ¹⁷ na bika wentí Esáya waanmáti sisi:

¹⁸ «Isóo sisi: "Ibée médée boowotá-dúo máadá malízí yi né,

ináá máábá mozóóli, wénveezi ko méwénbiré, mándúo médée Kezeŋa uró

na iféeri zamóo wenbí bizuzée né. ¹⁹ Idánjaa yóóni,

idóngoo, idángbáázi ilowú zamóo yaaduuzidé.

²⁰ Idénbelí dígere dínígóodi né bika idándim fitíla kidéndée kazóo né háli iyéle tovonúm idi,

²¹ Yíri báa wenkí wándúo tamóo uró né ikóodi"» né ikóodi.

²² Nge boogoná Yeésu uró naáru zíiniwá wánbísíná yi njem na komóómúŋa né. Wawáázi

yi háli ulé wánḡmatí bika wánnáa né, ²³ nge bulá zamóo ríḡa bí tí kíndóm sɪsɪ: «Bɪdekée ceení ge?» ²⁴ Amá waaní bulé né, nge sɪsɪ: «Belizebúuli, zíiniwá-dée wúro ge ceení wónḡḡonáa zíiniwá.»

²⁵ Yeésu nyi bedée lomaazé né, nge sɪsɪ: «Laadóo wenká kadaá uráa wónḡḡóó né, asée kooḡó. Téédɪ natírɪ yáá koobire neḡere féyí ḡɪdaá uráa tánnu ḡamá ge ḡɪḡóó né. ²⁶ A Sitáánu wónḡḡwóó Sitáánu, wónḡḡóó ɪḡɪ nbulé, bínlám ḡḡíní na ɪdée téédɪ ɪcóo ɪḡónḡḡóm?

²⁷ Nge a na Belizebúuli ge móó mónḡḡonáa zíiniwá, mídée wanbaaráa ní? Na weení ge bónḡḡonáa ɪɪ? Míwánbaaráa ɪɪḡa wángóó kɪ mídóm. ²⁸ Amá a na Isóo-dée Kezeḡa ge mónḡḡonáa zíiniwá, bínwɪlɪ sɪsɪ Isóo-dée kowuro-ḡḡó wánḡálí mílówótáá nbulé. ²⁹ Yáa ḡḡíní ge naáru wánbuzí ɪsóo ɪró ɪḡóó ḡóni né ɪdée ɪkpóo ɪḡbɪná, a ɪḡafónbuzɪ ɪfóki ḡóni-dóo ɪmó. Asée wóovókɪ yi na ɪbíɪzɪ ɪkpóo ɪḡbɪná.

³⁰ Weení ɪraavóo ma né ɪyéena ma, bika weení ɪdánzɪná ma tuuzí né, wánḡaazí ge.»

³¹ «Boróozí ge ménveerím mí sɪsɪ bénjém uráa alaháací báa wenkí na kudóowó báa wenkí ge baadóo Isóo, amá weení waadóo Isóo-dée Kezeḡa ḡacɪrɪ-cɪrɪ ḡa né, bedénjem ɪlé. ³² Weení waanḡmáɪ ɪyɪsɪná né, bénjém yi, amá weení waanḡmáɪ ɪyɪsɪná Isóo-dée kezeḡa né, bedénjem yi ḡúúlɪnya kɪna kɪdaá cánfáná lááhɪra.

³³ Naaní na ɪró ɪyuú ɪɪwó bú kazóo ḡní né, asée wooyuú ɪɪwó kazóo ḡḡɪ. A ɪɪwó wánnyaadí, kíbíya ḡḡḡo kudóondɪnáa ge.

Tiwó-dée bíya ge bándulí na kí. ³⁴ Míu bɔɔzá ana! Mínlám nḡíní ubízi ɪḡmáti tóm kazóo ḡndi bika mídáávé? Káma wenbí biizu wenbíre-daá né ge nɔɔ wánḡmatí. ³⁵ Iró kazóo ḡní wánlízí wenbí bɪjɔɔ kazóo né ge wenbí ɪwená kazóo ḡbí né bɪdaá, ɪró kídavéénúu ɪlízí wenbí bidaavé né wenbí ɪwená bidaavé né bɪdaá. ³⁶ Ménveerim míu sɪsɪ: Tóm fóódi wíre, ɪráa wándínáa bɔnɔɔzi tóm-bú tɪte ḡní weení baḡḡmáti né. ³⁷ Káma wentí rɪḡa nyááḡmáti né, tɪnaa sɪ bafɔɔná na nya na beḡéézi nya yáa bako nyódóm.»

³⁸ Nna ge Mará wɪlɪḡáa nebéere na wɔɔdó Yeésu sɪsɪ: «Kóɔbɔní, ḡɔzɔɔléé nlá ḡáa maamááci nakírɪ.» ³⁹ Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Zaamááni kína kíḡéé ɪráa badaavé bika badánzɪmná ɪsɔɔ riké né, bɔnbɔɔzi sɪsɪ bála maamááci, amá Inúusa-dée ḡḡi baasí badádanáa nakírɪ. ⁴⁰ Káma ḡḡináa Inúusa waalá wé náádóozo nuvoowú na ɪdaawó tɪḡḡe kóɔbɔḡḡe lóodi-daá né, blé ḡḡḡḡe ge sɪ ɪlá wé náádóozo nuvoowú na ɪdaawó ade laadóɔ-daá. ⁴¹ Tóm fóódi wíre Niníivi téédi-daá ɪráa wángɔrɔɔna zaamááni kína kíḡéé ɪráa bako bɔdóm, káma Niníivi ḡba waalá túúbá bekéé balakási sááti wenkí baaní Inúusa-dée waázu né. Ngó sinje-daá, naáru we cé waagíli Inúusa. ⁴² Tóm fóódi wíre, Sebáa laadóɔ-dée wúro aló wángɔrɔɔna zaamááni kína kíḡéé ɪráa, ɪko bɔdóm káma waagálíiná ḡɔo bolíni ɪkóni iwélési wúro Sulemáána-dée ásénsí. Ngó sinje-daá, naáru we cé waagíli Sulemáána.

⁴³ A Zíini waalí ɪró rɔ, kínbodé ge kíḡabísí ḡɪdáare wɪlɪḡa ḡḡe-daá kíḡjáádi yaavεεzɪḡé,

amá kidónyuu. ⁴⁴ Nna né kíndóm sɪsɪ: «Mánbɪsɪ mɛ́dɛ́e ɔ́aána wenká máagálu kadaá né.» A kɪdála ge kɪmɔɔná ke naáru féyí kadaá, bángbárí ke bɔnyóózi, ⁴⁵ nna né kínbodé kíkájáa zíiniwá lobe tigidaavééniti waagílu kɪm né, na tɪkónɪ tɪsúu nna. Bɪgedɛɛziya, ɪró ɪmó ɪdɛ́e kɪdaavééniti wángilí kaɔaa ndi. Bɪlé ge zaamáanu kɪna kɪdɛ́e ɪráa kɪdaavéénáa sɪ betená.

⁴⁶ Yeésu bamáa zamóo nmatɪnáa ge ɪɔɔ na igoobiya baadála bazínɛ́e aso bánjáadí sɪ banmatɪnáa yɪ. ⁴⁷ Nna ge naáru wɔɔdó Yeésu sɪsɪ: «Bee ngɔɔ na ngoobiya bazínɛ́e aso bɔɔɔlɛ́e sɪ banmatɪnáa nya.»

⁴⁸ Nna ge Yeésu woobúsi weení waanmatɪnáa yɪ né sɪsɪ: «Weení ge mɔɔɔ? Wenbá ge mogoobiya?» ⁴⁹ Nge waawílu ɪwanbaaráa na ɪnóónɪ ɪtó sɪsɪ: «Bee mɔɔɔ na mogoobiya. ⁵⁰ Weení ɪrína wánlám majaa ɪwe ɪsóódaá né ɪzɔólím né, ɪlé ge mogoobú aló yáá abaaló yáá mɔɔɔ.»

13

¹ Bɪdɛ́e wíre dɪm, nge Yeésu waalí ɔ́aána-daá ɪbó ɪɔ́o lɪré kóbońɔ́e-jó sɪ ɪwílu ɪráa ɪsɔ́o-dɛ́e tóm. ² Nge zamóo kóbońɔ́e waalára kɪmɪlnáa yɪ hálɪ biyéle ɪkpa kɪ́ɪrɔ́o-daá ɪɔ́o bɪka zamóo sɪnɛ́e lím nɔ́o-nɔ́o. ³ Waawílu zamóo kɪm tómwá ɔ́abata na tóm-gɛɛziye. Nge wɔɔdó we sɪsɪ: «Wíre ge ɪró naáru woobó ɪwɔ́o-daá kúɔ́úúdi laríi. ⁴ Wánlaríu né, nge natírɪ waazála níbááwɔ-níbááwɔ, nge simsi wɔɔɔónɪ siɔ́i tɪ.

a 13:3 13.3 Bɪjóo ge nyazi ɔ́éɔ́e cé bánlaríu nmaawó fɔ́o-daá né

⁵ Natírı waazála bó-daá lénlé téédı tođóó né, nge tıjáj tınyo káma téédı telım. ⁶ Wısu woogónı sısáa né, nge bınyóó tı, nge tıwılı káma wóózi tafıya. ⁷ Kúđúúdi natírı waazála soozóózi-daá, nge soozóózi waabı sınyosó tı. ⁸ Natírı waazála téédı kazóó ndı-daá. Nge tilé tıđo bıya; nakírı nıunówá, nakírı niidóozo nakírı đođo ákóosaaláa.» ⁹ Nge Yeésu waadásı sısı: «Weení ıwená nıgbamını né, ınu.»

¹⁰ Nna ge Yeésu-dée woogódúu ıjó bozóózi yı sısı: «We-ro ge nyánηmatınáa ıraa na tóm-geezıre bılé?» ¹¹ Nna ge Yeésu woobúsi we sısı: "Mınyóó né, Isóó waava mı sısı ıtılı ıdee -dée ásíiri, amá belé né ıdafa we kı. ¹² Káma weení ıwená né, bándası yı na iyuú bıbá bıđóó; amá weení ıvéyına né, bénleé cókoyóó wenká ıwená né. ¹³ Wenbí bıro mánηmatınáa we na tóm-geezıre né ge sısı bebeéna amá badánnaa; bənwelesı amá badánnı cánfáná banı bugutoluú. ¹⁴ Bılá bılé ge na wentı Ezáya waanmáti sısı:

«Mınbá iwélési amá mıdánnı,
mınbá ıbéém amá mıdánnaa

¹⁵ káma zamóó kına kiwenbíre waagbízi,

baabısi nıgbadıni-dınáa

boovu baazá

na bákána na baazá

yáa banıná banıgbamını

na bitekiná bewenbé

balá túúbá na melée we» né ikóodi.

¹⁶ Bıga mınyóó né, mınaa wenbi-nıini dınáa, káma mıızá wánnáa bıka mıńıgbamını wánnıı.

¹⁷ Mėnveerım mı toovonúm sısı đabata na ıraa

ɔabata boovu Isóo na toovonúm né boozóólɪ sɪ bana wenbí míbeéna ɔó né, amá badana; baní wentí mínní ɔó né, amá badaní.

¹⁸ «Bilé né, iwélesi iní ɔuurú umó idée tóm-geezire kutoluú. ¹⁹ Wenbá bänní -dée

tóm bika badánni tigutoluú né ɔóo ge nyazi níbááwɔ-níbááwɔ lé kúúúdi waazála né. Sitááni wóngoní ge ikpezí wenbí boodúu bewenbé-daá né. ²⁰ Weení wánní Isóo-dée

tóm na ɪcáŋ umɔ tɪ na wenbi-niini né ɔóo ge nyazi bó-dáa lénlé kúúúdi waazála né.

²¹ Amá wóozi féyí né, tidénleerí. A bigée nɔwóya yáá fúkúmsi waadála yi Isóo-dée tóm-ro, wánbɪsí iwóró. ²² Weení wénwelesi

Isóo-dée tóm na iyéle ɔúúlínya lomaazé na ɔóole-dée ayiila inyóó tɪ bika idándóó bíya né ɔóo ge nyazi ɔoɔóózi-daá lénlé kúúúdi

waazála né. ²³ Wenbá bänní Isóo-dée tóm bika bänní tigutoluú né ɔóo ge nyazi téédɪ kazóo ndi wentí-daá lénlé kúúúdi waazála né. Buro ge

wándóó bíya; naáɔ nínówá, naáɔ niidóozo, naáɔ ákóosaaláa.» ²⁴ Nge Yeésu wɛɛdékéézɪ we tóm natiri sisi: «Ibée wenbí béngɛɛzenáa né: Iró

naáɔ wooduuná kúúúdi kazóo ndi ɪɔó-daá. ²⁵ Wíre nuvoowú iráa ríŋa wónɔóm né, nge iró umó ibáɔáa wɔɔgoná nyíɪɪ tɪte ndi ɪɔo lé idée

bilée-daá b bika idée. ²⁶ Kíɔíɪdi wɔɔnyo biɔɔ bíya né, nge nyíɪɪ tɪte ndi ɔɔɔɔ waadɔ tɪlí.

²⁷ Nge ɔaána-dóo-dée bɔwotá-dínáa wɔɔgónu bɔtó yi sisi: «Kóɔoní mányɪ sisi kúúúdi kazóo

b 13:25 13.25 bilée ɔóo ge nyazi ŋmaawó, bánvarím ki Israyélɪ laadó-ro, kínáa bánlanáa kpónó mólóm

ńdì ɔe nyóóǫúu nyónóó-daá ya. Le ɔe nyííǫ tite ńdì waaluná?»²⁸ Nge woobúsi we sisi: «Íbéré naáru waalaná bilé.» Nna ɔe یدee bɔwɔtá dínáa sisi: «Bilé né nyózɔolée sisi ǫibó ǫikpezi nyííǫ tite ńdì tumí?»²⁹ Nge یدe sisi: «Aayí, íkókó ikpezi bikpedína kíǫííǫ. ³⁰ Iyéle biríŋa bibí hálí kóm sáátí. Sáátí kím, ménveerím komǫáa sisi: "Íǫ nyííǫ tite ńdì ífókí na ísó tì nimíni, bɔga bilée né, a mííǫ kí bité, iboná kí íbírí mégbewú-daá".»

³¹ Nge Yeésu waadánmáti we na tóm-geezire nedéere sisi: «Íbée wenbí bénggeezenáa né: kaalí bánínáyóó bú uró wɔɔgbóo idúu یدóó-daá né ɔeC. ³² ǫóóziwá bánvarím né-dée bíya-daá, یدee kúmúu ɔe, amá a wɔɔnyo, na íbísí tikíni-daá tikú kóbɔŋí hálí simísi wónɔoní síngáa sídée ǫéndéla kídee wíláazi-daá.»³³ Nge Yeésu waadánmáti we na tóm-geezire nedéere sisi: «Íbée wenbí bénggeezenáa né: kɔjɔó ɔe nyazi faadíní aló wɔɔgbóo ifuudíná kpónó molóm agúwee natúdóozo nge bɔga kazóó né ɔe.»

³⁴ Na tóm-geezire ɔe Yeésu waanmatuná zamóo tómwá tina tiríŋa. Idanmáti natírí bidékée na tóm-geezire ³⁵ na bíka wentí waanmáti sisi:

«Mónvulúu mónóó manmatiná we na tóm-geezire.

Mónbɔwóo wentí tumósée ǫoo baalá ǫúúlinya»
né ikóódi.

C 13:31 13. 31Tiwó bú weení ǫóógbóo ǫikpeziná bánínáyóó né, Israyéélí bíya-dée, یدee tikú ɔe bánýaa sisi Senevéé.

³⁶ Nge Yeésu weeyéle zamóo ɪdée d̥aána. Nge woogódúu ɪjó b̥otó yɪ sɪsɪ: «lɪzɪ d̥aa f̥óo-daá nyíídi tɪte ndi-dée tóm-geezɪre kutoluú.» ³⁷ Nge woobúsi we sɪsɪ: «Weení woodúu kúdjúudi kazóo ndi né ge , ³⁸ f̥óo ge djúúlɪnya. Kúdjúudi kazóo ndi ge wenbá badɪná né. Nyíídi tɪte ndi ge wenbá bovóo kidaavéénúu né. ³⁹ ɪbére weení woodúu nyíídi tɪte ndi né ge . Kóm sáati ge djúúlɪnya-dée koróo. Buɠa komd̥aa ge . ⁴⁰ N̥ɪn̥áa bánlɪzɪ nyíídi tɪte ndi na b̥osó tɪ nimíni né, bilé ge sɪ bilá djúúlɪnya koróo. ⁴¹ wéngedirii ɪdée malááyíkawá balɪzɪ ɪdée kowúróo-daá wenbá rɪɲa b̥énj̥elii baranáa wánlám alaháaci né na wenbá rɪɲa bánlám bidaavé né ⁴² na b̥olo we nimíni kób̥oní-daá, rɪna ge b̥énwii balá mányɪ lé. ⁴³ Bidée sáati kɪm né, toovonúm-dɪn̥áa wénd̥ée nyazɪ wɪsɪ bilé ba-jaa-dée kowúróo-daá. Weení ɪwená nɪgbamɪnɪ né, ɪn̥ɪ.

⁴⁴ c̥óo ge nyazɪ d̥j̥óle baamosɪ d̥e f̥óo-daá ge naárɔ waalɪ d̥ɪr̥o né; ɪlé d̥ɔd̥ɔ wándamosɪ d̥e ge na n̥ɪn̥áa bɪj̥ó yɪ niini né, wónbodé ɪyá wenbí rɪɲa ɪwená né na ɪm̥ɔ f̥óo kemí. ⁴⁵ t̥ɔr̥oj̥ó ge nyazɪ b̥ééd̥éere-d̥óo weení wánj̥áadi kejibíya kazóo n̥ba né. ⁴⁶ Wooyuú liide-b̥oné keji-bú né, nge woobó ɪyá wenbí rɪɲa ɪwená né ibó ɪm̥ɔ yɪ.

⁴⁷ t̥ɔr̥oj̥ó ge nyazɪ biruú b̥ónl̥óo tenkú-daá na kikóbúu tiiná ndi-ndi né. ⁴⁸ A tiiná woozu biruú, na banára kɪ balɪná kpaam-r̥o, na balɪzɪ tiiná kazóo r̥n̥á bad̥ɔ d̥ɔkɪnɪ-daá na bebéd̥ɪ weená avéyina f̥óozɪre né. ⁴⁹ Bilé nóo ge sɪ bilá djúúlɪnya koróo. wánd̥óo balɪ na bata balɪzɪ

toovonúm-dináa fɔɔlɔ́, badaavé né fɔɔlɔ́,⁵⁰ na bɔlɔ badaavé né nimíni kóboní-daá. Nna ge bɛnwíi balá manyi lé.

⁵¹ Nge Yeésu wɔɔbɔ́ɔzi ɪwanbaaráa sɪsɪ: «Mííní wentí ríŋa máánmáti dʒó né tigutoluú?» Nge belé boobúsi yi sɪsɪ: «Íín.» ⁵² Nge Yeésu wɔɔdó we sɪsɪ: «Mará wɪlɔ́dó weení baawíli yi -dée tóm né cɔ́ ge nyazi ɔ́aána-dóu weení wánlɪzɪ ɪdée dʒóle-daá kífábi na kíwíibi né. ⁵³ Yeésu waanmatɪná tóm-geezɪre tómwá tɪna bité né, nge waalí ɪɪdáare dɪm dɪdaá. ⁵⁴ Nge weedéé téédɪ wentí-daá wɔɔjɔ́ ɪbí né; nge wánwɪlí ɪráa ɪsɔ́-dée tóm bedée -daá. Nge bulá belé bití bónóm sɪsɪ: «Le ge wooyuúna ásénsí na maamáaciwá tɪna? ⁵⁵ Manyi sɪsɪ káfínta biyaaló nbilé? Manyi sɪsɪ ɪgɔɔ ge Marɪyáma bika igoobiya ge Yaakúbu na ɪsífɪ na Sɪmóónɪ na Yuudée ge? ⁵⁶ Manyi sɪsɪ ɔ́ana igoobiya aláa ríŋa ge cé ya. Nge le ge ɪmó wooyuúna bɪna bíríŋa?» ⁵⁷ Nge bedée banyɪ Yeésu né wɔɔdɔ we níbááwɔ sɪsɪ bafa yi toovonúm. Nna ge Yeésu wɔɔdó we sɪsɪ: «Bánváa gírímá báa lé, asée ɪdéeɪɪ na ɪɔ́aána-daá baasí ge bɛngbɛenáa yi.» ⁵⁸ Téédɪ tɪm tɪdaá, Yeésu talá mamáaciwá ɔ́abata káma badafa yi toovonúm.

14

¹ Bɪdée sáátɪ kɪm, Eróódia weení wéndʒi kowúrɔ́ Galilée né waaní bánŋmatí Yeésu-dée tóm. ² Nge wɔɔdó ɪdée bɔwɔtá landáa sɪsɪ: «Író

^a **14:1** 14.1 Eróódi ceení ge bánŋáá sɪsɪ Antipási, ɪjaa tóm ge baagánmatɪ kɔjɔ́ 2.1-daá.

ceení dǎ, Yaayá ge. Weevé ɪsɪdǎa lowótáa-ro ge ɪwená yíko wánlám mamaáciwá.» ³ Wúro waamáázɪ bilé káma waavónýélí bakpa Yaayá badɔ yɪ agbaran-gbára botɔ sáraka; káma Wúro Eróodi wɔɔgbóo igoobú Filíípu dǎeló né, ⁴ Andébi Yaayá wɔɔdó yɪ sɪsɪ: «Ndómóóná nlá bilé.» ⁵ Wúro Eróodi wɔɔzólɪ sɪ ɪku yɪ, amá wánnɪɪ zamóo nundááre, káma kilé kiidéézi sɪsɪ Yaayá kée ge. ⁶ Ngó nbéém né, Wúro Eróodi-déé ɪrɔsɔ wíre tɔɔzɪ-déé jíngáárɪ wíre waadála né, nge weelée waabáa zamóo bayáa kɪ dǐina né kɪzǎ-daá. Idée bááre waalá wúro kazóo. ⁷ Nge Eróodi wooduuná sɪsɪ báa wé ge wɔɔbóozɪ, ɪmó wánvǎa yɪ. ⁸ Bɪnáa bú ɪgɔɔ waadáɪ yɪ tóɔm sɪsɪ ɪtɔ sɪsɪ: «Fa ma cé Yaayá kujóó télélé-daá.» ⁹ Wúro laakáárɪ waagoró. Amá nǐnǐnáa wooduuná zamóo bayáa kɪ dǐina né ɪzǎ-daá né, waava wédǎ sɪsɪ bókgóná alééré Yaayaá kujóó. ¹⁰ Nge weedíri bekéje Yaayá kujóó sáraka-daá. ¹¹ Bɔɔgóná kujóó télélé-daá becéle alééré, nge ɪlé wooboná kɪ icéle ɪgɔɔ. ¹² Nge Yaayá-déé wɔɔgónɪ bɔkpóo ɪdɔnɔsɔ bebi; nge boobó bekeveeri Yeésu.

¹³ Yeésu waanɪ tóɔm tɪm né, nge wɔɔgbóo kpíɪrɔsɔ ɪdée fadǎma-daá ɪgɔjɔóo ɪlanáa ɪráa bolíni. Zamóo waanɪ bilé né, nge kulɪ téeɪwǎ-daá kifɪ yɪ. ¹⁴ Yeésu weedí kpíɪrɔsɔ-daá né, nge waana zamóo kóbɔngɪ. Nge kɪdée tóɔm waalá yɪ konyóm. Nge waawáázɪ bedée kudɔndɪnáa. ¹⁵ Ðaanɪɲa waalá né, nge Yeésu-déé woogóduu ɪjɔ botó yɪ sɪsɪ: «Ðójóna téeɪ bolíni ngó kɪdǎánɪ, bilé né feeri zamóo kɪdée

tεε-bíizi-daá kíkámó kídíim kidj.» ¹⁶ Amá Yeésu woobúsi we sisi: «Búdóbóózi sisi bobó deeli, mídítɩɩa ɩva we kídíim bedj.» ¹⁷ Nna ge belé bɔɔdó yi sisi: «Kpónówá natónówá na tiiná nááale ge dǒjǒ cé.» ¹⁸ Nge Yeésu wɔɔdó we sisi: «Iɔɔná ma Kpónówá natónówá na tiiná nááale amó cé.» ¹⁹ Nge waava wédɛ sisi zamóo ɩɔɔo ade nyíidi-ro. Nge wɔɔgbóo Kpónówá natónówá na tiiná nááale amó, ɩsá ɩsɔɔo burɔ. Bilé bowóro ge weebelí kpónówá, ɩkpóo ti icéle batára zamóo. ²⁰ Barɩɩa bɔɔdóo bɔfóo. Fɔɔlási sɩga wɔɔdóózi né woozu dɔkɩni fuú na natíle. ²¹ Abaaláa nyazi míili nɔónówá bilé weedj ná kídíim bum, ngó badakála aláa na bíya.

²² Bilé bujájɩ bowóro ge Yeésu waajaári sisi bákpa kpíírúú-daá betɛ umó níbaáwo betesiná fɔɔlúú kɩganáa. Bidéɛ sáati né, umó iyéle zamóo ɩya dɩamá. ²³ Weeyéle zamóo ɩya dɩamá bité né, nge waagba bóo-daá si ɩsóló ɩsɔɔo. Kɩdǎáni né, ɩwe nína iriké. ²⁴ Kpíírúú wánláná laadóo bolíni ge lím wángorúú bínjoo kí, káma fefelimá wónjoo kí. ²⁵ Asubáa ge Yeésu wɔɔgóni ɩwanbaaráa-jó wánganɔɩyé lɩré kúbońɔɩ-ro. ²⁶ Wanbaaráa waana yi wánganɔɩyé lím-ro né, nundáare waazúu we bóndóm sisi: «Asínálí ge.» Nge baabáázi agogo. ²⁷ Nna-rína Yeésu wɔɔdó we sisi: «Idókɩ mídi, móo ge, ɩkání nundáaré.» ²⁸ Nna ge wɔɔdó yi sisi: «Dádúu a toovonúm nyánaábílé, fa ma níbaáwo manóm lím-ro mɔngóni nyójó.» ²⁹ Nge Yeésu wɔɔdó yi sisi: «Kɔni.» Nge waalí kpíírúú-daá, wánɔɩyé lím-ro wéndɛé Yeésu-jó. ³⁰ Amá waana

fefelimá-dée dóni né, nge nundaáare waazóu yi. Nna ge waabaázi lím-daá tím. Nge woogóo sísi: «Đádóu, lee ma.» ³¹ Nna-ńna ge Yeésu wóolo nńóni idókí, nge wóodó yi sísi: «Nyédée toovomúm fáa tođóo, ngbaalá nyáálá síka?» ³² Baabísi bakpa kpíírú-đáá né, nge fefelimá waazála. ³³ Nge wenbá bọwe kpíírú-đáá né boogúu yi téédí bótó sísi: «Toovonúm ge, nyóó ge.»

³⁴ Beedési luré kóbońde bité né, nge beedí Genezaréeti téédí-đáá. ³⁵ Téédí tim tidaá iráa waadilí yi, nge beegili befeeri iráa farándí kím kiríja kidaá, nge boogóná yi kudondínáa ríja. ³⁶ Nge baavíní yi sísi íyele kudondínáa itekiná baa idée tóko njóore riké. Nge wenbá baríja beedekiná né, baawáa.

15

¹ Bilé bọwóró né, nge na waalúná Yerusalém bokóni Yeésu-jó, nge boobóózi yi sísi: ² «Ngbaalá ge nyédée tónvúu caajaanáa-dée taáde? Káma badánzam banóózi naaní beđi kíđím.» ³ Yeésu woobúsi we sísi: «Mínyóó ní, we-ro ge mínyıtsunáa Isóo-dée Mará mídee taáde-ro? ⁴ Káma Isóo wóodó sísi dọozi ngoo na njaa, nge wóodótóm sísi weení waalá igoo yáa įjaa láali né mọóna bakọ yi. ⁵ Amá mínyóó míndóm sísi: "A naáru wóodó igoo yáa įjaa sísi: wenbí máázı si malá nya kojoowo na bisıná nya né, móggbóo bi malá Isóo saróo, ⁶ bidokúti bıbóózi budóo idóózi įjaa". Bilé ge mídee caajaanáa-dée taáde-ro mınjoolí Isóo-dée

tóm. ⁷ Munaáavikiwá, Esáya wená toovonúm waavóndóm míró sɪsɪ:

⁸ "Na ntóónɪ ge zamóó kɪna kɪnyaanáa máyɪɖe, amá kiwenbiré cɔ́cɔ́ na ma bolɪni,

⁹ Faala ge bánlám sɪsɪ bénzée ma

káma wentí bánwɪlɪ né kée ɪráa-dée Mará ge."»

¹⁰ Nge Yeésu waayáa zamóó ɪtó kɪ sɪsɪ: «Iwélesi ɪní kazóó. ¹¹ Bɪdekée wenbí bɪnzóó ɪró nɔ́-daá né wenyélii kɔ́ , amá wenbí bɪnlɪ ɪnɔ́-daá né ge.» ¹² Nge Yeésu-dée woogóduu ɪjó bɔ́tɔ́ yɪ

sɪsɪ: «Nyáádílɪ sɪsɪ wentí nyáánmáɪ né tɪgósɪ laakáári?» ¹³ Nge woobúsi we sɪsɪ: «Tɪwó wenkí rɪɲa majaa weení ɪwe né toɖúu kɪ né, bɛngbezɪ kɪ. ¹⁴ Iyéle we, njema wéngeti kɔ́ njema. Ngu bilé ge a njem wéngeti kɔ́ njem, belééní bánzáli bɔ́wó-daá.»

¹⁵ Nna ge sɪsɪ: «ɪzɪ ɖáa tóm nyéégéézi tɪ ɖó né tigutoluú.» ¹⁶ Nge Yeésu sɪsɪ: «A bilé mínyóó ɖɔɖɔ mɪnyéyina tɪlɪ ɖɔɖɔ? ¹⁷ Míisi sɪsɪ wenbí rɪɲa bɪnzóó nɔ́-daá né, bɪndím lóodi-daá ge na bilɪ bɪɖée ɖɪyáásó-daá? ¹⁸ Amá wenbí bɪnlɪ ɪró nɔ́-daá né wánlɪná wenbiré-daá ge. Nge bilé bɪnyélii kɔ́ ge ɪró féyí ɖacɪɪ-cɪɪ. ¹⁹ Bilé né wenbiré-daá ge lomaazé tɪte ɲná wánlɪnáa: bɛɛ ɪráa kóó, ɪró ɪlɪ ɪwaaló yáa ɪɖɛlɔ́ wóró, wásángarítɪ, ɲmɪlɪm, seriya tɪte ɲgi, na ɪráa tóóɖɪ. ²⁰ Wenbí bɪnyélii ɪró féyí ɖacɪɪ-cɪɪ né nbilé. Amá ɪró ɪɖɪ kíɖíim ɪdasám ɪnóózi tɛnyéli ɪdánlam ɖacɪɪ-cɪɪ.»

²¹ Yeésu waalɪ ɲna né, nge weɛɖée Tíiri na Sidóónɪ fárání. ²² Nge Kanáánɪ aló naáru ɪwe fárání kɪm kɪdaá né wɔ́cɔ́ónɪ ɪjó wóngóó

sisi: «Nu mágonyóm Kóbóní, Ðáwóða . Zíini ibaná kínjaari médeé aléeré.» ²³ Amá Yeésu tobúsi yi báa tóm-bú. woogódúu ijó né, nge belé boodó yi sisi: «Ðoo yi, káma ivóo d́aa wánjaari d́aa na agogo.» ²⁴ Nge Yeésu woobúsi sisi: « tudelem né tiriké turo ge beegédiri ma.» ²⁵ Amá aló ceení woogóni isóm waazá-daá ifinu yi sisi: "Ðádóu, leé ma" ²⁶ Nge Yeésu woobúsi yi sisi: «Bivéyí kazóo sisi bokpóo bíya-dée kídjím boló fáá-bíya.» ²⁷ Nge aló sisi: «Toovonúm ge, amá fáá-bíya wánjalaazí cóko wenkí kínlí sídunáa-dée tébiri-ro bínzalı né síndjii.» ²⁸ Nna ge Yeésu woobúsi aló umó sisi: «Ðógóo nyédeé toovonúm fáa woodóo. Isóo ífá nya wenbí nyóózóólú né.» Sáátı kım nóo dıdıo ge ıdeé aléeré waawáa.

²⁹ Bilé bowóro né, nge Yeésu waalı́ nna ıdeé Galilée lıre kóbónđe-jó. Nge waagba búu-daá itı ıcóo. ³⁰ Nge zamóo kóbónđı woogóni ijó kígána novó-dunáa na njema na wenbá biılı we né, na komóómúsi na kudondunáa nebére dıdıo. Nge boogóná we bası́ Yeésu novó-jó. Nge Yeésu waawáazi we. ³¹ Bilá zamóo máádé kına komóómúsi wánñmatı́ né, na biılı we né baawáa né, na novó-dunáa wánññé bazızeé né, na njema wánnáa né. Nge kıd́óózi Israyéélı-dée Isóo.

³² Nge Yeésu waayáa itó we sisi: «Zamóo kına kıjóo ma konyóm, káma wé náádóozo nbulé kıwe mójó né, ngó kınéyına nabóru sı kıdđı. Mádánjaa mındó kı sisi kıkpe bıka kidedđı nabóru, na kıkóónı kıwı níbááwu-daá.» ³³ Nge

wɔɔbɔ́ɔzɪ yɪ sɪsɪ: «Lé ge dɔ́nɔ́yúúna kpɔ́nɔ́wá fad́áma kɪna kadaá bɪtála zamɔ́o ñɪɪnáa kɪna kidj kɪfɔ́o.» ³⁴ Nge Yeésu wɔɔbɔ́ɔzɪ we sɪsɪ: «Kpɔ́nɔ́wá ñɪɪnɪ́ ge míwɛná.» Nge boobúsi yɪ sɪsɪ: «Tɪrɔ lobɛ na tiiná yááwá cóko dɔ́.» ³⁵ Nge waava wédɛ sɪsɪ zamɔ́o ɪcɔ́o adɛ. ³⁶ Nge wɔɔgbɔ́o Kpɔ́nɔ́wá lobɛ tɪm na tiiná amó. Waazá Isóo bɪté né, nge wɛɛbelí tɪ ɪkpóo icéle ɪwanbaaráa batára zamɔ́o. ³⁷ Baríɲa bɔɔdɔ́o bɔfɔ́o. Fɔ́lásɪ sɪɪga wanbaaráa wɔɔdɔ́ɔzɪ né woozu dɔ́kɪnɪ lobɛ. ³⁸ Abaaláa míli nɔɔnáázá weedj ná kídjím bɪm, ngó badakála aláa na bíya. ³⁹ Yeésu weyéle zamɔ́o ɪya dɔ́amá wóró né, nge waagba kpírɪrɔ́-daá ɪdɛé Magadánɪ farándí-daá.

16

¹ na woogóduu Yeésu-jó sɪ bayí yɪ kɔdɔká. Nge bɔɔdɔ́o yɪ sɪsɪ ɪla maamáaci nakírɪ kɪnwɪlɪ sɪsɪ Isóo-jó ge waagálíná né. ² Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «A dɔ́anɪɲa waalá, míndóm sɪsɪ Isóódáa wénjém káma ɲmíndɪ wɛzɛé. ³ Bɪka tééré né míndóm sɪsɪ: sinje ɪsóódáa féyí dɛyí-dɛyí káma bivóo bɪyaajemáa. Bɪlé ge mínyɪ mínbɛɛnáa ɪsóódáa míndɔ́azí sáátɪwá. Amá wentí tɪnlám lɛlɛɛdɔ́ né ge mísi. ⁴ Zaamáanɪ kɪna kídeé ɪráa badaavé né bɪka bánlɪ Isóo wóró né bónbɔɔzɪ maamáaci. Amá Inúúsa-déɛ maamáaci baasi badánnáa nakírɪ.» Nge Yeésu weyéle we ɲna ɪdɛé.

⁵ bɛɛdɛsɪ lɪurɛ kɔ́bɔ́ndɛ-déɛ fúu lí ɲɪ-rɔ né, bɔɔzɔ́o bɔdɔ́kpóo kpɔ́nɔ́wá. ⁶ Yeésu wɔɔdɔ́o we sɪsɪ: «Ílá laakáari na na -déɛ

faadínı bánvsoodınáa kpónó né.» ⁷ Yeésu woódó bilé né, wanbaaráa waamáázı sısı beńı bɔɔɔkpóɔ kpónówá-ro ge woódó bilé. ⁸ Amá Yeésu waadılı bedée lomaazé. Nge woódó we sısı: «Mídée toovomúm fáa tɔɔɔ, ng-baalá ge míímáázı sısı mídókógbóɔ kpónówá-ro né ge. ⁹ Mídánı tá kazóɔ? Míyááɔɔzée kpónówá natónówá ıráa míılı nɔɔnówá woódóɔ bıka né, na kpónó ɔɔkını nɔnını buga ıkpóɔ ıkpedına né? ¹⁰ Yáá míyááɔɔzée kpónówá lɔbe ıráa míılı nɔɔnázá woódóɔ bıka né na kpónó ɔɔkını nɔnını buga ıkpóɔ ıkpedına né? ¹¹ Nɔnını ge mídábíızı ını sısı bıdekée kpónówá-dée-ńdı ge mánɔmatı sáatı móóóó mı sısı ıla laakáarı na Farıızı-dınáa na Sadusée-dınáa-dée faadını bánvsoodınáa kpónó né?» ¹² Nna ge baanı sısı ıɔɔtó sısı bála laakáarı na faadını bánvsoodınáa kpónó né, amá Farıızı-dınáa na Sadusée-dınáa-dée wentı bánwılı ıráa né ge báláná laakáarı.

¹³ Yeésu waadála Sezaarée téédı wentı wúro Filípu waama tı né ıdée fárándı-daá né, nge woóbóóı ıwanbaaráa sısı: «ıráa-dée ɔɔmatıre-daá, weení ge kée.» ¹⁴ Nge belé boobúsi yı sısı: «Nebére sısı nyóó ge , nebére sısı , nebére ɔɔɔɔ sısı nyanaa yáá anɔébiwá-daá naáro.» ¹⁵ Nna ge Yeésu woóbóóı we sısı: «Mínyóó míjı ní, weení ge mégée?» ¹⁶ woobúsi yı sısı: «Nyóó ge , Isóó weezuú-dóo Biyaaló.» ¹⁷ Nna ge Yeésu woobúsi yı sısı: «Sımóonı Inúusa biyaaló, nyóóyúú wenbi-niini káma bıdekée ıró waawılı ná nya wentı nyáánmatı tı ɔɔ né, amá majaa

weení ɩwe ɩsóódáá né ge. ¹⁸ Nge mǒó ménveerím nya sɩsɩ nyégée Bóóre ge, nge bóóre ɖɩm ɖɩro ge sɩ mama médeé koduuziya. Sím titɩɲa na bídeé yíko bídánbuzi bílá ke nabóro. ¹⁹ Ménjelii nya -dée sááfiwá. Wenbí sɩ nvókɩ bí ade laadóo-ro né bónvokí bí ɩsóódáá, bíka wenbí sɩ nbóɖi bí ade laadóo-ro né, bónbodjɩ bí ɩsóódáá.» ²⁰ Nna ge waabási ɩwanbaaráa sɩsɩ békéféeri naáru sɩsɩ ɩmó ge .

²¹ Sɩɩná sáátɩ kɩm ge Yeésu waabáázɩ wɩlɩ sɩsɩ bínboozɩ ɩmó íbó Yerúsalem ɩna wahála ɖabata na sarási landáa kóbónáa na nǒuzɩ-daá, bako ɩmó amá we náádóozo wíre ɩmó wánbɩsí ifé ɩlɩ ɩɩɖáa-daá.» ²² Nna ge waanára yi ɩlɩná kpómóó, nge weegiziná yi ɩtó yi sɩsɩ: «ɩsóó wénverii nyóró ɖádóo. Aayí wentí nyánɲmatí ɖjɔ né ɩdónmooóná nya.» ²³ Amá Yeésu weegéézi ɩɩ né, nge wóoɖó sɩsɩ: «Laná ma bolini Sitáání! Nyégée ma kóɖoká ge máníbaáawo-ro, káma nyólómaazé tekée ɩsóó-dée ɩná, amá ɩráa-dée ɩná ge agéé.»

²⁴ Nge Yeésu wóoɖó ɩwanbaaráa sɩsɩ: «A naáru soolée sɩ ifu ma, íkizi ɩɩ bíka ɩkpóo ɩdeé ɖéni abelí akóo ikónú ma. ²⁵ Káma weení wánjáádɩ sɩ ɩlee iweezuú né wénbedjɩ kɩ, amá weení wénbedjɩ kɩ móróózɩ né, wóngoyuú kɩ. ²⁶ ɩró ɩɖi ɖúúlɩnya rɩɲa amá ɩbedjɩ iweezuú né, we ge bívóózɩre? Yáá we ge wánbuzí ɩfére na ɩmo iweezuú? ²⁷ Káma wángabɩsí na ɩjaa-dée -daá ɩna ɩdeé na ɩfére báa weení bílɩná wenbí báa weení waalá né. ²⁸ Ménveerím mí ɩtoovonúm sɩsɩ nebére we cé, badánzɩm naaní bana ɩkónɩ nyazɩ wúro.»

17

¹ Wé loḡo wóró né, Yeésu woogbóo na Yaakúbu na igoobú Yoháání bobó bakpa bús kóbóngu nakírí-ro boḡoḡóo beriké. ² Baazá-daá rína ge Yeésu-déé yáásí wεεgέε, nge waazá-daá wéndée nyazi wísi bilé, nge idée kpíná izóóna né waavólú párí-páří nyazi ḡenyem. ³ Nge toozóóní waana na baadḡ balí bána Yeésu bánḡmatí. ⁴ Nge woḡḡó Yeésu sísí: «Ḃádóo, ḡédée cénjé cōwós wánlám kazóo. A nyózoolée, mónzuú kéréézí nasúdoozo cé: Nyóó kóḡomóo, Múúsa kóḡomóo, Elíya kóḡomóo.» ⁵ Ibamáa ḡmatre ge, ḡmínusó nakírí kínnyeléḡi né woovu boro. Nge baaní lowú nakírí ḡmínusó-daá sísí: «Ceení ge mebiyaaló weení máábá mozóólí yi né. Iro ge mááḡḡó médéé soólím ríḡa. Inuná yi.» ⁶ Wanbaaráa waaní bilé né, nundááre waabá bilá we becé basála benyé íbá ade. ⁷ Amá Yeésu woogóḡúu boḡó itekiná we itó we sísí: «Iḡoró nundááre íkalá mí.» ⁸ Baagósi ízá né, badana naáru, Yeésu riké ge baana. ⁹ Bōwe béndím bús né, nge Yeésu waabási we sísí: «Ikefééri naáru wenbí mítná cé né háli ífé ilí ísídáa-daá.» ¹⁰ Nna ge wanbaaráa woobóózi Yeésu sísí: «We-ro ge wánḡmatí sísí asée Elíya wángábisi naaní?»

¹¹ Nge Yeésu woobúsi we sísí: «Toovonúm, Elíya wángabísí na inyóózi báa wenbí.» ¹² Amá ménveerím mí sísí Elíya wángábisi. Badatílí yi, nge baalaná yi wenbí bolowú fáa bi né. Bilé ḡḡḡ ge si ina wahála boḡó. ¹³ Nna ge wanbaaráa waadílí sísí -déé tóm ge wóndóm.

14 Yeésu na iwanbaaráa baadála zamóo-jó né, nge iró naáro woogónu iká idóná Yeésu izá-daá itó yi sisi: 15 «Kóbóní, nu mebiyaaló konyómí, kazáladéédú wená yi wénjyelém páá. Wándarázálí nimíni yáá lím-daá. 16 Móógóna yi nyédéé wanbaaráa, amá badabíízí bawáází yi.» 17 Nna ge Yeésu sisi: «Zaamááni kina kídéé uráa badafa Isóo toovonúm bika badaavé né! Wé níní ge móngúti mójóó mójó? Wé níní ge mógúti mójókí mí? Igóná ma bú umó cé. 18 Nge Yeésu waagazí zíini kinjaarí bú umó né kicáj kílí uró, bú icáj iwáa nna nna. 19 Nge wanbaaráa woogódúu Yeésu-jó bóbóózí yi bána yi beriké né sisi: «Ngbaalá ge dǎó dǎdábíízí dǎdǎó zíini kím?» 20 Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Káma mídéé toovonúm fáa tǎdǎó. Ménveerím mí toovomúm sisi a mídéé toovonúm fáa waadála bánínáyóó bú, míndóm bós kina sisi kpezí nyádú cé ngózúu lí. Bilá bilé. Nabóro féyí mídánbuzí ulá né. 21 [Amá na solónú na nóó fókí ge bánbuzí bǎdǎóná zíini níníáa kina.]

22 Boduuzéé Galilée nna ge Yeésu weevéeri we sisi: «Bángbáa becéle uráa, 23 belé bángóó yi, amá tóozo wíre wénném ulí isidǎa-daá.» Nna ge wanbaaráa waabá basóo kaanǎá.

24 Baadála Kapereinawóm né, nge wenbá bónbóózí Isóo-déé dǎána-daá liideé kǎdǎóye né bǎogónu bóbóózí sisi: «Mídéé kóbóní wándǎó Isóo-déé dǎána-daá liideé kǎdǎó, óóye?» 25 Nge sisi: «Íín wénverí.» Waadála dǎána né, nge Yeésu weede níbááwó ubóózí yi sisi: «Simóóni,

sisi wé ge nyánmaazínáa tóm tuna: Wenbá-jó ge ade laadó-ro cé wúrowá wánmúso lanpóo? Téédí-bíya yáá igoma-jó?» ²⁶ Nge woobúsi sisi igoma. Nge Yeésu sisi: «Bilé né bídekée tílási sisi téédí-bíya ífere lanpóo? ²⁷ Amá na bókókóni biyéle bayísi né, bo ngóló kolóo luré kóbóndé-daá. Fulú tíndé kaqaa nde si nbúu de né dínóó, nyánnáa lideé weená nóó bínbóozí mána nya si dífere né. Kpoo ye nbó nvére mána nya.»

18

¹ Bídée sáati kímí ge woogódúu Yeésu-jó bóbóozí yi sisi: «Weení ge kóbóní -daá?» ² Yeésu waayáa bú naáru ikóná yi bolowótáa ³ itó we sisi: «Ménveerím mí tovonúm sisi a mídekée íbisi nyazi bíya, mídánzoo -daá. ⁴ Bilé né, weení wánvoozí idi nyazi bú ceení né, wónyúu kó kóbóndí -daá. ⁵ Weení waamoo bú nñínáa ceení igóndi móróozí né, mádítija ge waamoo.

⁶ Weení ríja si iyéle bíya bana baava ma tovonúm né badaá naáru ilá alaháací né, a baadaná budóo lowú namíre kóbóndé boló tenkú-daá, bojóó sóncí. ⁷ Nbusú damáa na nya dúúlínya, nñínáa nyényelii iráa wanýisínáa Isóo né! Wenbí bínýelii na iró iyísi né tэндemí ketengere, amá nbusú na weení wényelii irówó iyisíná Isóo né. ⁸ A bigée nyánóóni yáa nyánovóre wényelii kó ge nyánýisínáa Isóo, ce de nbédi bolíni; káma bojóó sóncí nzóo arjána-daá nóóni yáa novóre kóqumde féyí bikilíná nyánóozí léení yáa nyánovó léení we

bika nzóo azáába nimíni idándim ketengere né-daá. ⁹ A nyáázíre túná ge nyányisínáa Isóo, koori de nbédu bolíni; bɔɔɔo sónci nzóo arɔ́jana-daá na ɔ́zire kóɔmde bikilíná alééní awe bika nzóo idándim ketengere né-daá.

¹⁰ Ilá laakáaru. Ikékreená bíya bem badaá naáru, káma ménveerim míi sisi báa saáti wenki bedée síhée majaa weení ɔwe né waazá-daá ge.

¹¹ [Káma wɔɔgóni ge si ɔ́lee wenbá beedelém né.]

¹² «Mínmaazí sisi wé tóm tina si megéézi míi ti dɔ́ né tɔru? A bigée sisi ɔró wená féeni nuunówá, nge tidaá kóɔm weedelém, idényeli nuunówá kóɔm féyí tina bɔs-ro ɔ́dee ikájaa weení weedelém né? ¹³ Ménveerim míi toovonúm sisi a bigée waana yi, ɔ́dee wenbi niini fée kóɔm ɔmó ɔro wángulɔ́ nuunówá kóɔm féyí tɔganáa ríɔna tɔdetelém né. ¹⁴ Bilé dɔɔɔ ge míjaa weení ɔwe ɔsódáá né tánjaa sisi bíya bem badaá báa kóɔm ɔtelém.»

¹⁵ «A bigée ngoobú a waayisíná nya, bo ɔ́jó nvéeri yi ɔ́dee yisiti nyána yi mílééní. A waanuná nya itisi sisi waayisi, nyáábísíná yi Isóo-dée níbááwu-daá. ¹⁶ Amá, a idanuná nya, kɔɔ ɔró kóɔm yáa nɔwóle ibó ina yi. Nna né nyóóyuu seríya-dunáa nɔwóle yáa noódóozo unyóózi tóm nɔnúnáa Isóo-dée tóm waanmáti né. ¹⁷ A weegizi idanuná we, feeri kɔ́risto-dée koduuziya, a bilé ge weegizi idanuná kɔ́risto-dée koduuziya, íbisi nya nyazi weení waasi Isóo né yáa tikée mɔsɔró. ¹⁸ Ménveerim míi toovonúm

a 18:15 18.15 baayáa koobú cé dɔ́ né, weení nyána yi adjini kóɔmós né ge.

sisi wenbí ríŋa si ífókí bi ađe laadóo-ro cé né, bónvokí bi ísóódaá, wenbí ríŋa si ibóđi bi ađe laadóo-ro cé né, bónbođi bi ísóódaá. ¹⁹ «Máadási ménveerím míi sisi ađe laadóo-ro cé, a mídaá nɔwóle waalá nɔó kóđómó, nge bɔɔbóózi báa wenbí, majaa weení ɔwe né wánvaa we bi. ²⁰ Káma lénlé ɔráa nɔwóle yáá noodóozo woodúúzi na máyíđe-daá né, mówe bɔlowotáá.»

²¹ Nge woogódúu íjó íbóózi yi sisi: «Kóbɔní, a mogoobú wánŷisíná ma, bɔro nŋíní ge ménjém yi. Hálí bɔro lobe yáá wé?» ²² Nge Yeésu woobúsi yi sisi: «Módótó nya sisi hálí bɔro lobe, amá hálí níídóozo na saaláa bɔro lobe.» ²³ Bɔroɔzí ge béngɛɛzínáa nyazi wúro weení waayáa ídée bɔwotá-dínáa sisi bókóni batí umó kímé beedjì umó né. ²⁴ Waabáázì né ge bɔɔgɔná yi ɔrɔ naáru ílé igumére kée liideé tutúúma. ²⁵ Ívéyína liideé si ífere kímére né, nge ídée kóbɔní waava wéđe sisi báya yi ína íđeéló, na íbíya na wenbí ríŋa bɔwená né befére igumére. ²⁶ Nna ge bɔwotá-dóo weejé ísála kóbɔní novó-daá íđoná-ro wóndóm yi sisi: «Đíná ma suúru, ménverí nya bíríŋa.» ²⁷ Bulá ídée kóbɔní konyómí, nge weejé yi igumére iyéle yi ídée. ²⁸ Bɔwotá-dóo umó wánlí né, nge waana íđondínáa ɔna we bánlám tíméré né badaá naáru, ílé weedjì yi kímére liideé cókoyóo. Nge weegbí yi wánŋmirí ilowú bika wóndóm yi sisi: «fere ma mágumére.» ²⁹ Nge íđondi weejé ísála unovó-daá wánviní yi sisi: «Đíná ma suúru, ménverí nya.» ³⁰ Amá ílé weegizi. Wooboná yi ge bɔto sáraka sisi aséé weenére umó igumére.

31 Idondináa waana wenbí bulá né, belé baabá basóo kaanijá. Nge boobó beféeri bagóboní wenbí ríña bulá né. 32 Nna ge igóboní we-eyéle bokóná yi, nge weevéeri yi sisi: «Nyégéé bokótá-dóo kidaavéénú; mééjé nya nyágiméere duna díríña ge káma nyáávíní ma sisi méje nya. 33 Bidobóózi sisi nyóó dudu níni ndondi kunyóh níñináa máání nyágonyóh né?» 34 Idée kóboní waabá iyéé baaná. Nge weeyéle boboná yi sáraka badu yi tumé dóni-dóni nná sisi hálu iféere igiméere ríña. 35 Bilé dudu ge majaa weení we isóodáá né si ilá míi a bigéé mídáá báa weení tenjem igoobú bitála iwenbiré-daá.

19

1 Yeésu weedé tómwá tumí wílí né, waalí Galilée laadóo-daá idée Yuudée laadóo-daá na yorodáání buwá-dée fúu lí níi. 2 Zamó kóboní woovu yi, nge waawáázi we nína. 3 Nna ge woogódúu ijó si bayí yi kodoká, nge bokóózi yi sisi: «Dédéé Mará waava níbááwo sisi uró idóo idyeló báa we ge waalá né buró?» 4 Yeésu woobúsi sisi: «Mídákála wentí baanmáa Isóo-dée tóm tákaridá-daá né ge? Baanmáa ge sisi: "Bigabaaziya aló na abaaló ge Isóo waalá we. 5 Nge wóodó sisi: burózi ge abaaló wánhí igoo na tjaa bedée ina idyeló bokóo, na beléenu babísi tonso kódomó. 6 Nna né, bodokúti begéé nowóle, amá tonso kódomó." Bilé né, uró ikátára wenbí Isóo waadá né.» 7 Nge wobóózi Yeésu sisi: «A bilé, wé róozí ge waazízi sisi a uró si ikízi idyeló, asée weejéle yi wasíika kínwílí

sisi weegízi yi né?» ⁸ Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Mídée wenbi-dóni-ro ge Múúsa waava mí níbááwɔ sisi íkizi mídée aláa. Amá bigabaaziya né bidekéé bilé ge bivónwe. ⁹ Ménveerím mí toovonúm sisi a naáro wɔɔdɔɔ idxeló bidekééna sisi aló waalí iwóró ibó ina naáro bafíní, nge wɔɔgbɔɔ aló kífaló, waalá wásángarítí.»

¹⁰ Nna ge Yeésu-dée wanbaaráa wɔɔdɔɔ yi sisi: «A bilé ge bijó iró abaaló na idxeló bolowótáa, a iró tokpɔɔ aló bijóɔ sónčí.» ¹¹ Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Iráa ríŋa téndisi, asée wenbá Isóo waava we bidée yíko né. ¹² Iramáa nebére we bɔɔɔkpɔɔ aláa né, ɔoo baloróu wíre ge bedekée abaaláa; nebére né iráa waalaná we; nebére né -ro ge baabísíná badí iramáa. Weení wéndisí tóm máánmátí tí ɔɔ né, ítisi.»

¹³ Bilé bɔwóró ge iráa wɔɔɔɔná Yeésu bíya sisi itíní nóózi bɔro na isólo bɔro. Amá Yeésu-dée wɔɔdɔɔ we. ¹⁴ Nge Yeésu wɔɔdɔɔ iwanbaaráa sisi: «Iyéle bíya ikóní mójó. Ikóto we níbááwɔ, káma wenbá baalí we né badíná .» ¹⁵ Waadíní nóózi bɔro bité né, nge waalí ɔɔdárae ɔm ɔɔdaá.

¹⁶ Bilé bɔwóró ge abaaló naáro woogódúu ijó itó yi sisi: «Kóbóní, kazóo níbi wenbí ge bínbɔɔzí sisi mála na moyuú weezuú kíéndemé né?» ¹⁷ Nge Yeésu woobúsi yi sisi: «Wé-ro ge nyónbɔɔzí ma kazóo níbi tóm? Kóɔmí ge kazóo níni. A nyózóolée nyúú weezuú kíéndemé né, la wenbí Mará wɔɔbɔɔzí né. ¹⁸ Nna ge afobú umó wɔɔbɔɔzí Yeésu sisi: «Mará weená?» Nge Yeésu woobúsi sisi: «Ndángóu iró; nyána naáro

ḍɛlɔ́ yáá naáru waaló mídánvíní; ndán̄n̄mííli; ndán̄lízí seríya títe nígi. ¹⁹ Ðu ngoo na njaa gírímá na nzóólí nyórowó nyazi nyádítɔ̀na.» ²⁰ Nna ge afobú ɔ̀mó sɔ̀sɔ̀: «Máálá bilé ɔ̀mó bírɔ̀na. Wé ge buɔ̀ga ma si mádásɔ̀ malá.» ²¹ Nge Yeésu sɔ̀sɔ̀: «A nyózɔ̀léé nzízí bírɔ̀na bɔ̀daá, bo n̄yá wenbí rɔ̀na nyówéná né nva kadanburósi na n̄juú ḍóóle ɔ̀sóódaá. A nyáálá bilé bité, na ngóni nvu ma.» ²² Afobú ceení waaní bilé né, nge waazóó kaanɔ̀ná ɔ̀ḍéé defee káma ɔ̀bá ɔ̀gée ḍóóle-dóó.

²³ Nge Yeésu wɔ̀odó ɔ̀wanbaaráa sɔ̀sɔ̀: «Ménveerím mí toovonúm sɔ̀sɔ̀ bínlám káále na ḍóóle-dóó iyuú . ²⁴ Máádásɔ̀ ménveerím mí sɔ̀sɔ̀ bɔ̀véyi raakúm káále sɔ̀sɔ̀ kɔ̀sɔ̀sɔ̀ná ɔ̀jówó bɔ̀yóó bitála ḍóóle-dóó ɔ̀sɔ̀sɔ̀ -daá.» ²⁵ Wanbaaráa waaní bilé né, nge buɔ̀bá bilá we bití: «Bilé né weení wón̄juú kɔ̀ léédɔ̀ ɔ̀sɔ̀-jó?» ²⁶ Nge Yeésu weebéém we ɔ̀tɔ̀ we sɔ̀sɔ̀: «Wenbí ɔ̀raa tánbízí né, bɔ̀véyi ɔ̀sɔ̀ káále.» ²⁷ Nna ge wɔ̀odó Yeésu sɔ̀sɔ̀: «Ðóó ḍééyéle bírɔ̀na difú nya né, n̄híní ge ḍéndenáa?» ²⁸ Nna ge Yeésu wɔ̀odó we sɔ̀sɔ̀: «Ménveerím mí toovonúm sɔ̀sɔ̀ ḍúúlɔ̀nya kífaló ɔ̀sɔ̀ sɔ̀ ɔ̀lá né-daá, wón̄jowóó ɔ̀ḍéé asicé kowuro-gbelé-daá né, m̄inyóó wenbá míívú ma né ḍɔ̀ḍɔ̀ m̄injowó kowuro-gbelá fuú na náále-daá ɔ̀fɔ̀sɔ̀ná agó fuú na náále. ²⁹ Nge bilé ge weení rɔ̀na weeyéle ḍéézi, koobíya abaaláa, aláa, caáwɔ̀, kóowɔ̀, bíya yáá fɔ̀ó máyíḍe-ro né wóngoyuú bɔ̀ḍéé n̄ínówá na ɔ̀tásɔ̀ iyuú weezuú kíḍéndem né. ³⁰ Amá ḍabata wenbá leleeḍó bɔ̀ḍéé níbááwɔ̀ né b̄éngbiirí; b̄ika ḍabata wenbá

beegbíiri leleedó né, bete níbááwo.»

20

1 «Ibée wenbí bēngēzināa né: Ḑaána-dóo naáru waaluná tééré-tééré si icaa tume-landáa balá yi tuméere idée viinyia fóó-daá. 2 Ina tume-landáa baanmáti bisáa sisi wíre umó wēnverí baa weení wíre tuméere liideé. Nge weeyéle beḑée tuméere lám viinyi fóó-daá. 3 Téere kéréfu kéeníire waadálí né, nge waana nebére ḑoḑo bazíhée wōnōó-daá badánlam neḑere, 4 nge wōdó we sisi: Mínyóó ḑoḑo ibó médeé viinyi fóó-daá ikála tuméere. Ménverí mí wenbí bínboozí né. 5 Nge belé beedée. Idaawó na kéréfu natúdoozo ḑaaníḡa waadálí né, nge waadálám bilé nóó. 6 Ḑaaníḡa-ro kéréfu natónówá ge waadálí. Nge wōdómōoná tume-landáa nebére kadóó-daá. Nge wōobóozu we sisi: wé ro ge ḑoo tééré mízihée rina bika mídanlam neḑere? 7 Nge belé boobúsi yi sisi: "Naáru tokpóó ḑaa sisi ḑíbo ḑilá yi tuméere." Nge wōdó we sisi: "Mínyóó ḑoḑo ibó médeé viinyi fóó-daá." 8 Ḑaaníḡa waalá né, nge fóó-dóo waayáa idée tumé beehirú itó yi sisi: "Yaa tumé landáa bika njéle baa weení idée wíre tuméere liideé. Baazuná wenbá biigbiiriná we né bika ndezuná wenbá baadáa né." 9 Wenbá baabáazu tuméere ḑaaníḡa kéréfu natónówá né boogóni. Nge baamō wíre tuméere liideé. 10 Buidála wenbá baadáa né, bojooó sisi bánmōō bicezí baaganáa,

^a **20:1** 20.1 Viinyi kée fōḑóó bannáa ke Israyéelí laadóó-daá né ge; kándḑoo sékira ge, bika bánlanáa kebíya solóm.

amá bemí dɔdɔ baamɔ wíre tumére liideé ge.

¹¹ Baamɔ ye né, bánɲmuidínáa ɗaána-dóo sɪsɪ:

¹² "Bana ɗó beegbíiri bɔkóni né, áwa kóɗomí ge baalá tumére, nge nyénverí ɗóó wenbá ɗáálá tumére na fifini wíre ríɲa né ɗána we ɗéyí-ɗéyí?"

¹³ Amá ɗaána-dóo woobúsi badaá kóɗomí sɪsɪ:

"Mɔɗɔndi módómúúli nya! Ɖáávónɲmáti bisáa

sɪsɪ wíre tumére liideé ge ménverí nya! ¹⁴ Mu

nyédée wíre tumére liideé bika ndéε. Ménverí

nyána tume-landó méégbíiri mɔngbóo yi né

ɗéyí-ɗéyí. ¹⁵ Bɪdafa ma níbááwo sɪsɪ málaná

médée ɗóóle wenbí mózoóle né? Yáá máálá

waaganáa kazóo né ge nyánlí sóozí?" ¹⁶ Bilé ge

wenbá beegbíiri né bɔngɔní bete níbááwo bika

wenbá beede níbááwo né bekpíiri.»

¹⁷ Yeésu wángbáa Yerusalém né, nge waalizí

fuú na nɔwóle fɔɔlúó ina we bánɲɲé bika

wénveerim we sɪsɪ: ¹⁸ «Iwélesi ma kazóo,

ɗángbáa Yerusalém. Bángbáa becéle sarási

landáa kóbónáa na na bako idóm bɔtó sɪsɪ bákó

yi ¹⁹ na bɔkpóo yi becéle wenbá baasi Isóo né sɪsɪ

bámón yi, bamá yi, baká yi déni abelí-akóo-ro,

amá wé náádóozo wíre ifé líli usɪɗáa-daá.»

²⁰ Nna ge Zebedée biyaalínáa ɲɔo woogódúu

Yeésu-jó ina ibíya. Nge woózóm waazá-daá

sɪ ɪbóozɪ yi nabóro. ²¹ Nge Yeésu woobóozɪ

yi sɪsɪ: «Wé ge nyózóóle?» Nge woobúsi

yi sɪsɪ: «Mózoóle sɪsɪ nyédée kowúrúo-daá,

nyéle mébiyaalínáa nɔwóle bana badaá kóɗomí

ɪóo nyánóonu kíɗíiwú-ro, waaganáa nyánóonu

nɪbuwó-ro.» ²² Yeésu woobúsi sɪsɪ: «Míísi

wenbí mínboozí né. Mínbuzí inyóo wahála

kagbóo wenká si mɔnyóo ke né?» Nge boobúsi yi sisi: «lín dǎnbuzí.» ²³ Nge Yeésu wɔɔdó we sisi: Mínnýóó máwahála kagbóo, amá a biɔga weení ɔ́óó mánóóni kíǰiiwú yáá nɔbiwó-ro né, biɔkée móó mánváa ko bilé biɔée adá. Wenbá majaa waagbíiri ye isi né ge si bafa ye.» ²⁴ Wanbaaráa fuú baaganáa waaní wenti nɔwóle bana bónbɔɔzí né, nge beeyeená we baaná. ²⁵ Amá Yeésu waayáa we itó we sisi: «Mínyi bilé sisi yiriwa-dée wúrowá wánnaazí bedéédí-daá iráa ge na bedée yíko bika kóbonáa belé bánwílí we boǰóni. ²⁶ Amá mínyóó né, biɔɔbóózi bilé mílówótáá. Háli a biɔée sisi mídáá naáru sɔolée ibisi kóboní mílówótáa, ibisi mídée bɔwotá-dóo, ²⁷ bika a mídáá naáru sɔolée ibisi kaɔaa níí, ibisi mídée yomí. ²⁸ Bilé ge tɔkóni sisi balá yi bɔwotá. Amá wɔɔgóni ge si ilá iráa bɔwotá bika ikpóo iweezuú íférená iráa zamóo-dée kímére na boyuú léédí.

²⁹ Baalí Yerikóo téédí-daá né, zamóo kóboní woovu Yeésu. ³⁰ Njema nɔwóle ɔ́óó níbááwu-jó ge baaní sisi Yeésu wéndɔe ko né, nge baabáazi agogo sisi: «Kóboní, , ni dǎgɔnyómí.» ³¹ Nge zamóo wónɔwóo we sisi bósu tóm. Amá biɔée sáati ge belé baabá bóngoó bínjaari sisi: Kóboní, , ni dǎgɔnyómí!» ³² Nna ge Yeésu waazín iyáa we itó we sisi: «Wé ge mízɔolée sisi mála míí?» ³³ Nge bɔɔdó yi sisi: «Ǹádóo, dǔzɔolée dǎázá ifulú.» ³⁴ Bilá Yeésu konyómí né, nge weedekiná baazá. Nna-nna ge baabáazi náa; nge baaguró bofu yi.

21

¹ Sáátı wenkí baajooná Yerusalém sı batála Betıfagée tɛɛ-biiyá Oliviyée tíını bós farándí né, nge Yeésu weedırı nɔwóle, ² iféeri we sısı: «Ibó tɛɛ-biiyá kowe míızá-daá né-daá; mínnáa baadı kpangbóo aló na kobú; ibódi sı ikoná ma. ³ A naáro waanmáti mí natırı, ibúsi yi sısı: Dádóu soolée sı. Bánjám beyéle ikédéena sı.» ⁴ Bulá bulé ge na wentí waanmáti sısı: ⁵ «Ivéeri Sıyóonu alééré sısı:

bɛɛ, nyédée wúro kegereɛ nyójó.

Ijɔ́o dɔyɔyɔ bika ɔɔjɔna kpangbóo aló

na kobú, fónđu kpíndɛ bónjowó dɛ né dıbú»

né ikóodi. ⁶ Nge wanbaaráa woobó

bakála wenbí nóó Yeésu waanmáti we

né. ⁷ Bɔɔgógóná kpangbóo na kobú;

nge baalızı bedée kúsúúdi batını sıro

Yeésu ikpa ı́o. ⁸ Nge ıráa dıbata

bɔwe zamóo-daá né, bɔɔvo bogúsúúdi

nıbááwɔ-ro; nebére waajáa cókó bɔlo

nıbááwɔ-ro. ⁹ Zamóo kıwe waazá-daá

na kıwe ıwóro né wóngoo sısı: «Sám

móna ko ! Isóo ıdı weení ıgereɛ na

ımó Isóo ıyıdɛ-daá né alıbáraka! Bása

Isóo ısoódáa bılı-bılı. ¹⁰ Yeésu waazóu

Yerusalém téedı-daá né, nge téedı-daá rıɲa

woodulú bika ıráa wónbɔɔzı sısı: «Weení

ge ıró ceení?» ¹¹ Nge zamóo woobúsi sısı:

«Andébi Yeésu, Nazarétı tɛɛ-biiyá kowe

Galíleya laadóo-daá né ní ge.»

¹² Bulé bɔwóro ge Yeésu waazóu Isóo-dée dıána-daá ıdıo wenbá rıɲa bánjám yáa

bánmóu kpíná nna né. Wεενεδί liide-γεεράα-dée tébiriwá na avówa kófólomé yandáa-dée kpelási. ¹³ Nge woódó we sisi: «Baanmáa Isóo-dée tóm tákaridá-daá sisi: "Sì bayáa mádaána ge sisi Isóo séedi qaána", amá mínyóó míibisíná ke ημιιλáa qaána.»

¹⁴ Nge njema na novó-dináa woogódúu Yeésu-jó Isóo-dée qaána-daá, nge waawáazi we. ¹⁵ kóbónáa na baana bití-timé Yeésu waalá né na nñíní biya wóngoó sisi: "Sám mǒóna ku " Isóo-dée qaána-daá né, nge beeyée baaná.»

¹⁶ Nna ge woódó Yeésu sisi: «Nyáání wentí bánηmatí né?» Nge Yeésu woobúsi we sisi: «Ín, ketengere mídákalatá wentí baanmáa Isóo tóm tákaridá-daá sisi: "Nyáálá hálí bɪkpedína bíya kúmuwá na afólómáa wánzám nya" né?»

¹⁷ Nge Yeésu waalí téedi-daá iyéle we nna idée Betaniya ikódóo.

¹⁸ Kiivé tééré waalí wángabísí téedi-daá né, nge nyóosi waalá yi. ¹⁹ Waana fiigiyée tiwó nakírí níbááwo-jó né, nge woodúu kijó, amá idoyuú nabóro asée fáádi riké. Nna ge woódó kɪ sisi: «Ketengere ndándadóú bíya.» Nna-nna ge fiigiyé tiwó waawílí. ²⁰ Yeésu-dée waana bulé né, nge bulá we bití bǒndóm sisi: «Nñíní ge bulá ge nna-nna kɪna tiwó waaján kɪwílí?»

²¹ Nge Yeésu woobúsi we sisi: Ménveerím mí toovonúm sisi a míivá toovonúm bɪka mídalá sika, bídekée wenbí máálá fiigiyée tiwó né biriké ge si ulá, amá báa míídó bós kɪna sisi: "Kpezí nyádi nna nízala tenkú-daá", bínlám bulé.

²² Wenbí ríña si íbózi solóndi-daá na toovonúm

fáa né, mínjüú bí.»

²³ Yeésu waazóó né, kóbónáa na woogódúu ɔ́jǒ sáátɔ wɛnkí wánwílú né bɔtǒ yɔ sɔsɔ: «Na yíko wɛnkí gɛ nyánlanáa tɔmɛ ana? Nge awé waavaná nya yíko kɔm?» ²⁴ Nge Yeésu woobúsi wɛ sɔsɔ: «Móó dɔdɔ mónbɔɔzɔ mí tóm kóɔmɔtɔ kóm; a mííbúsi ma tɔ, móó dɔdɔ ménveerím mí weení waava ma bídéɛ yíko né. ²⁵ Weení weegédíriná ɔkónɔ ilírɔ ɔráa lím-daá ɔsɔ wɛ túúbá lím? ɔsɔ yáa ɔráa?» Nge baalaná ɔamá sááwóra bɔtǒ ɔamá sɔsɔ: «A ɔóóó sɔsɔ ɔsɔ, wóndóm ɔáa sɔsɔ ngbaalá mídála yɔ yaraɔá. ²⁶ A ngó ɔóóó sɔsɔ ɔráa, zamóó ténjɛlí ɔáa káma barɔ́ɔa beedéézi sɔsɔ Yaayá kée gɛ.» ²⁷ Nge boobúsi Yeésu sɔsɔ: «Đádátɔlɔ weení weegédírɔ yɔ né.» Nna gɛ Yeésu dɔdɔ wɔɔɔ wɛ sɔsɔ: «Móó dɔdɔ medénveeri mí yíko wɛnkí mánlanáa tɔmɛ ana né.»

²⁸ «Mínmaazɔ sɔsɔ wé tóm tɔna tɔɔ? ɔró naáru wɛná na bíya abaaláa nɔwóɛ. Wogódúu kaɔaa ńńɔ-jǒ né, nge wɔɔɔ yɔ sɔsɔ: "Mebiyaaló, sinje bo viinyi fǔó-daá ngála tɔmɛɛ." ²⁹ ɔlé woobúsi yɔ sɔsɔ: "módónbolɔ." Bɔwóró né, nge waalá mányɔ lé ɔkóru ɔdéɛ fǔó. ³⁰ Caawó woogódúu sɔlɛ ńńɔ-jǒ né, nge wɔɔɔ yɔ tóm kóɔmɔtɔ tɔm nóó. Nge ɔlé woobúsi yɔ sɔsɔ: "Mónbodé baabá", amá idobó. ³¹ Beléénɔ bɔlɔwótáá, weení waalaná bajaa-déɛ sɔólɔm?» Nge boobúsi sɔsɔ kaɔaa ńńɔ. Nna gɛ Yeésu wɔɔɔ wɛ sɔsɔ: «Ménveerím mí toovonúm sɔsɔ na wásángarɔwá wéndéɛ mí níbaáwɔ -daá. ³² Káma wɔɔgónɔ ɔwílɔ mí níbaáwɔ toovonúm ńgɔ amá mídála yɔ yaraɔá.

Amá tikée mooráa na wásángaríwá waalá yi yaraḡá. Mínyóó né, na biríña míína bulé né, mídálá túúbá ɪlá yi yaraḡá.

³³ «Iwélesi tóm-geezire neḡere ḡḡḡ. Fóó-dóo naáro wooduu ná viinyi tiyísi, nge waalá káróo umɪlúná ɪwóó, ɪbáa lénlé bánnyaazí viigni bíya né, uma lénlé fereḡáa wónjowóo na befere né buwóro. Nge wóogbóo fóo kém icéle wenbá bánvarím viinyi né bika ɪḡéé níbááwo. ³⁴ Viinyi bíya korí-déé saátɪ waadála né, nge weedíri ɪdéé bówotá-dínáa wenbá bánvarím viinyi né bójó sɪsɪ bóbo bakámɔ umó ɪdéé bókógóna umó.^a

³⁵ Amá wenbá bánvarím viinyi né, beegbí ɪdéé bówotá-dínáa. Baabá bamá kóḡom, nge baagu naáro, bika boyóo naaro bó ɪsí. ³⁶ Nge fóó-dóo weedétiri bówotá-dínáa nebére. Belé bōḡḡó becezí kaḡaa níba. Wenbí nóó baalá kaḡaa níba né ge baadálám wɛ. ³⁷ Kegbiirinóo-déé né, fóó-dóo weedíri ibiyaaló. Ilomaazé-daá sɪsɪ: "Bándḡoo mebiyaaló gírímá." ³⁸ Amá wenbá bánvarím viinyi né, baana biyaalóo né, nge bōḡḡó ḡamá sɪsɪ: «Tííbí-dóo nbulé! Igónɪ! Díkó yi bika ḡɪkpóó tííbí.» ³⁹ Nge beegbí yi balúná viinyi fóo wóró bakágó. ⁴⁰ «Bulé né, a viinyi fóó-dóo wóogónɪ, nḡíní ge wánlám wenbá bánvarím viinyi né?» ⁴¹ Nge boobúsi yi sɪsɪ: «Wénjelií bakɔ kánnyaáadi-dínáa bem, ɪdánnu bagonyóm, na ɪkpóó viinyi fóo icéle wenbá bánvarím viinyi né kífáláa. Na a viinyi bíya korí waadála, belé bókógóna ɪdéé.» ⁴² Nna ge Yeésu

^a **21:34** 21.34 Yahúúḡúwá-déé né, a ɪró weejéle naáro ɪwóó wánvarím, bínbú né, bándarí ge.

wɔɔɔ́dɔ́ wɛ sɪsɪ: «Kɛtɛngɛrɛ mɪdákala tá baanmáa
 Isóo-dée tóm tákarɪd́á-daá sɪsɪ:
 "Bóóre wɛndé maaráa weegizi-dɛ né,
 dɪubɪsɪńá cɔnbɔurɛ-daá bóóre
 Dádóo Isóo waala ná bilé.
 Máádé kóbɔ́ngɪ gɛ bɪgée d́áa." ⁴³ Ménveerim
 mɪí sɪsɪ: Bɔrɔ́zɪ, b́nleé mɪj́ó becéle yiri
 nakírɪ wɛnkí kɪnlám lakásɪ kazóo ńzɪ né.
⁴⁴ [Weení ɪrɪŋa sɪ usála bóóre dɪḿ dɪrɔ
 né, wánbɔúri, a ngó dɪzála weeni-rɔ né,
 d́ɪnnaḿ yɪ.]» ⁴⁵ kóbɔ́ńáa na baanɪ tómwá
 Yeésu wɛegéézɪ né, baadɪlɪ sɪsɪ bɔdóm gɛ
 wánŋmatí. ⁴⁶ Baajáa sɪ bakpa yɪ, amá
 baanɪ zamóo-dée nundááre, káma zamóo
 d́ókíná sɪsɪ Yeésu kée gɛ.

22

¹ Nge Yeésu waadánmátɪ wɛ na tɔm-gɛɛzɪrɛ
 sɪsɪ: ² «Wɛnbí b́ngɛɛzɪńáa né nd́ɔ: Wúro naáru
 waayaa ná d́jina ibiyaaló-dée hiije-rɔ. ³ Nge
 weedírɪ ɪdée bɔwɔt́á-dɪńáa sɪsɪ bóbo bakáyaa
 wɛnb́a bayáa wɛ d́jina né. Amá belé beegizi
 kɔndé. ⁴ Nge weedétírɪ bɔwɔt́á-dɪńáa kífaláa
 sɪsɪ bóbo beféeri wɛnb́a bayáa wɛ né sɪsɪ:
 "Máágbíurɪ kídjim, máágó médée náánɪ abaaláa
 na mánóndɪ kpɪńa ajɔ́ɔo núm né. Bɪrɪŋa
 biizúluki. Igónɪ hiije-dée d́jina." ⁵ Amá belé
 badatánbɪsɪńa laakáari. Báa weení wɛɛd́ɛ gɛ
 ɪnɪńa ɪdɪ. Nɛb́ɛrɛ wɛɛd́ɛ bɔvɔ́ɔ-daá, nɛb́ɛrɛ
 ɪd́ɛɛ bɛd́ɛɛ kɪyakɔ. ⁶ Nɛb́ɛrɛ belé beegbí
 bɔwɔt́á-dɪńáa banáázɪ wɛ bɪka bakɔ wɛ. ⁷ Wúro
 wɛɛýɛɛ baaná, nge weedírɪ ɪdée sóójawá bakágó
 ɪráa-góóráa bɛḿ, bɪka bɛd́ɛézɪ bɛd́ɛɛ t́éédɪ

nimíni. ⁸ Nge wɔɔɔ́ ɔ́dée bɔwɔtá-dɔnáa sɔsɔ: "Hiije-dée d̄íina waagbíiri, amá wenbá baayáa we d̄ji né, badatála beɔi ki. ⁹ Bulé né, ibó níbáadará ɔkáyaa wenbá ríɔa sɔ ɔna we né sɔsɔ bókɔni beɔi hiije-dée d̄íina." ¹⁰ Nge ɔ́dée bɔwɔtá-dɔnáa waalí níbáani-daá botúúzi wenbá ríɔa baana né, kazóó níba na badaavé né. Nge ɔ́raa woozu hiije ɔ́ana-daá.

¹¹ Wúro waagázɔɔ sɔ ɔbéém wenbá baagáyaa we né, nge waana ɔ́ro naáru badaá; ɔ́lé idosúu hiije tóko. ¹² Nge wɔɔɔ́ ɔ́sɔsɔ: "Mɔɔɔni, n̄h̄ini ge nyáálá ngázɔɔ cé bika nyénéyina hiije tóko?" ɔ́ro ceení tana kítóm̄ti. ¹³ Nge wúro wɔɔɔ́ ɔ́dée bɔwɔtá-dɔnáa sɔsɔ: "ɔ́vók̄i ɔ́nóózi na ɔ́nɔvó ɔ́kpóɔ ɔ́ ɔ́lɔ temeenuú-dáa asɔ. Nna ge wénwií ɔ́lá mányɔ lé." ¹⁴ Toovonúm, ɔ́raa ɔ́abata ge baayáa, amá cókɔ ge sɔ balízi.»

¹⁵ Nna ge woobó bakála sááwóra n̄h̄ini bayí Yeésu nɔ́ɔ́-jó na ɔ́nm̄ati na bobúu ɔ́ kɔɔk̄á né. ¹⁶ Nge beediri bedée na Eróodi-dée -daá ɔ́raa sɔsɔ bóbo beféeri Yeésu sɔsɔ: «Kób̄oní, ɔ́ányɔ sɔsɔ toovonúm ge nyán̄n̄matí bika nyán̄w̄ilí ɔ́sɔɔ-dée níbááwɔ na toovonúm, ngó bulé ge n̄dán̄ni naáru n̄ndááre bika ndén̄beemná ɔ́ro ɔ́za-daá na n̄m̄ati. ¹⁷ Bulé né, feeri ɔ́aa wentí nyán̄maazí tóm̄ tina ɔ́ro né: "Bɔɔna níbááwɔ yáá bɔɔfafa sɔsɔ ɔ́íferé Róoma wúro kób̄oní lampóo?" ¹⁸ Amá Yeésu nyɔ bedée lóni-ro né, nge sɔsɔ: «Munáávikíwá bana! Wé-ro ge m̄in̄ȳim ma kɔɔk̄á? ¹⁹ ɔ́w̄ilí ma lideé m̄in̄verenáa lampóo né.» Nge baaw̄ilí ɔ́ lideé ɔ́t̄óɔ kóɔɔm̄sɔ. ²⁰ Nge Yeésu wɔɔbóózi we sɔsɔ: «Weení k̄ɔj̄sɔ na yíɔe

γε κορο?» ²¹ Nge boobúsi yi sɪsɪ: «Róóma wúro kúbóní γε.» Nna γε Yeésu wɔɔdó we sɪsɪ: «Ijéle Róóma Wúro Róóma wúro-déé n̄bi bika icéle Isóo Isóo-déé n̄bi.» ²² Yeésu wɔɔdó bilé né, nge biubá builá we bití bedéé beyéle yi.

²³ Bidéé wíre d̄imí, -d̄ináa wenbá b́ondóm sɪsɪ né, boogóduu ɲ́ó b́ob́ózi yi sɪsɪ: ²⁴ «Kúbóní, wɔɔdó sɪsɪ a ɲ́ró abaaló talóro γε waazí, igoobú wóngbɔwósu leelú na ɲ́loro bíya babísi koobúu waazi né ɲ́déé bíya. ²⁵ Ngó d̄j́ó d̄édéé, koobíya lobe wená. Kad̄aa n̄ní weení wɔɔgb́óo aló né waazí, n̄n̄ináa ɲ́dalóro né, inewú wɔɔgb́óo leelú, ²⁶ bilé γε builaná sɪle n̄ní na toozo n̄ní hálí lobe n̄ní. ²⁷ Baríŋa baazí wóró né, nge leelú d̄ɔd̄ɔ waazí. ²⁸ Tóo, n̄n̄ináa baríŋa b́ogb́óo yi né, wíre wendé ɲ́ɲ́d̄áa sɪ befé bilé né, badaá weení γε leelú waaló?» ²⁹ Yeésu woobúsi we sɪsɪ: «Míwe yɲ́s̄ɲ́tɲ́tɲ́-daá! Káma mísi Isóo-déé t́óm tákarađá belenté ɲ́déé ýiko. ³⁰ ɲ́ɲ́d̄áa wénném né, aláa na abaaláa b́od́ond́okpɔwó d̄amá. Amá b́onjɔwósu γε nyazi ɲ́śód̄áá. ³¹ Biiga ɲ́ɲ́d̄áa-déé fémm t́óm né, mídákála Isóo-déé t́óm-daá baan̄máa sɪsɪ: ³² «Móo γε Ibrahim na Isaáka na Yaakúbu bedéé Isóo né? Idekéé ɲ́ɲ́d̄áa-déé Isóo, amá weezini-d̄ináa déé n̄ní γε ɲ́géé.» ³³ Zamóo waan̄ɲ́ bilé né, nge ɲ́déé w̄l̄ɲ́ waalá we bití.

³⁴ waan̄ɲ́ sɪsɪ bilé γε Yeésu waagá t́óm né, nge boodúúzi d̄amá. ³⁵ Nge badaá ḱod̄om̄ weení ɲ́géé né sɪ ɲ́yí Yeésu kɔd̄oká né, wɔɔb́ózi yi sɪsɪ: ³⁶ «Kúbóní, Mará-daá wendé γε ḱobón̄d̄e?» ³⁷ Yeésu woobúsi yi sɪsɪ: «Nyónzɔolí Nyádósu Isóo na nyéwénbiré r̄iŋa na nyégézeŋa r̄iŋa

na nyólomaazé ríŋa.» ³⁸ Mará-daá kóbońde nbulé, dɔnáa kaɗaa nde. ³⁹ Kóbońde síle nde dɔlú dɛ né ndó: «Nyónzoolí nyórɔwó nyazi nyádítɔŋa.» ⁴⁰ Mará amó alééní ge -dée Mará na andébiwá-dée wɔlú telesééna.

⁴¹ tuuzée bilé né, nge Yeésu wɔobóózi we tóm ⁴² sɔsɔ: «Wentí ge mínmaazínáa ? Weení biyaaló ge igéé? Nge boobúsi yi sɔsɔ: «Đáwɔɗa biyaaló ge igéé.» ⁴³ Nge Yeésu wɔodó we sɔsɔ: «Bulá nɔíní ge Kezeŋa ɗaciri-ciri ńga waanmatɔná yi iyáa Leeró sɔsɔ "Mádóu". Káma wɔodó ge sɔsɔ:

⁴⁴ «Đádóu wɔodó Mádóu sɔsɔ:
Cɔɔ mégíɗiwú-ro

Háli mandɔ nbáɗáanáa nyánɔvó-de.»

⁴⁵ «A bilé ge waayáa yi sɔsɔ "Mádóu", bulá nɔíní ge igéé ibiyaaló ɗɔɗɔ? ⁴⁶ Badaá naáru toyú tóm-bú ibúsi. Bídíŋa-ro ge naáru tokúti ɔbóózi yi tóm.

23

¹ Bilé bowóro ge Yeésu waanmatɔná zamóo na ² sɔsɔ: « na bánlɔzɔ ko Múúsa-dée kutoluú. ³ Bilé né, ɔlá bika ifu wentí ríŋa bánmatí mí né, amá íkámáázɔ balakási. Káma badánlamí wentí bánmatí né. ⁴ Bónvɔkí sɔóti yini ńɗɗi bándɔnɔ ɔráa faamínɔ-ro, amá bemí badítɔŋa bedéndendekiná ti na niiká basɔná we. ⁵ Bánlamí balakási ríŋa ge sɔsɔ na ɔráa ɔna we. Bɔrɔózi né, bónɔbɔwóu tɔná bátawá^a bándám benyé na banóózi-ro; bika bónzuú kpáyɔwá tɔwená

^a **23:5** 23.5 Yahúúɗúwá-dée, tɔdaá ge bánŋmaá ɔsɔo-dée tóm bánɗóo.

kpéedi kíbíízítì né^b ⁶ Kóbóo-dídáare ge bɔɔzólì cɔwɔs dínawá-daá na , ⁷ bika bɔɔzólée iráa wónɔɔzì we bénzeé we né, bika bánŷaaá we sisi «Isóo-dée tóm wɔlɔ́d́aa kóbónáa» zamóo-daá. ⁸ Biiga mínyóó né, íkósólì sisi báyaa mí sisi Isóo-dée tóm wɔlɔ́d́aa kóbónáa, káma Isóo-dée tóm wɔlɔ́d́ kóbóní kóɔm ge míwená, biiga mírɔ́na né, koobíya ge mígée. ⁹ Ikáyaa naárus ade laadóo-ro sisi míjaa, káma Caawó kóɔm ge míwená, inaá Caawó ɔwe isóódáa né. ¹⁰ Íkéyéle bayáa mí sisi "Níbaáádeeró", káma Níbaáádeeró kóɔm ge míwená, inaá . ¹¹ Mídáa kóbóní íbisi mídée bɔwɔtá-dóo. ¹² Weení ɔrɔ́na wángbaazí ɔdì né, béndisí yi, bika weení ɔrɔ́na wéndisí ɔdì né, bángbaazí yi.

¹³ Nbusú ɔamáana mí na munáávikíwá. Míndóo iráa wɔnɔó. Mídítɔna mídánzɔs, ngó mídényelí wenbá bɔɔzólée né basóo.

[¹⁴ Nbusú ɔamáana mí na munáávikíwá. Mínlé leeláa-jó wenbíyóo rɔ́na bɔwená né, bika mínlám solónɔ kíbíízítì ɔɔɔ na bana mí. Bɔɔzì ge mídée tóm fɔnáa wánbáázì bílá ɔóni.] ¹⁵ Nbusú ɔamáana mí na munáávikíwá. Míndgée níbaánì báa lé tenkú-ro na ade laadóo-ro na sisi iyúú naárus ɔlá túúbá. Na a míiyúu yi, ɔbɔsɔná yi níminì ɔró ɔdée-ńɔ waaɔlì mí nabóle né. ¹⁶ Nbusú ɔamáana mí níbaádeeráa njema wenbá míndóm sisi: "A ɔró woɔɔuná bídekée tóm, amá a ɔró woɔɔuná Isóo-dée ɔáana-daá síká, asée waalá wentí woɔɔuná

b 23:5 23.5 Yahúúɔwá-dée, kpéedi wánwɔlì kɔ sisi ɔró fóo Isóo-dée Mará.

sisi wánlám né. ¹⁷ Kojóó féyí-dínáa njema mí. Ngbetii waagü ná ge ye? Siká yáá Isóó-déé dǎáná wenká keeyéle ge siká waabísi Isóó-déé níbi né? ¹⁸ Míndótóm dǔdǔ sisi: «A ıró wooduuná , bidekée tóm, amá a ıró wooduuná saróó baalá batínu koró né, asée waalá wentí wooduuná sisi wánlám né. ¹⁹ Njema bana! Ngbetii waagü ná ge ye? Saróó yáá kayaalandé wendé diiyéle ge saróó waabísi Isóó-déé níbi né? ²⁰ Bilé né, ıdılı sisi weení wooduuná né wooduuná wenbí ríŋa bowe dıro né. ²¹ Weení wooduuná né, wooduuná wenbí ríŋa bowe kadaá né. ²² Weení wooduuná Isóó-daá né, wooduuná Isóó-déé kowuro-gbelé na Isóó weení ıjóó koró né.

²³ Nbusú dǎmáana mí na munáávikíwá. Mínaverı yáázıwá mınlanáa dóózi né-déé fuú-ro kúdqónbi, bıka mıngbeenáa wenbí bıjaarée né Mará-daá: bıle bınáábıle: toovonúm fúu, konyonıré na ıró ıımná Isóó. Tıle ge bımóóná ıdǎaná na ıtási tıganáa. ²⁴ Nıbáadeeráa njema, mınjetı lím mınlızı bódıó bıká mınnyóó mıngbedına raakúm!

²⁵ Nbusú dǎmáana mí na munáávikíwá. Mınyaalı yıka na nınyóó wóró bıka bıdaá na ımıli-gbıná na wenbí mílleeená dóni né. ²⁶ Farıizi-dóó njem! Yaalı yıka-daá naanı na kowóró dǔdǔ ılá dacırı-cırı.

²⁷ Nbusú dǎmáana mí na munáávikíwá. Mıjooó ge nyazı bóoláanı baavóláázı tı né. A ıró beéna tıwóró, tıjooó beemı, amá tıdaána ııdǎa mowá na kpıná ándázı né. ²⁸ Bilé

ῥοῖο γε μίνυός, ιράα ιζά-δαά νέ, βεβεένα μίι
 σισι τοovonúm-dináa, ngó nbéém νέ, μίδάά νέ,
 munááfísi na kidaavééníti riké γε.

²⁹ Nbusú na μίι wɪɫɪɟáa na munáávikíwá.
 Mínyós wenbá mínmáa -déε boolááni bika
 mínnyɔɔzɪ toovonúm-dináa-déε nídi ³⁰ bika
 míndóm σισι: «A ῥáfónwe ῥájáajaanáa-déε
 sááti, ῥátátasiná we ῥíko andébiwá. ³¹ Bilé
 γε μídítɪŋa mínɫízɪ mídi seríya σισι mígéena
 wenbá baagɔ andébiwá νέ bebíya. ³² Bilé νέ
 idéézɪ wenbí míjáanáa waabáázɪ νέ. ³³ Míi
 ῥomáa boozá ana ῥó! Nɪníní γε σɪ ɪlá na ɪlí
 azáaba nɪgbamóó narí-daá? ³⁴ Bɔɔɔzɪ γε
 méngediríi μίι , asénsi-dináa na . Míngós
 badaá nebére, ɪká nebére ῥéni abelí akóo-ro
 basí. Mínzutí badaá nebére agbáázá mídéε
 bika ɪtíni bowóró ɪlí téédɪ ɪsóo téédɪ ³⁵ na
 bika ιράα toovonúm-dináa, kogboɔ Abílu
 ɪró toovonúm-dóo hálɪ ngónɪ Sákárɪ Barasii
 biyaaló weení mígós ɣɪ ɪsóo-déε ῥaána na
 sarásɪ yaalandé boɔwótáa νέ bedéε azimá-déε
 nɪgbamóó narí ití míró. ³⁶ Ménveerím μίι
 toovonúm σισι zaamááni kɪna kídéε ιράa-ro γε
 nbusúwá tɪm tɪrɪŋa ῥó σɪ tití.

³⁷ Yerusalém, Yerusalém, nyós weení
 nyángós bika nyónyɔwós tɪndináa bó νέ, bɔɔ
 nɪníní-nɪníní γε móózóólɪ σɪ modúúzi nyébiya
 nɪnínáa kondóowu wónduuzɪ kibíya kigelíni-de
 νέ, amá nyéégízi. ³⁸ Bilé νέ, ɪsóo wándalínáa μίι
 míῥaána. ³⁹ Káma ménveerím μίι toovonúm
 σισι ketengere mídándanáa ma hálɪ wíre wendé
 σɪ ɪtó σισι: «Sám móóna kɔ weení ɪgereŋe na

Ḑádóu yídε-daá né.»

24

¹ Yeésu waalí Isóo-dée ḑaána-daá wéndεé né, nge idée wanbaaráa woogóduu ijó bánwílí yi Isóo-dée ḑaána-dée máa-dée kazóo. ² Nna ge Yeésu woóó wε sisi: «Mányi sisi míbéena bíríηa ḑó ya, bídángáa búóre ḑidínée ḑirówó-ro. Bíríηa bínnuudí.»

³ Ijóóo olivíyée tíni búu-daá né ge woogóduu ijó fóolú-ro bóbóózi yi sisi: «Feeri ḑáa sáati wenkí si bulá bilé né, na nyédée kondé na ḑúúlínya koróo-dée seríya.»

⁴ Nge Yeésu woobúsi wε sisi: «Iguná laakáari, naáro íketelési mí. ⁵ Káma iráa ḑabata wóngoní na máyídε-daá, botó sisi: «Móó ge Lεεró», na betelési iráa ḑabata. ⁶ Mínní banmáti yóoni tijóona né, na bolíni ndi tóm. Ikaní nundáare! Bimóona bilé bíríηa bitála. Amá bidεkée sisi ḑúúlínya koróo waadalaná. ⁷ Káma yiri wónyóo yiri, wúro iyóo wúro; Farándíwá ndi-ndi-daá nyóosi wánlám, ade iséle. ⁸ Bilé bíríηa bilé né, bijóóo ge nyazi aló fuwá-dóo-dée nonási kabaaziya. ⁹ Na bayá mí, banaazi mí bika bako mí. Wenbá ríηa baasi Isóo né, bánlizi mí báḑáare máyídε-roózi. ¹⁰ Na iráa ḑabata íbéḑi toovonúm fáa. Bánlí ḑamá wóró bika balzi ḑamá báḑáare. ¹¹ bubotínáa ḑabata wánḑóu balí na betelési iráa ḑabata. ¹² Kidaavééniti lám wónḑóó hálí biyéle iráa tuutuúma-dée soolím ífóu. ¹³ Amá weení wónḑókí idi hálí bikádóló né, Isóo wénléé yi. ¹⁴ Bénveerím ḑúúlínya ríηa

Isóo-dée -dée laabááru kifeńgi kına, na yiri baa wenkí uní kısı seriya. Bilé bowóró ge dúúlínya wánguróo.»

¹⁵ «A míígóni una "Fórosuro láálí-dóo" waanmáti idóm né ikóni isúu (weení wángalí né, ínu bugutoluú kazóo), ¹⁶ bidée saáti né, wenbá bowe Yuudée laadóo-daá né bésé bedée búóni-daá. ¹⁷ Weení we damí kujóo-daá dáálí ro* né, íketí sisi si ikpóo igbiná awe damí-daá né. ¹⁸ Weení we fóo né ikabísi iwóró sisi si ikógbóo idée kpáyí. ¹⁹ Nbusú damáa na aláa beyée na fúúzi né, na wenbá bebiya wánmúzóo we wé amó né. ²⁰ Izólo Isóo sisi si ise né, bíkasaaná kaanńńá saáti yáa feezire wíre. ²¹ Saáti kumí, uráa wánnáa fúkúmsi ketengere badanáa ta si doo dúúlínya kabaazíya háli ngóni leledjó né. Ngó bilé ge naáru tándanáa sídaká. ²² A Isóo ítátóo wé-bíya bemí, naáru ítábíízí ńńoo weezuú-daá. Amá wenbá waada ulízí we né bowózi, waadóo wé-bíya bemí. ²³ Bilé né, a naáru wóodó míi sisi we cé yáa we lí, íkafa yi tovonúm. ²⁴ Káma leeráa bobotínáa na andébiwá bobotínáa wánguróo balá mamáaciwá kóbońdi na máádéwá na a bínjoo, betelési bikpedína wenbá Isóo waada ulízí we né. ²⁵ Bilé né máábási míi.

²⁶ «Bilé né, a beevéeri míi sisi ibée yi teewóloo-daá, ikobó. Yáa a bowóo míi sisi ibée yi, imósée cé, íkafa we tovonúm. ²⁷ Káma ńńunáa bínnyaláází wísi yaalídé faráńdí na

* **24:17** 24.17 Bóolóm damíni belé bedée né, bánlám ge nyazi dáálí na bama yaagbanáde halí dáálí kumí kuro.

bikólósi si yaazalaḡé fáránídí né, bilé ge si bilá -dée kónḡé wíre. ²⁸ Lénlé wenbí bínyím né bowe né, ína ge abéñtéwá wónduuzí.»

²⁹ «Wé-bíya beń baaján beḡée fúkúnisi wóró né, wísi-daá, bínlám temeenuú; fenó-dée ḡenyem tónḡósi, wílasi wánlí isóḡdáá sínzalı bika isóḡdáá yíkowá iséle. ³⁰ Na -dée ḡaazıtu ıḡu tulı isóḡdáá, na ade laadóo-roozı yiriwá rıña ıbaázi meedi benwiı. Bannáa ikálıına isóḡdáá ģmındı-roozı ına ıḡee yıko rıña na .

³¹ Wéngedirıi ıḡee na ḡıgandıre kóboḡḡe botúuzı wenbá waada ılızı we ḡúúlınıya gootá natınáázá-daá fúu cé na fúu lí né.

³² Iḡbelemná fiḡıyee tiwó. A biḡee kıḡee wiláazı waalá siını bika fáadı wánzoo, mínyı sısi longore waajoo. ³³ Bilé ḡoḡo ge mínyoo ḡoḡo, a míına wentı rıña máánmáti mı né, ıdılı sısi waajoo, wánḡalı mıḡam wanası.

³⁴ Mėnveerım mı toovonúm sısi zaamáanı kına kıḡee ıraa tėndem na birıña máadı ḡó né bıtála. ³⁵ Ade na isóḡdáá wėndelėm, amá mėḡee ģmatıre tėndelėm ketengere.

³⁶ Amá naáro waası bıḡee wıre yáa alowáati. bowe isóḡdáá né baası cáńfána Biyaaloo, asée Caáwo riké. ³⁷ Wenbí bulá -dée saáti né nóo si bilaná -dée kónḡé saáti. ³⁸ Bıḡee saáti kımı, naanı na téewo kóboḡḡı ıbaázi ní lím ıḡı ıraa né, ıraa wėndıi bónnıyoo, bóngbowoo aláa bika bánváa bebıya halı wıre wėndé Núhum waazoo né itála. ³⁹ Bıḡefeeeri we natıri halı lím kóboḡḡı ıkónı bıḡı barıña. Bilé ḡoḡo ge si bilá -dée kónḡé wıre. ⁴⁰ İraa nowóle we foó-daá ge na bıselı kóḡom bıyele sıle ní. ⁴¹ Aláa nowóle we

bánnamí namíre-ro γε na bɪselí kódomí biyéle lí níni. ⁴² Bilé né ivére, káma mísi wíre wendé Mídóu si ikóni né. ⁴³ Mínyi bilé sisi a dɔ́-dóu ífonnyi nuvoowú-dée alowáati wenkí ηmuló si ikóni né, wénverii ɪwɔ́nɔ́a waazá na ηmuló íkókóni ɪsúu dɔ́ána-daá. ⁴⁴ Bɔ́wɔ́zi né, mínyóó dɔ́dɔ́ igbíri mídámáa káma si ikóni né alowáati wenkí míyáadamáa né γε.

⁴⁵ «Weení γε bɔ́wɔ́ta-dóu ɪzɪzée bɪka igée tɪlɪdɔ́ igóbóni waazú yi wénbeem ɪdɔ́ána-daá bɔ́wɔ́ta-dɪnɔ́a-ro, bɪka wánvɔ́a we kídjím sáati wenkí bɪbóózi né? ⁴⁶ A bɪgée bɔ́wɔ́ta-dóu imó igóbóni waagábisi, nge wɔ́wɔ́nɔ́a yi wánlám tímére wendé waadɔ́ yi né, ínaa wenbi-niini-dóu. ⁴⁷ Ménveerim mí tooyonúm sisi wánzi yi kóbóni ɪdée dɔ́óle rɪɲa-ro. ⁴⁸ Amá a igée bɔ́wɔ́ta-dóu tɪte níni, wóndóm iwenbire-daá sisi: "Mágóbóni tángábisi dɔ́sam" ⁴⁹ nge weedée wánmám ína wenbá tímére-daá né, wéndji bɪka ína nyɔ́rɔ́a bónnýóó, ⁵⁰ bɔ́wɔ́ta-dóu imó ɪdée kóbóni wándalí wíre na alowáati wenkí ɪyaadɔ́ona né. ⁵¹ Igóbóni wóndɔ́wóu yi na ífére yi munáavikíwá-dée kíverewɔ́. Nna γε wénwii bɪka wánlám mányi lé.

25

¹ «Bilé né, wenbí béngεεzináa né ndó: aléewá fuú badatúli ta abaaláa né wɔ́ogbɔ́nɔ́a fɪtɪlawá balí weetáháro ketí. ² Badaa nɔ́ónówá kée laakáari bumisi-dɪnɔ́a, bɪka nɔ́ónówá baaganáa kée ásénsí-dɪnɔ́a. ³ Nɔ́ónówá

laakaáru bumísi-dínáa wɔɔgbɔɔ bedée fitílawá né, bedekpedína núm ^a bándjɔɔ fitíla-daá né aziya. ⁴ Amá nɔónɔwá baaganáa kée asénsi-dínáa, belé beegbedína núm aziya bedée kpárábáyáawá-daá. ⁵ Weetáháru tofolí kɔndé né, dóm waalá aléewá bem baríŋa bɔkpɔɔ dóm. ⁶ Nuvoo-lowóre ge dɔgogoore wɔɔwɔ sɪsɪ: "Íbée weetáháru, ílí ísím yí!" ⁷ Nna ge aléewá bem baríŋa beevé bángburí bavítílawá. ⁸ Nɔónɔwá laakaáru bumísi-dínáa wɔɔdɔ́ ásénsi-dínáa sɪsɪ: "Íva d́áa mídée núm, d́édée fitílawá wándjím." ⁹ Ásénsi-dínáa woobúsi we sɪsɪ: "Aayí. Bídándalí d́ána mí, bilé né ibó yand́áa-jó ikámó." ¹⁰ Sáátu wenkí beed́ée mɔ́s né ge weetáháru waadála. Wenbá bángbíírú badú bad́amáa né, boovu yí basúu hiije d́aána-daá, nge bɔɔɔɔ tará. ¹¹ Bilé bɔwóró ge aléewá baaganáa waadála b́ondóm sɪsɪ: "Ḱɔbɔní, ḱɔbɔní b́atoló-d́áa." ¹² Amá woobúsi we sɪsɪ: "Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ máásu mí." ¹³ Bilé né, ivére ḱama míisu wíre yáá alowáátu wenkí sɪ ikóni né.»

¹⁴ « tɔɔɔɔɔ ge nyazu uró weení sɪ id́ée níbááwɔ ge waayáa id́ée bɔwɔtá-dínáa italíná we id́ée d́óóle né. ¹⁵ Weejéle ḱɔd́um sɪká liideé kákprízi nasíle na nínnówá, naáru sɪká liideé kákpráná, nge weejéle toozo níni sɪká liideé nínnówá. Weejéle b́aa weení bilúná id́ée konkárí-rɔ. Nge weed́ée id́ée níbááwɔ. ¹⁶ Weení beejéle yí sɪká liideé kákprízi nasíle na nínnówa né, waaján ibó ulaná ye t́iméré iyuú alíɔɔ

^a 25:3 25.3 Belé bedée né, núm ge bándjɔɔ bedée fitílawá-daá bídée sáátu.

siká liideé kakpíizɪ nasíle na nínówá. ¹⁷ Siká liideé kakpáŋa-dóo woobó ɪlá bulé dɔdɔ iyúu alɪbóo siká liideé kakpíŋa dɔdɔ. ¹⁸ Amá weení beejéle yɪ siká liideé nínówá né woobó ɪbáa bɔwó ade ɪkpóo ɪdéé kóbɔní-déé liideé ɪmósi ńna. ¹⁹ Bɔwóró kpeterree né, bɔwɔtá dɪnáa bana bedéé kóbɔní waadála, nge waayáa badaá báa weení sɪsɪ ɪtí yɪ wenbí waalaná iliideé né. ²⁰ Weení beejéle yɪ siká liideé kakpíizɪ nasíle na nínówá né wɔɔgónɪ ɪgóbɔní ɪzá-daá, nge waazɪ siká liideé kakpíizɪ nasíle na nínówá kífalá ɪtó sɪsɪ: "Kóbɔní, nyééjéle ma siká liideé kakpíizɪ nasíle na nínówá ge, beɛ siká liideé kakpíizɪ nasíle na nínówá móoyúu alɪbóo né ndó." ²¹ Nna ge ɪgóbɔní wɔɔdó yɪ sɪsɪ: "Nyáálá kazóo, nyégéé bɔwɔtá-dóo kazóo ńní na toovonúm-dóo; mééjéle nya cókɔ, nge nyááláná kɪ tɪmére na toovonúm né, ménjelii nya tɪmére kóbɔndɛ. Kɔnɪ mána nya dɪfáárɪ." ²² Weení beejéle yɪ siká liideé kákpáŋa né wɔɔgónɪ ɪgóbɔní ɪzá-daá ɪtó yɪ sɪsɪ: "Kóbɔní, nyééjéle ma siká liideé kákpáŋa ge, beɛ siká liideé kákpáŋa móoyúu alɪbóo né." ²³ Nna ge ɪgóbɔní wɔɔdó yɪ sɪsɪ: "Nyáálá kazóo, nyégéé bɔwɔtá-dóo kazóo ńní na toovonúm-dóo; mééjéle nya cókɔ nge nyááláná kɪ tɪmére na toovonúm né, ménjelii nya tɪmére kóbɔndɛ. Kɔnɪ mána nya dɪfáárɪ." ²⁴ Weení beejéle yɪ siká liideé nínówá né, wɔɔgónɪ ɪgóbɔní ɪzá-daá né, nge sɪsɪ: "Kóbɔní, mányɪ sɪsɪ nyégéé ɪró weení ɪjɔɔ káále né ge: Lénlé ndódúu né ge nyóngorí, bɪka nyángóm lénlé ndálára né, ²⁵ biyéle máánɪ nɪndááre né, móóbóná nyédéé

siká liideé nínówá mabáa bɔwó ade mɔgbɔ ye mamósi nna. Bɛɛ ye, mééjéle nya nyéliideé." ²⁶ Amá igóboní woobúsi yi sɪsɪ: «Bɔwotá-dóo tɪtɛ níní bɪgaadóo. Nyányi bilé sɪsɪ lénlé módódúu né ge móngorí bika mángóm lénlé mádálára né. ²⁷ Bilé né n̄yaaboná méliideé nzí b́anki; máágábisi d́ó né, mayaamo méliideé na adée alibóo. ²⁸ Bilé né ɔ́lé siká liideé nínówá ɔ́jɔ́ icéle weení ɔ́wɛná siká liideé míili né. ²⁹ Káma weení ɔ́wɛná né, b́andasí yi na iyuu bíbá bíd́óo, amá weení ɔ́véyina né, b́énléé wenbíyóo ɔ́wɛná né. ³⁰ Bɪga bɔwotá-dóo tɪtɛ níní ɔ́mó né, ɔ́lɔ yi temenuú-daá aso. Nna ge wénwíí ɔ́lá mányí lé.»

³¹ Sáátɪ wenkí sɪ ɔ́kónɪ ɔ́dée -daá ígána ríɲa né, wónjɔwóo ɔ́dée kowuro-gbelé ásicé ndɛ-ro. ³² Yiriwá ríɲa wónduuzí waazá-daá. Wándarɪ ɔ́ráa n̄ɲináa wándarɪ ɔ́sɪ féeni fɔolóo, namínɪ fɔolóo né. ³³ Wánzɪ féeni igídíiwú-ro, ɔ́sɪ namínɪ ɔ́nɔ́wó-ro. ³⁴ Na wúro ɔ́tɔ́ wenbá bɔwe igídíiwú-ro né sɪsɪ: "Igónɪ, mínyóo wenbá majaa waadó mɪ alɔ́báraka né, ɔ́mɔ kowuro-d́óo wenká baagbíri basí míí d́oo balám d́úúlɪnya né. ³⁵ Káma nyóosɪ waalá ma, nge mííwá ma kídíim medí; d́oolóo waalá ma, nge mííwá ma lím mɔnyóo, mówe igóndɪ, nge míímó ma; ³⁶ mójóo tunbóóló, nge míízúu ma kpɪná; mányaadí né, míízúlu móró; mówe sáraka-daá né, míígónɪ mójó." ³⁷ Na wenbá baalá ɔ́sɔ́-dée sɔ́olím né bobúsi yi sɪsɪ: "D́ádóo, sáátɪ wenkí ge d́ááná nya nyóosɪ wɛná nya ge d́áává nya kídíim ndí yáá d́oolóo wɛná nya ge d́áává nya lím nnyóo? ³⁸ Sáátɪ wenkí ge d́ááná nya nyówe

igóndi ge dǎámó nya yáá nyójóó tunbóóló ge dǎózúu nya kpíná? ³⁹ Sáátu wenkí ge dǎáná nya nyánnyaadí yáá nyówe sáraka-daá né dǎózúlu nyóró?" ⁴⁰ Na wúro ibúsi we sɪsɪ: "Ménveerim mí toovonúm sɪsɪ: Báa sáátu wenkí ge mílǎ mogoobiya bana badaa báa kúmúu naárɔ né, mǎó ge mílǎ." ⁴¹ Na ɪtǎ wenbá bǎwe ɪɪbɪwǎ-ɔ né sɪsɪ: "ɪlaná ma bolini mínyóó wenbá ɪsǎó waalá mí lǎlǎ né. Ibó ɪdǎe nimini ɪdǎndɪm ketengere baagbíɪrɪ yɪ basɪ na ɪdǎe zɪiniwǎ né ɪdaá. ⁴² Káma nyóó sɪsɪ waalá ma, mídáfá ma kíjím medj; dǎooló waalá ma, mídáfá ma lím mǎnyóó; ⁴³ Mǎówe igóndi, mídámó ma; mǎójóó tunbóóló, mídósúu ma kpíná; Máányáadí bɪka mǎójóó sáraka, mídóbó ɪsúlu mǎró." ⁴⁴ Na belé dǎdǎ bobúsi sɪsɪ: "ǎdǎóɔ, sáátu wenkí ge dǎáná nya nyóó yáá dǎoló wená nya; nyégée ɪgǎm yáá nyójóó tunbóóló; nyánnyaadí yáá nyówe sáraka-daá ge dǎdásíná nya?" ⁴⁵ Na wúro ibúsi we sɪsɪ: "Ménveerim mí toovonúm sɪsɪ báa sáátu wenkí ge mídáfá mogoobiya bana badaa báa kúmúu naárɔ bilé né, mǎó ge mídáfá." ⁴⁶ Na bedǎe azáaba kíǎndem né kídaá. Bɪga wenbá bánlám ɪsǎó-dǎe sǎolím né, belé bedǎe weezuú kíǎndem né kídaá.»

26

¹ Yeésu weedé tǎmwǎ tɪna tɪrɪɲa wɪlɪ né, nge wǎodó sɪsɪ: ² «Mínyɪ sɪsɪ bɪga wé náále na bedj -dǎe jǐngáárí. Bángbáa becéle na baká yɪ dǎnɪ abelí akǎó-ɔ.» ³ Nge kǎbǎnǎa na woodúuzi dǎmǎ Kayífu, ɪsǎó sarásɪ landǎ kǎbǎnǎ-dǎe

ɔaána-daá. ⁴ Baanmáti baníi ɔamá sɪsɪ bakpa Yeésu súmúú-daá bika bakɔ yi. ⁵ Amá sɪsɪ: «Bíkalá jíngáárí lowóre na bokókóni bitulúsi zamóo.»

⁶ Yeésu we Betáániya téédɪ-daá Sumóóni -dée ɔaána-daá né, ⁷ nge aló naárɔ woogóduu ijó ígána kpárábá kazóo ngi kɪdaá na liideé boné tulaarí. Nge waabírɪ tulaarí Yeésu kujóó-daá sáátɪ wenkí dlé ɪwe wéndjɪ kídjím né. ⁸ waana bilé né, nge beeyée baaná. Nge sɪsɪ: «Wé-ro ge wɔɔwɔrɔsɪ tulaarí bilé? ⁹ Bayaabíizɪ bayá kɪ liide-boné, bokpóo kiliideé bafa kadanborósi.» ¹⁰ Yeésu waaní bilé né, nge sɪsɪ: «Wé-ro ge mínám aló ɪmó nɔwóya? Kazóo níbi ge waalá ma. ¹¹ Káma báa sáátɪ wenkí mína kadanborósi ge, amá bidékée báa sáátɪ wenkí ge sɪ iyúú móó mijó. ¹² Waabirɪná ma tulaarí né, médée bím ge waajám ikpírɪ bilé. ¹³ Ménveerím mí toovonúm sɪsɪ báa lé ge sɪ beféeri laabaáɔ kífengi dúúlɪnya rɪŋa-daá, bánŋmatí wenbí waalá né botɔɔzɪná ɪɔ.»

¹⁴ «Nna ge fuú na nɔwóle-daá kóɔmí weení bánŋyáá yi sɪsɪ Yudásɪ Isikariyóo né, weedjée kóbonáa-jó ¹⁵ ɪtó we sɪsɪ: «We ge mínváa ma a bɪgée máágbá Yeésu mejéle mí?» Nge belé beejéle yi liideé gbóó ákóosaaláa. ¹⁶ Bidíŋa-ro ge waazóo níbááni na ikpa Yeésu icéle we.

¹⁷ Kpónó badaɔ kɪ faadíni né-dée jíngáárí wíre kaɔaa nde ge wɔɔgóni bobóózi Yeésu sɪsɪ: «Le ge nyózɔɔlé sɪsɪ díkpɪɪɪ nya -dée jíngáárí kídjím?» ¹⁸ Nge woobúsi we sɪsɪ: «Ibó téédɪ-daá ŋmááni-jó ɪtó yi sɪsɪ kóboní sɪsɪ:

Médée alowáátı waajóo, nyédée ge mána médée wanbaaráa sı dıdı fele ndéε-dée jíngáarı.» ¹⁹ Nge wanbaaráa waalá wenbí nóó Yeésu waanmátı we né bakpírı fele ndéε-dée jíngáarı.

²⁰ Kıdđáanı né, nge Yeésu na ıwanbaaráa fuú na nıwóle boojóo sı bedı kídđım. ²¹ Bıwe béndđı né, nge Yeésu sısı: «Ménveerım mı toovonúm sısı mıdáá kóđomı wányám ma.»

²² Wanbaaráa waazóo kaanııhá, nge bónboozı yı kóđomı-kóđomı bángáa đamá sısı: «Đádóo, mósó yáá wé?» ²³ Nge woobúsi we sısı: «Mána weenı wányám ma né déndđı nınyóo kóđomóo-daá.»

²⁴ wéndéε ıııınáa baanmáa Isóo-dée tım tákarıđá-daá ıro né, amá nbusú na weenı sı ıyá yı né. A bátálóro bıdóo, bıyaalá sınıcı.»

²⁵ Nna ge Yudası, weenı wányám yı né, wıobóozı sısı: «Mósó ge bıgée yáá wé kóbıni?» Nge Yeésu woobúsi yı sısı: «Nyóódó ná.»

²⁶ Bıwe béndđı kídđım né, Yeésu wıogbóo kpónó, waazá Isóo koro bıté né, nge weebelı kı ıcéle ıtó sısı: «Imı ıtóo, módónıó nbılé.»

²⁷ Bılé bıwóró né, nge wıogbóo vıınyı bıya-dée solóm na kagbóo, waazá Isóo koro bıté né, nge weejéle ke ıwanbaaráa ıtó we sısı: «Mırıııa ınyóo, ²⁸ káma médée azımá nbılé, bıınáa kedıyá azımá bıbırı ıráa tutúıma-ro na becé we bedée alaháácıwá né. ²⁹ Ménveerım mı sısı módónđonyóo vıınyı bıya-dée solóm bımı hálı wıre wendé sı mđóokónyóo solóm kıfáıı mána mı majaa-dée kowúróo-daá né.» ³⁰ Beedée jíngáarı yéndıwá basá Isóo bıté né, nge baalı bedée olıvıyée tíııı bııı-daá.

31 Nna ge Yeésu wòdó wε sɪsɪ: «Nuvoowú kɪna kɪdɪtɪɲa, mɪnzée iyéle ma, káma baanmáa Isóo-dée tóm tákarɪdǎ-daá sɪsɪ: «Mángóu ke-tirú na féeni ɪya dǎmá fuúre-daá.» 32 Amá a méévé malí ɪsɪdǎa-daá, méndée mí nɪbááwo mobó Galilée laadóo-daá.» 33 Nna ge sɪsɪ: «Báa barɪɲa bɛnzée beyéle nya, mójó médénzée ketengere meyéle nya.» 34 Nna ge Yeésu wòdó yɪ sɪsɪ: «Ménveerím nya toovonúm sɪsɪ nu-voowú kɪna kɪdɪtɪndɪɲa, naaní na kalɪbáawó ɪbóo né, nyónjɔólí burɔ nabúdóozo sɪsɪ nyáásɪ ma.» 35 Nna ge wòdó yɪ sɪsɪ: «Báa bɪnbɔɔzɪ sɪsɪ mána nya dɪsɪ, módóndóm sɪsɪ máásɪ nya.» Nge wanbaaráa baaganáa rɪɲa dɔdɔ wòdó bilé.

36 Bána Yeésu boobó bilé háli batála dɪdǎare bánɲaá dε sɪsɪ Getɪsemaanée né dɪdaá. Nna ge Yeésu wòdó ɪwanbaaráa sɪsɪ: «ɪjóo cé, na mobó lí magázólo Isóo.» 37 Nge wεegbedína na Zebedée biyaalɪnǎa léení. Bɪdée sáátɪ ge waazúu kaanɪɲá bɪka ɪlaakáari kɔráa. 38 Nna ge wòdó wε sɪsɪ: «Málaakáari waazúu kaanɪɲá páá háli bɪnyélii mazí. ɪjóo ce ɪɔɔnǎa míízǎ mána mí.» 39 Nge woodorí ɪdɪ ɪlí bolɪni cókɔ, nge waabá ɪgɔjɔó adε ɪsólɔ sɪsɪ: «Majaa, a bɪnlám, laná ma bolɪni na wahála kagbóo kana. Amá bɪdekée wenbí mózɔólée né ɪláná, wenbí nyózɔólée né ɪláná.» 40 Yeésu wòlóo ɪkábɪsɪ ɪwanbaaráa toozóónɪ-jó né, nge wòɔmɔɔnǎa wε bónɔdóm. Nge wòdó sɪsɪ: «A bilé mídábíízɪ ɪɔɔnǎa míízǎ báa alowáátɪ cókɔ mána mí? 41 ɪjóonǎa míízǎ bɪka ɪsólɔ Isóo na ɪkasála sitáani-dée kodósɪ-daá. ɪró wená soólím sɪ ɪlá, amá tonɔó tafɪya.» 42 Nge

woodorí ɪdɪ ɪlɪ bolini cókɔ síɪle-dée ɪsólo sɪsɪ: «Majaa, a ndánlaná ma bolini na wahála kagbóo kana, nge bínbɔɔzɪ sɪsɪ mɔnyóo ke ge, nyédée soolím ɪláná.» ⁴³ Waadákabɪsɪ ɪwanbaaráa-jó né, wɔɔdɔmɔɔná we bɔndóm, káma dóm caarée we. ⁴⁴ Nge Yeésu weeyéle we itorí ɪdɪ ɪlɪ bolini cókɔ dɔdɔ ɪsólo toozo-dée na tómm-bíya kódomáa bém. ⁴⁵ Nge waagábɪsɪ wanbaaráa-jó ɪtó we sɪsɪ: «míbámáa dóm mínveezí! Alɔwáátɪ wenkɪ sɪ bakpa bayaná alaháácí landáa né waajóo. ⁴⁶ Iguró! Dídíe! Ibée, weení wányám ma né waadála.»

⁴⁷ Babamáa ɲmatire ge Yudásɪ, fuú na nɔwóle-daá kódom waadála ɪgána ɪráa fuúre bágána tókobíwá na dǎázɪ. kóɔɔnáa na weegédíríná we. ⁴⁸ Yudásɪ, weení wányám yɪ né, waavóngeveeri we sɪsɪ: «Weení sɪ megbíríki yɪ mezée yɪ né, Yeésu nɔɪlé. Igba yɪ.» ⁴⁹ Nna-ńna ge waanóm ɪkédɛe Yeésu-jó ɪtó yɪ sɪsɪ: «Méézée nya kóɔɔnɪ.» Nge weegbíríki Yeésu. ⁵⁰ Nge Yeésu wɔɔdó yɪ sɪsɪ: «Mɔdɔndɪ, la wenbí nyóógónɪ lám né.» Nna ge baaganáa woogóduu bakpa Yeésu. ⁵¹ Bɪnáa Yeésu na wenbá né badaá kódom weegbée ɪdée tókobí ɪcésɪ ɪsóo sarásɪ landó kóɔɔnɪ-dée bɔwɔtá-dóo, nge bujé ɪlé ɪnɪgbamó. ⁵² Nge Yeésu wɔɔdó yɪ sɪsɪ: «Bɪsɪná nyédée tókobí nɔɔ kɪdɪdáare, káma wenbá rɪɲa bónyooná tókobí né, tókobí ge sɪ basɪná. ⁵³ Nyánmaazí sɪsɪ mádánbíizɪ mavínɪ majaa ikéjéle ma malááyíkawá yooráa tutúuma fuwé fuú na náále na bɔwóro? ⁵⁴ Bínlám ɲɲínɪ na wentí ɪsóo-dée tómm waanmátɪ sɪsɪ bɪmóona

bulá bilé» né ikóódi?» ⁵⁵ Alowáátı kımı ge Yeésu woódó zamóó sısı: «Míıgálıı ıkónı sı ıkpa ma na tókobıwá na dáázı nyazı mégée ıráa-góóró? Báa wıre wendé, mójóó -daá ge mánwılıı ıráa Isóó-dée tóm, mídákpá ma. ⁵⁶ Amá bilé bıríıa bıılá ge na wentı waanmáa né ikóódi. Nge Yeésu-dée wanbaaráa waaya damá bese beyéle yı.

⁵⁷ Wenbá baagba Yeésu né, bedxená yı Isóó sarásı landó kóbónı kayııfu weení na tuuzée ıdee né-jó. ⁵⁸ ılé woovu Yeésu ıjóna yı bolını hálı sarásı landó kóbónı-dée daána-daá ısóó ıcóó ına ılé ıdee bówotá dınáa sı ına nııını sı bıtená né. ⁵⁹ kóbónáa na yahúúdıwá-dée kóbónáa baaganáa wánjáadı sı bobuuná Yeésu tóm na bakı yı; ⁶⁰ Bodoyuú kúbúunátı na bıríıa ıráa dabata waalızí serıya bobótı nııı né. Kegbı-ırınóó ge ıráa nówóle woógónı ⁶¹ botó sısı: «İró ceení woódó sısı: "Mánbıızı moyó na mabııı mama ke we náádoozo."» ⁶² Nna ge Isóó sarásı landó kóbónı waagóró ıtó yı sısı: «Nyévéyına natırı sı nbúııı wentı ıráa bana bónbuunáa nya né?» ⁶³ Amá Yeésu sumáa ge. Bınáa Isóó sarásı landó kóbónı sısı: «Na Isóó weezuú-dóó-dée yııde-daá mónbóózı nya sısı nvéeri-dáa a nyóó ge , .» ⁶⁴ Yeésu woobúııı yı sısı: «Nyóódó ná. Birıké wentı sı mevéeri mııı né ge sısı sııná leıedó, mınáa ıjóó Isóó yıko-dóó-dée nóónı kıdııwú-ro. Mııdanáa yı wángalıınáa ısóódáa wéngedım nııındı-ro.» ⁶⁵ Nna ge Isóó sarásı landó

kóboní wēelerí igúzuúdi^a itó sisí: «Wēegbeena Isóo. Bidokúti bibóozí seríya-dóo ḍoḍo. Mííní waanmáti ikpeena Isóo né. ⁶⁶ Míinmaazí sisí wé?» Nge boobúsi sisí: «Imoóna bakó yi.» ⁶⁷ Nge boodo ndoolimá waazá-daá, bamá yi codíwá, nebere icé yi kadaázi ⁶⁸ bika bónóm sisí: «Lēeró, tiriki, weení waamaná nya?»

⁶⁹ Bidée saáti, cōo asu tōo-roozí. Nge aló bowotá-dóo woogóduu ijó itó yi sisí: «Nyóo ḍoḍo nyágána Yeésu Galilée níni ge. ⁷⁰ Amá wōjójóli iráa ríña izá-daá itó sisí: «Máási wentí nyóndóm né.» ⁷¹ Sáati wenkí wéndéé ḍoḍo wōnó né, kífaló waana yi iféeri wenbá bowe rína né sisí: «Ceení kána Yeésu nazaréti níni ge.» ⁷² Waadási icóoli iduuná sisí: «Máási iró ceení.» ⁷³ Bidási cōko né, wenbá bavonwe rína né, boogóduu botó sisí: «Toovonúm ge, nyóo ḍoḍo nyégée idée iró ge, nyédée ηmatire wánwílí bilé.» ⁷⁴ Nna ge waanmatí sisí: «Isóo ifo mánigbamó a dé bóbóti ge ménbelí. Máási iró ceení.» Nge kalibááwu waaján kibóo. ⁷⁵ Nge wōdóozí tóm Yeésu wōdó yi sisí: «Naaní na kalinbááwó ibóo né, nyónjoolí boró nabúdoozo sisí nyáási ma» né. Nge waalí ibá iwíi.

27

¹ Kiivé téeré né, kóbonáa na wōjójó bacáa lomaazé na bakó Yeésu. ² Nge boovóki yi nibé boboná yi becéle laadóo-dée níbáadēeró Piláati.

^a **26:65** 26.65 Bidée saáti, Israyéeli biya wénlerí bogúsúudi ge a bigée sisí nabóro waalá bojójó káale nyazi: nbusú, wenbiré gosuré, líiya, kodóm yáá batóo Isóo bilé.

3 Yudasí weení waayá Yeésu né, waana sɪsɪ baazíizɪ sɪsɪ bángɔsɔ Yeésu né, waalá mányɪ lé ɪkpóó liideé gbóó ákóosaaláa iboná icéle kóbonáa na

4 sɪsɪ: «Máálá alahááci mayá ɪró weení ɪdalá nabórus né.» Amá belé boobúsi yɪ sɪsɪ: «Wentí waananá dǵaa. Nyójó nbilé.» 5 Nge Yudasí wooboná liideé ɪɔ Isóo-dée dǵaána-daá. Nge weedǵee ɪdó ɪdɪ nibiiré ɪsí. 6 kóbonáa wɔɔgbóó liideé botó sɪsɪ: «Bɪdafa níbááwɔ sɪsɪ dɪdɔ liideé ana Isóo-dée dǵaána-daá kojóónɪ wóró káma ɪró-dée azimá liideé ge agée.» 7 Baalaná dǵamá sááwóra bité né, nge bɔɔgbóó liideé amó bamɔ cós maaró-dée fóó bénbím ɪgoma. 8 Bɔrɔɔzɪ ge háli na sinje bányáa fóó kemí sɪsɪ azimá-dée fóó. 9 Bilé ge wentí waanmátɪ sɪsɪ: «bɔɔgbóó liideé gbóó ákóosaaláa nɪnáa Israyéelɪ bíya waamáázɪ sɪ béfere ɪrɔ né, 10 bamɔ cós maaró-dée fóó nɪnáa Đádó waavónzɪzɪ ma né» woogóodi.

11 Booboná Yeésu laadóo-dée níbáadeeró-jó sɪ bafusoná yɪ, nge ɪlé wɔɔbóózɪ yɪ sɪsɪ: «Nyóó ge Yahúúduwá-dée wúro?» Nge Yeésu woobúsi yɪ sɪsɪ: «Nyóódo ná.» 12 Nge Isóo sarásɪ landǵaa kóbonáa na téédɪ-daá kóbonáa-kóbonáa woobuuná yɪ tómwá dǵabata, amá idobúsi we natírɪ. 13 Nna ge Piláátɪ wɔɔdó yɪ sɪsɪ: «Nǵánnɪ wentí rɪɲa bónbuunáa nya né?» 14 Amá Yeésu tobúsi yɪ natírɪ wenti rɪɲa waanmátɪ yɪ né tɪrɔ háli bíbá bílá laadóo-dée níbáadeeró Piláátɪ bíti.

15 Fele ndée jíngáarí báa wenkí laadóo-dée níbáadeeró wéndéréjém sáraka-dóo kódom weení zamóo wɔɔzólɪ sɪsɪ íce né. 16 Bɪdée sáátɪ

né, sáraka-dóo kóbóní naáro we sáraka-daá, bányáá yi sisi Barabáásí. ¹⁷ Bínáá Piláátí wóobóózi zamóo kiduuzée náamó né sisi: «Weení ge mízoolée sisi méje? Barabáásí yáá Yeésu weení bányáá yi sisi né?» ¹⁸ Káma Piláátí nyi bilé sisi sóózi weeyelená bakpa Yeésu becéle yi. ¹⁹ Sáátí wenkí Piláátí cóóo tóm yaavsoóde náa né ge ideló weegédiri beféeri yi sisi: «Nkadu nyónóo iró déyí-déyi-dóo ceení-dée tóm-daá. Káma nuvoowú kina máaná wahála dabata médeé doozire-daá iróozí.» ²⁰ kóbónáa na téedi-daá kóbónáa-kóbónáa waadási zamóo sisi kíboozí Barabáásí-dée cím bika baku Yeésu. ²¹ Laadóo-dée níbaadeeró waadási íbóózi we sisi: «Beléeni badaá, weení ge mízoolée sisi méje» Nge boobúsi yi sisi: «Barabáásí.» ²² Bínáá Piláátí wóobóózi we sisi: «Né we ge málaná Yeésu weení bányáá yi sisi Leeró né?» Baríña boobúsi yi sisi: «Báka yi déni abelí akóo-ro.» ²³ Nge waadási íbóózi we sisi: «Taalí wenkí ge waalá?» Amá belé baabá ge babamáa kóodi bínjaaría sisi: «Báka yi déni abelí akóo-ro.» ²⁴ Piláátí waana sisi waawí we bika bíbamáa bóo kpáa né, nge waajirí lím ísám inóózi zamóo ízá-daá ító sisi: «Mánóóni féyí iró ceení-dée sím tóm-daá. Míjó nbulé.» ²⁵ Nge zamóo ríña woobúsi yi sisi: «Ídée sím-dée nígbamsoó naríi íti dána débíya-dóró.» ²⁶ Nna ge Piláátí weejé we Barabáásí. Búga Yeésu ílé né, weeyéle bosúti yi agbáázá bité né, nge wóogbóo yi ícéle we sisi bóboná yi baká déni abelí akóo-ro.

²⁷ Nge laadóo-dée níbaadeeró Piláátí-dée sóójawá wooboná Yeésu ídée

kowuro-dugoré-daá; botúúzi sóójawá baaganáa ríŋa balára bamilná yi. ²⁸ Baalízi yi igbíná izóóna né, bosúu yi tóko kíseemóu. ²⁹ Nge baalóu wíláázi sijoóo sowá-sowá né nyazi kowuro-vulóo bofu igojóo; bacáa dıgeré baɔu ınóónı kídıiwú-daá. Nge boozóm waazá-daá bánmɔŋé yi bónđóm sısı: «Đéézéé nya yahuúdíwá-déé wúro.» ³⁰ Bónđonáa yi ndoolımá bıka bóngbowóo dıgeré bánmám igojóo-daá. ³¹ Baamóm yi bité né, nge baalízi yi tóko boozúu yi né, babısná ıdée-ndı bosúu yi. Nge beedeená yi sı bakága dıenı abelı akóo-ro.

³² Baalı béndéé né, beegéti abaaló naáru igéé Siréeni téedı-daá níni. Bánýaá yi sısı sımóonu. Nge baagba yi dóole ısoú Yeésu-déé dıenı abelı akóo. ³³ Baadála dıdáare wendé bánýaá-dıe sısı Goligóota né, Goligóota kutoluú ge sısı kojóo bɔɔɔó dıdáare, ³⁴ nge baava yi viinyi bıya-déé solóm baajaná faadını nyéni-ndı né sısı ınyoo. Waadım né, idetisi ınyoo.

³⁵ Baagá yi dıenı abelı akóo-ro bité né, nge bɔɔɔo tété igbíná-ro batára ye damá. ³⁶ Nge beedı bɔɔoo nína bėnverii ıro. ³⁷ Nge baanmáa kpálıfóo-ro bosúsi igojóo-ro wenbí-ro baagı yi né sısı: «Ceení ge Yeésu yahuúdíwá-déé wúro.» ³⁸ Nge baagá ıraa-góóraa nowóle batasıná yi. Kóđóm igídıiwú-ro, waaganáa ınıııwó-ro. ³⁹ Nıbáa-dıeeráa wándóodı yi, bánmɔŋé yi, ⁴⁰ bıka bónđóm sısı: «Nyóo weeni nyónńóm ısoó-déé daána nbısi nma ke we náádoozo né, nyádıtıŋa lee nyadı a nyégeé , bıka ngédi dıenı abelı akóo-ro.» ⁴¹ Bıle dıɔɔo ge

Mará wɪlɪɔ́áa na téédɪ-daá kóbonáa-kóbonáa na kúbónáa wánmɔ́nɛ́ yi b́ondóm yi sɪsɪ: ⁴² «Wɛɛléɛ baaganáa, amá ɪdánb́ízɪ ɪléɛ ɪdɪ. A ɪgɛɛ Is-rayéélɪ wúro, ɪkédi ɪɛɛɛɔ́ɔ́ ɔ́ɛnɪ abelí akóo-ro na ɔ́ɪfa yi toovonúm! ⁴³ Isóo ge waava toovonúm né, Isóo ɪkónɪ ɪléɛ yi ɪɛɛɛɔ́ɔ́ a ɪzɔ́ɔ́léɛ yi, káma wɔ́ɔ́ɔ́ sɪsɪ: "mégéɛ ge."» ⁴⁴ Bilé ńóo ge bɪkpedína ɪráa-ǵóoráa wenb́a baagá ɪna wɛ ɔ́ɛnɪ abelí akóo-ro né bándóóɔ́ɔ́ yi.

⁴⁵ Kpɔɔ ɪdaawó kéréfu fuú na natíɛ nbó ɔ́aanɪɲa kéréfu natúdoozo, bɪlá temeenuú laadóo rɪɲa-ro. ⁴⁶ ɔ́aanɪɲa kéréfu natúdoozo bilé ge Yeésu woogóo bɪcáárɪ sɪsɪ: «Elí, Elí, lemá sabaktaní», bugutoluú sɪsɪ: «Médéɛ Isóo, médéɛ Isóo, ngbaalá ge nyééjé ma ndálɪ.» ⁴⁷ Wenb́a bowe ɲna ge baaní ɲé, badaá nebére sɪsɪ: «Elíya ge wánýaá.» ⁴⁸ Nge badaá naáru waaján ise ɪkógbóo kɪcé ɪlíi viinyi bíya-déɛ solóm nyígáázɪ ɲbɪ-daá ɪkpóo isúu ɔ́ɪgere ńóo-daá ɪkpáázɪ Yeésu ńóo-jó sɪsɪ ɪnyɔɔ. ⁴⁹ Baaganáa sɪsɪ: "«ɪzím ɔ́ɪbéɛ sɪsɪ Elíya wónɔ́nɪ ɪléɛ yi?»

⁵⁰ Amá Yeésu woodókoo bɪcáárɪ, nge iweezuú waalí. ⁵¹ Nge Isóo-déɛ ɔ́aána-daá láámílé waadára nabóɛ kɔ́gbɔɔ ɪsóo-daá ngónɪ ade; Ade weezéle, bítángbalínɪ ɪféɛ, ⁵² bɔ́ɔ́láánɪ ifulú bɪka Isóo-déɛ ɪráa ɔ́abata b́anzím né ifé. ⁵³ Yeésu weevé ɪlí bɔ́ɔ́láánɪ-daá né, belé ɔ́ɔ́ɔ́ baalí, nge baazóɔ́ Yesusalém Isóo-déɛ téédɪ-daá balízɪ baɔ́ɔ́ bawílɪ ɪráa ɔ́abata. ⁵⁴ Róóma śója kúbónɪ na sɔ́ɔ́jawá baaganáa b́enverii Yeésu né, baana ade weezéle na wenb́i rɪɲa bɪlá né, nge nundááre kúbónɔ́ɔ́de waazóɔ́ wɛ bɔ́tó sɪsɪ: «Toovonúm, ɪró

ceení kéeena .»

⁵⁵ Aláa ɔabata we ńna bagazínjée bolini begebéena; Ɖoo Galilée laadóo-daá ge boogónú Yeésu bángalám yi bɔwotá. ⁵⁶ Badaá, beɛ Maryáma Magɔdaláa aló, Maryáma Yaakúbu na Isifu bɔgɔɔ na Zebedée biyaalɔnáa igɔɔ bɔwe ńna.

⁵⁷ Ɖaaíɔa waalá né, ɔóóle-dúu bánɔyáa yi sɔsɔ Isifu igée Arimatée téédɔ-daá ńní bika igée Yeésu-dée wanbaaró ɔɔɔ né, waadála. ⁵⁸ Iró umó woobó umɔɔná Piláátɔ ɔbóɔzi yi Yeésu tɔnɔó. Nge Piláátɔ waava níbááwɔ sɔsɔ bécéle yi ki. ⁵⁹ Isifu wɔɔgbóɔ ki né, nge woogoodiná ki kásáná. ⁶⁰ Nge wɔɔgbóɔ ki ɔɔ bolááwɔ kífalɔó waabáa ki ɔɔ bítáŋbalɔó-daá né kɔdaá; nge weebiláázi búúre kóɔɔndɛ ɔɔ bɔɔlááwɔ nɔó. Bilé bɔwóró né, nge weɛɔjée. ⁶¹ Bɔdée sáátɔ kɔmí, Maryáma Magɔdaláa aló na Maryáma líini bɔwe ńna, bɔɔɔɔ bolááwɔ ɔzá-daá.

⁶² Kíivé né, báŋgburí fɛɛzɔre wíre kifé né nbulé, nge kóɔɔnáa na booyóózi bobó Piláátɔ-jó. ⁶³ Nge bɔɔɔɔ yi sɔsɔ: «Kóɔɔnɔ, ɔóóɔɔɔzi sɔsɔ bɔbɔtɔu ceení wɔɔɔɔ ɔna waazá né sɔsɔ: "Wé nááɔoozo wíre ménvém." ⁶⁴ Bilé né, fa níbááwɔ sɔsɔ befére bɔɔlááwɔ háɔ wé nááɔoozo na ɔwanbaaráa ɔkókɔnɔ banmííli yi bika bɔtó zamóɔ sɔsɔ: "Weevé ɔlí ɔɔɔɔa-daá". Bɔbóti kegbiirinóɔ ńɔɔ tɔna tɔŋgɔlɔ káɔaa ńɔɔ."» ⁶⁵ Nge Piláátɔ weevéeri we sɔsɔ: «ɔbée fereɔaá. Iboná we befére bɔɔlááwɔ ńɔɔnáa mízɔɔléé né.» ⁶⁶ Nge boobó sɔ befére bɔɔlááwɔ. Baadáázi kɔnɔɔ-ro búúre kóɔɔndɛ-ro na a naárɔ weedekiná ɔɔ, batlí.

28

¹ Beedji Sabáátı kífé láhadı téeré-téeré né, Mariyáma Magıdaláa aló na Mariyáma líını boobó sı bebéém boolááwı. ² Nna-ńna ge ade waabá biséle. Đádóı-dée malááyıka waalı ısoódaá itı ibiláázı búıre itı ıcóo dıro. ³ Wéndée nyazı wıcó bıka ıgbıná izóóna né aabá avolomáa párı-párı nyazı dóm-bó. ⁴ Nge bııdı feredáa nındaáre, bénzelii bıka babıı nyazı ııdáa. ⁵ Amá malááyıka woódó aláa sııı: «Mınyóó ıkanı nındaáre. Mányı sııı Yeésu baagá yı dęnı abelı akóo-ro né ge mınjáadı. ⁶ İveyı cé káma weevé ılı ııdáa-daá ńınáa waavóndómı né; İgónı ıbée lénlé baavónvızı yı né. ⁷ İbó dısam iféeri ıwanbaaráa sııı: Weevé ılı ııdáa-daá. Wéndée mıı ńıbaáwı ıdée Galilée. Nna ge mıngomoonáa yı. Wentı sı mevéeri mıı né nılé.» ⁸ Na nındaáre na wenbi-niini kóbonđe ge boodoóziná balı boolááwı-jó bese bobó bekévéri Yeésu-dée wanbaaráa laabáaru kım. ⁹ Nna-ńna ge Yeésu woógónı ıkétı we ıtó we sııı: «Méezée mıı!» Nge boogóduu ıjó bosóm ınóvó-daá bokúu yı téedi. ¹⁰ Nge Yeésu woódó we sııı: «İkanı nındaáre. İbó iféeri mogoobıya sııı bédée Galilée. Nna ge banganáa ma.»

¹¹ Aláa bemı bowe ńıbaáwı-daá né, nge feredáa-daá nebere woobó téedi-daá bafa kóbonáa wenbí rııa bulá né-dée laabáaru. ¹² Belé boodúuzı dıamá bána balá sáawóra né, nge baava sójawá feredáa bemı liide-boné, ¹³ beféeri we sııı: «Wentı sı ıımátı né ndó:

Idée wanbaaráa wɔɔgónɪ nuvoowú banmíli yɪ sáátɪ wenkí dónɔóm né. ¹⁴ A ngú tóm waadála laadóɔ-dée níbaadεεró, dɔ́ó sɪ dɪlɪzína yɪ bugutoluú na mínýóó mídonjyúú nɔwóya nakírɪ.» ¹⁵ Nge belé baamɔ liideé balá nɪnɪáa baanmatɪ we né. Bedée nmatɪre dɪm dɪrɔ, hálɪ na sinje bánɪmatí tóm tím yahúúdíwá lowótáa.

¹⁶ Biɪga wanbaaráa fuú na naárɔ né, beεdée Galilée bós wenkí Yeésu waavónvéeri we sɪsɪ bóbo né-kɪrɔ. ¹⁷ Baana yɪ né, nge boozóm unɔvó-daá bokúu yɪ téédɪ, amá badaá nebére waalá síka. ¹⁸ Nge Yeésu woogóduu bojó itó we sɪsɪ: «Baava ma yíko rɪɪa ɪsóɔ-daá na ade laadóɔ-rɔ. ¹⁹ Bulé né, ibó ɪbɪsɪná yíri-báa wenkí-dée ɪráa médée wanbaaráa, ilírɪ we lím-daá ɪsɔ we túúbá lím na Caáwɔ na Biyaaló na Kezená dɔcɪrɪ-nga-dée yídε-daá, ²⁰ ɪwílɪ we bofu balá wenbí rɪɪa máázítɪzɪ mí né. Biɪga né, mówe míjɔ ge báa wíre wendé hálɪ dúúlɪnya kuróɔ.

Tawúratı na Injiila déε fɔólını
Tem: Tawúratı na Injiila déε fɔólını Portions

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Tem)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

8c0a8cd3-d7e5-555f-be67-ae986942796a